

Seleco

Prezorgano de Astura Esperanto Asocio

Organo de Asociación Asturiana de Esperanto

Numero 78

Octobro 2002

Seleco

Presorgano de Astura Esperanto Asocio
Organo de Asociación Asturiana de Esperanto
Numero 78   Oktobro 2002

Adreso de A.E.A.

C/Begoña, 25

33206 - GIJÓN

Telef. 985 36 29 42

Correo electrónico:

easturias@telecable.es

ASTURA ESPERANTO ASOCIO estas esperantista rondo kiu plenumas sian rolon favore al la disvastigado de la Internacia Lingvo unuoloke en nia urbo, Gijón, kaj ankaŭ, laŭeble, en tiuj zonoj de la Asturia regiono kie ne ekzistas lokaj E-Grupoj. Nia agado disvolviĝas kadre de la:

La ASOCIACIÓN ASTURIANA DE ESPERANTO es un grupo esperantista que realiza su labor por la difusión de la Lengua Internacional en primer lugar en nuestra ciudad, Gijón, y también, en la medida de lo posible, en aquellas zonas de la región asturiana donde no existan grupos esperantistas locales. Desarrollamos nuestra actividad en el marco de la:

Cátedra «Jovellanos» de Extensión Universitaria

Enhavo

Nia laboro
Ni kaj la angla lingvo
Recenzo
Esperantismo - Prelegoj kaj eseoj -
ENKONDUKO
La Esperantismo kiel Historia Faktoro
4a Festo de la Lingvoj
Universala Deklaracio de UNESKO pri kultura diverseco
La ĉi-jara Kongresa Temo:
Diverseco, ŝanco, ne minaco
Esperantologia Konferenco
La kultura agado de Universala E-Asocio
Kongresa Rezolucio
Ĉu baldaŭ estos Irakio la milit-celo de Usono?
Kuirante kun Pilar
La Rido Junigas
Ĉu la numeroj efikas sur via vivo?
Nova PIV - Plena Ilustrita Vortaro
2002 - Nova vortaro Hispana-Esperanto-hispana
Libroj akireblaj ĉe la eldonejo de Miguel G. Adúriz
Esperanto en Interreto

Paĝo

3 Nuestro trabajo
4 Nosotros y el inglés
8 Reseña
Esperantismo - Conferencias y ensayos -
11 INTRODUCCION
13 El Esperantismo como Factor Histórico
19 La 4ª Fiesta de las Lenguas
Declaración Universal de la UNESCO sobre la
24 diversidad cultural
El Tema Congresual de este año: La diversidad,
28 una oportunidad, no una amenaza
32 Conferencia Esperantológica
35 La acción cultural de la Asoc. Universal de E.
41 Resolución Congresual
42 ¿Será pronto Irak el objetivo de los EE.UU.?
44 Cocinando con Pilar
45 La Risa Rejuvenece
46 Los números influyen en su vida?
47 Nuevo PIV - Diccionario Ilustrado Completo
48 2002 - Nuevo dicc. Español-Esperanto-Español
Libros que se pueden adquirir en la editora de
49 Miguel G. Adúriz
49 Esperanto en Internet

Contenido

La enhavo de la tekstoj de ĉi tiu revuo ne esprimas oficialan opinion de **Astura Esperanto Asocio**; pri ili respondecas la verkintoj mem.

La eldonado de ĉi tiu numero de la revuo estis subvenciita de la Fondajo pri Kulturo de la Gijona Municipio.

Leĝa Registro, n-ro 0/319/85

El contenido de los textos de esta revista no expresa la opinión oficial de la **Asociación Asturiana de Esperanto**; de ellos responden sus autores.

La edición de este número de la revista fue subvencionada por la Fundación de Cultura del Ayuntamiento de Gijón.

Dépósito Legal, número 0/319/85

ASTURA ESPERANTO ASOCIO havas kiel celo kaj ekzisto-kialo la disvastigadon, en nia geografio medio, de la Internacia Lingvo ESPERANTO ĝis kiam tiu helpa lingvo estu universale akceptata kiel komunikilo inter la diverslingvaj personoj kaj popoloj. Nia tuta agado estas adresata al la atingo de tiu objektivo.

En tiu fronto la unuaranga tasko estas, kompreneble, la instruado pri tiu Internacia Lingvo. Ĉiujare nia urba E-Grupo organizas kurso(j)n de Esperanto. Ĝis nun tiu instruado okazis kadre de la **Universitata Katedro "Jovellanos"**. Eĉ daŭre konservante tiun ĝisnunan formon de Esperanto-instruado, nun nia Asocio estas demarŝante la organizadon de alitipaj kursoj de Esperanto kun pli alta universitata grado. Konkrete, kursoj dediĉe al gestudentoj kadre de universitataj programoj kiaj la "Lernejo de Idiomoj" aŭ la "Someraj Kursoj". Interesa afero estas tio ke la partoprenintoj de tiaj kursoj, aprobante la koncernan ekzamenon, rajtas ricevi iome da tiaj "kreditoj" kun universitata valoro en la taksado de la kerieraj meritoj. Se sukcesos niaj demarŝoj en la organizado de tiaspekaj kursoj, la unua el ili komenciĝos en Gijón, en la sama Katedro "Jovellanos", en monato marto de la venonta jaro.

Alia agado de nia Asocio estas tiu de nia partopreno en la Festo de la Lingvoj kiuj okazas en nia urbo de antaŭ kelkaj jaroj. Pri nia ĉi-jara partopreno en tiu evento estas ampleksa informo en la paĝoj de ĉi-tiu revuo.

La revuo mem estas alia rimedo per kiu ni intencas konsciigi la socion, aŭ la parton el ĝi al kiu ni sukcesas aliri, pri la neceso kaj konveneco je neŭtrala kaj facila lingvo internacia. Ĉar nia Esperanto-Grupo estas modesta organizaĵo, sen granda ekonomia kapablo, la eldonado de ĉi-tiu revuo ne eblus sen la subvencio kiun ni ricevas el la Komisiono pri Kulturo de la urba Konsilantaro. Ni profitas la okazon por danki tiun organizadon pro la helpo kiun ĝi faras al ni tiucele.

La enhavo de la revuo, kompreneble, traktas pri la lingva problemo de la mondo kaj pri la agado de la Esperantista Movado celante la solvon de tiu problemo. Sed estas ankaŭ alitipaj materialoj, rilate al diversaj aferoj de la socio en kiu ni vivas. Tiuj kunlaboraĵoj ne esprimas poziciigon de nia kolektivo rilate al la pritraktata temaro sed nur pretendas montri ke Esperanto utilas por trakti per ĝi ĉiun ajn temon.

LA ASOCIACION ASTURIANA DE ESPERANTO tiene como misión y razón de existir la difusión, en nuestro ámbito geográfico, de la Lengua Internacional ESPERANTO hasta que esa lengua auxiliar sea universalmente aceptada como instrumento de comunicación entre las personas y pueblos con diferente idioma. Toda nuestra actividad está dirigida a la consecución de ese objetivo.

En ese frente la tarea primordial es, por supuesto, la enseñanza sobre esa Lengua Internacional. Todos los años el Grupo de Esperanto de nuestra ciudad organiza curso(s) de Esperanto. Hasta ahora esa enseñanza se realizaba en el marco de la **Cátedra "Jovellanos" de Extensión Universitaria**. Incluso conservando esa forma de enseñanza del Esperanto utilizada hasta ahora, nuestra Asociación está tramitando la organización de otro tipo de cursos de Esperanto con un más alto rango universitario. Concretamente, cursos dirigidos a estudiantes en el marco de programas universitarios como la "Escuela de Idiomas" o los "Cursos de Verano". Un aspecto interesante de esto es que los participantes de tales cursos, aprobando el examen correspondiente, tienen derecho a recibir algunos de esos "créditos" con valor universitario en la puntuación de los méritos en la carrera. Si tienen éxito nuestras gestiones en la organización de tales cursos, el primero de ellos comenzará en Gijón, en la misma Cátedra "Jovellanos", en el mes de marzo del año próximo.

Otra actividad de nuestra Asociación es la participación en la Fiesta de las Lenguas que tiene lugar en nuestra ciudad desde hace algunos años. Sobre nuestra participación de este año en esa feria hay una amplia información en las páginas de esta revista.

La revista misma es otro recurso por el que intentamos concienciar a la sociedad, o a la parte de ella a la que conseguimos llegar, sobre la necesidad y la conveniencia de una lengua internacional fácil y neutral. Dado que nuestro Grupo de Esperanto es una organización modesta, sin gran capacidad económica, la edición de esta revista no sería posible sin la subvención que recibimos de la Comisión de Cultura del Ayuntamiento de la ciudad. Aprovechamos la ocasión para agradecer a ese organismo municipal por la ayuda que nos presta a este respecto.

El contenido de la revista, desde luego, trata sobre el problema lingüístico del mundo y la actividad del Movimiento Esperantista procurando la solución de ese problema. Pero hay también otro tipo de materiales, sobre diversos asuntos de la sociedad en la que vivimos. Esas colaboraciones no expresan un posicionamiento de nuestro colectivo en relación a los temas tratados sino que pretenden sólo mostrar que el Esperanto es útil para tratar por medio de él cualquier tema.

Iu' el la temoj, pri kiuj speciale ni atentis pere de nia revuo estas, kompreneble, tiu de la lingva problemo de la mondo. Fakte, la celo de la Internacia Lingvo "Esperanto" estas sin prezenti kiel ideala solvo al tiu problemo. Sed, siavice, la enradikiĝo de Esperanto ne estas glata vojo. Ekzistas tro da obstakloj kiuj baras la disvastiĝon kaj enradikiĝon de tiu lingva instrumento. Ĉi tiu prezentas al la Esperantista Movado kroman problemon: la defendo kaj konservado de ties Ideo kaj ties projekto. Ankaŭ al tiu temo ni dediĉas la necesan atenton en la paĝoj de HELECO.

Jen ni publikigas en ĉi tiu numero artikolon pri tiu temo, verkitan de Trevor Steele, el Australio, Direktoro de la Centra Oficejo de Universala Esperanto Asocio. Li studas la malfacilaĵojn de nia esperantista laboro en la nuntempa kadro de fakta altrudo de la angla lingvo surbaze de la superegado mondnivele de senrivala anglparolanta superpotenco.

Uno de los temas, a los que dedicamos una especial atención en nuestra revista es, como es natural, el del problema lingüístico del mundo. De hecho, la misión de la Lengua Internacional "Esperanto" es la de brindarse como solución ideal a ese problema.

Pero, a su vez, la implantación del Esperanto no es un camino de rosas. Existen demasiados escollos que entorpecen la difusión e implantación de ese instrumento lingüístico. Esto genera al Movimiento Esperantista un problema adicional: la defensa y conservación de su Idea y su proyecto. También a este tema dedicamos la necesaria atención en la páginas de HELECO.

A continuación publicamos un artículo sobre este tema, del australiano Trevor Steele, Director de la Oficina Central de la Asociación Universal de Esperanto. Aborda las dificultades de nuestro trabajo esperantista en el marco actual de supremacía de hecho del inglés basado en el dominio, a escala mundial, de una superpotencia sin rival, de habla inglesa.

Ni kaj la angla lingvo

Trevor Steele

Kiam Zamenhof lanĉis sian projekton, eŭropaj ŝtatoj konkurencis por regi la mondon politike. La plej prestiĝa lingvo estis ankoraŭ la franca, sed seriozaj rivaloj estis la angla kaj la germana. Esperantistoj povis esperi, ke nia lingvo prezentas alternativon al tiu nesolvebla konflikto de la gigantoj.

Hodiaŭ la situacio estas tute alia. Estas nur unu politika superpotenco, kaj la lingva rivaleco ŝajnas esti "solvita". Ĉu, ankoraŭ estas eĉ unu ŝtato de la mondo -ekster la dekoj da oficiale anglalingvaj- kie la angla ne estas la plej grava fremdlingvo? Kaj la lingva motoro de la ŝajne nehaltigebla ekonomia/politika tutmondigo estas tiu sama lingvo, kiun oni aŭdas en ĉiuj grandaj flughavenoj, ĉe preskaŭ ĉiuj internaciaj ren-

Nosotros y el inglés

Trevor Steele

Cuando Zamenhof lanzó su proyecto, unos Estados europeos competían por dominar políticamente el mundo. El idioma más prestigioso era aún el francés, pero eran unos rivales considerables el inglés y el alemán. Los esperantistas podían esperar que nuestra lengua presentaba una alternativa a ese conflicto irresoluble de los gigantes.

Hoy la situación es totalmente diferente. Hay una sola superpotencia política, y la rivalidad lingüística parece estar "resuelta". ¿Existe aún un solo Estado en el mundo -aparte de las decenas con el idioma inglés como oficial- donde ése no es el idioma extranjero más importante? Y el motor lingüístico de la al parecer imparable mundialización económico-política es ese mismo idioma, que se oye en todos los grandes aeropuertos, en casi todos los encuentros internacionales.

kontiĝoj.

Ofte ni legas kaj aŭdas, ke la angla estas jam la monda lingvo, fakte se ne jure. Ĉu lingva imperiismo? Nu jes, estas homoj kaj organizoj, kiuj konscie kaj intence profitas ekonomie kaj kulture de la daŭra disvastigo de sia ĉiovenka lingvo. Sed inter la plej fervoraj ĉampionoj de tiu venko estas nedenskuloj, homoj sincere kredantaj, ke la mondo bezonas internacian lingvon kaj ke estas noble labori por tiu celo, aparte se la lingvo ne estas ilia propra. En Nederlando la lokaj homoj aŭtomate kaj -tiel ŝajnas- volonte parolas angle al vizitantoj. Ĉu imperiismo?

Ĉu estas iu rolo por Esperanto en la moderna mondo? Eble kiel protektanto de la centoj da lingvoj, kies morto estas certa, se la nunaj tendencoj daŭros? Sed ĉu ne ĉiam estis tiel, ke lingvoj "mortis", tio estas, ŝanĝiĝis pro kontakto kun aliaj? Lingvoj estas socie prikonsentataj serioj da simboloj sonaj kaj foje skribaj, kaj se homoj volas modifi aŭ tute ne plu uzi specifan simbolaron, ĉu la perdo estas priplorinda? Ĉu ni bedaŭru, ke du aŭ tri variantoj de iu dialekto kunfandiĝas en unu? Ĉu pravas, aŭ ĉu estas nur senpruva aserto, ke ĉiu lingvo havas en si mem kulturajn trezorojn neredoneblajn en alia lingvo? Brutale rekta demando: ĉu estus damaĝe, se granda parto de la ekzistantaj lingvoj malaperus, se aliflanke ĉiuj homoj povus inter si paroli per unusola komuna lingvo? Kaj... se Esperanto iam venkus, ĉu tiam la malfortaj lingvoj ne same suferus kiel nun pro la disvastiĝo de la angla?

Granda atuto de Esperanto estas ĝia relativa facileco. Tio ne estas blufa aserto, tio estas rigore kontrolebla fakto. Instruante kaj la anglan kaj Esperanton en diversaj landoj dum kelkaj jardekoj, mi daŭre spertis tiun fakton. Se temus nur pri facileco, Esperanto jam delonge venkintus. Sed homoj ne lernas ion nur pro tio, ke ĝi estas facila. Iam mi instruis Esperanton al grupo da junuloj el balkana lando (ilia ĉeesto en E-kurso estis preteksta: ilia vera celo estis eniri okcidentan Eŭropon). Post kelkaj lecionoj la plej akutmensa diris al mi, *Jes, nun ni scias, ke ni povus rapide lerni Esperanton. Sed tiu lingvo ne interesas nin, ni volas uzi la anglan.* Mi sentis tenton respondi, ke post dudek jaroj ili ankoraŭ nebone uzos la anglan, sed tio ne estus persvadinta ilin ellerni Esperanton.

A menudo leemos y oímos que el inglés es ya el idioma mundial, de hecho si no de derecho. ¿Un imperalismo lingüístico? Bueno, sí, hay personas y organizaciones, que consciente e intencionadamente se aprovechan económica y culturalmente de la continuada difusión de su victorioso idioma. Pero entre los más fervorosos partidarios de esa victoria hay no nativos, personas que sinceramente creen que el mundo necesita una lengua internacional y que es noble trabajar por ese objetivo, incluso si el idioma no es el suyo propio. En Holanda los lugareños automáticamente y -eso parece- voluntariamente hablan en inglés a los visitantes. ¿Imperialismo?

¿Tiene algún papel que jugar el Esperanto en el mundo moderno? ¿Quizá como protector de los cientos de lenguas cuya muerte es segura si persisten las tendencias actuales? Pero, ¿es que no fue siempre así, que unas lenguas "murieron", es decir, cambiaron por su contacto con otras? Las lenguas son series de símbolos sonoros y a veces escritos socialmente acordados, y si las personas quieren modificar o dejar totalmente de usar un conjunto específico de símbolos, ¿debe lamentarse la pérdida? ¿Debemos lamentar el que dos o tres variantes de algún dialecto se fusionan en uno? ¿Aciertan, o es sólo una aseveración no demostrada, que toda lengua tiene en sí misma unos tesoros culturales inexpresables en otra lengua? Una pregunta directa brutal: ¿sería de lamentar, si gran parte de los idiomas existentes desapareciesen, si por otra parte todas las personas pudiesen conversar por medio de sólo una lengua común? Y... si el Esperanto venciese, ¿no sufrirían entonces las lenguas débiles igual que ocurre ahora por la difusión del inglés?

Una gran baza del Esperanto es su relativa facilidad. Esa aseveración no es un bluf, es un hecho rigurosamente controlable. Habiendo enseñado tanto el inglés como el Esperanto en diversos países durante algunos decenios, constaté continuamente ese hecho. Si se tratase sólo de la facilidad, el Esperanto ya hubiese vencido tiempo ha.

Pero las personas no estudian algo sólo por que sea fácil. En una ocasión estuve enseñando Esperanto a un grupo de jóvenes de un país balcánico (su asistencia al curso era un pretexto: su verdadero objetivo era entrar en Europa occidental). Después de algunas lecciones el más avisado me dijo, *Sí, ahora sabemos que podríamos aprender rápidamente el Esperanto. Pero ese idioma no nos interesa, queremos usar el inglés.* Estuve tentado responder que veinte años después aún no usarían bien el inglés, pero eso no los hubiese persuadido a estudiar Esperanto.

El argumento, que el Esperanto como lengua puente común garantizaría igualdad a todos, es fuerte. (Olvi-

La argumento, ke Esperanto kiel komuna pont-lingvo garantiis egalecon al ĉiuj, estas forta. (Ni provizore pretervidu la evidentajon, ke Esperanto estas almenaŭ komence multe pli facila por eŭroplingvuloj ol por aliaj). Kaj ĝenerala adopto de Esperanto ŝparus multe da mono nun bezonata por tradukado/interpretado. Ni scias, ke Esperanto multe pli taŭgas ol la angla, sed se en ĉiuj lernejoj de la mondo oni lernus la anglan ekde la unuaj jaroj, ĉu tio ne donus iaspecajn justecon kaj egalecon?

Kvankam lingvo estas ege grava parto de nia vivo, ŝajnas, ke nuntempe la homaro plejparte ne tre ekscitiĝas pri lingva malegaleco. Kaj eĉ se estas ligo inter lingva malegaleco kaj malegalecoj en ekonomio kaj kulturo, nu, ankaŭ tio ne estas prioritata por multaj homoj.

Iam esperantistoj kredas vidi signojn de espero el diversaj anguloj. La plej fruaj adeptoj de la lingvo esperis je la apogo de elitaj grupoj de internacipensaj intelektuloj, akademioj kaj tiel plu. En la 1920-aj kaj 1930-aj jaroj ŝajnis esti forta ligo inter la iama venko de socialismo kaj tiu de Esperanto (en Brazilo, spiritismo kaj Esperanto simile ligiĝas). Post la Dua Mondmilito Ivo Lapenna atingis almenaŭ simblan apogon ĉe grandaj internaciaj organizoj.

El la aktuala evoluo estas malfacile ĉerpi esperon. La fino de la falsa "Malvarma Milito" ege plifortigis la anglan kaj almenaŭ provizore tre malfortigis Esperanton. Eble la nombro de esperantistoj kresketas, sed ni en la CO konstatas, ke la membraro de Universala Esperanto Asocio faladas. Kiel do reagi? Rezigni pri iluzioj, trovi pli kontentigan hobion? Kampanji kontraŭ la angla? Gluti venenon?

Mi opinias, ke ni devas realisme akcepti, ke ni travivas epokon malfavoran al la ideo de neŭtrala mondolingvo. Se ni ne akceptas tion, ni riskas daŭre rami la kapon kontraŭ nemoveblaj muroj. Kaj ni serĉos la kialojn de "malvenko" en malĝusta loko: eble ni kulpigos la ĉapelitajn literojn, la burokraton de la CO, la amatorecon de la estraro, la eksdatajn ritojn kaj simbolojn de nia agado, la imperiismon de *British Council* aŭ -plej kontentige- la stultecon de la homaro. Eĉ eblus, ke kulpigante kaj batalante inter ni, ni atingus la finan malvenkon.

Ĉu ni do retririĝu en nian tendareton, kultivu nian ĝardeneton, kaj ĝuu la nestvarmon de intima grupeto?

demos de momento la evidencia de que el Esperanto es, por lo menos al comienzo, mucho más fácil para los hablantes de lenguas europeas que para los demás). Y la adopción general del Esperanto ahorraría muchísimo dinero que ahora es necesario para traducción e interpretación. Sabemos que el Esperanto sería más apropiado que el inglés, pero si en todas las escuelas del mundo se estudiase el inglés desde los primeros años, ¿no proporcionarí'a eso algún tipo de justicia e igualdad?

Aunque el idioma es parte importante de nuestra vida, parece que actualmente la humanidad en su mayoría no se preocupa mucho por la desigualdad lingüística. E incluso si hay relación entre la desigualdad lingüística y la desigualdad en la economía y la cultura, bueno, incluso eso no es prioritario para muchas personas.

A veces los esperantistas creemos ver signos de esperanza desde diversos ángulos. Los adeptos más tempranos de esa lengua esperaban el apoyo de los grupos de élite de los intelectuales, académicos, etc de mentalidad internacional. En las décadas de 1920 y 1930 parecía haber una relación fuerte entre la victoria eventual del socialismo y la del Esperanto (en Brasil, hay una relación similar entre el espiritismo y el Esperanto). Tras la Segunda Guerra Mundial Ivo Lapenna consiguió al menos un apoyo simbólico de grandes organizaciones internacionales.

De la evolución actual es difícil concebir esperanzas. El final de la falsa "Guerra Fría" fortaleció mucho al inglés y al menos provisionalmente debilitó mucho al Esperanto. Quizá la cantidad de esperantistas crece un poco, pero en la CO constatamos que la afiliación de la Asociación Universal de Esperanto cae. ¿Cómo reaccionar, entonces? ¿Renunciar a las ilusiones? ¿encontrar un hobby más satisfactorio? ¿Hacer campaña contra el inglés? ¿Tragar veneno?

Opino que debemos aceptar realístaamente que vivimos una época desfavorable a la idea de una lengua mundial neutral. Si no aceptamos eso corremos el riesgo de dar cabezazos contra muros inamovibles. Y buscaremos los motivos de "derrota" en lugar equivocado: quizá echemos la culpa a las letras con supersigno, a la burocracia de la CO, al amateurismo de la jefatura, a los signos externos de nuestra acción pasados de moda, al imperialismo de la *British Council* o -lo más satisfactorio- a la estupidez de la humanidad. Cabe incluso la posibilidad de que, acusándonos y combatiéndonos entre nosotros, alcancemos la derrota final. ¿Retirémonos entonces a nuestro pequeño campamento, cultivemos nuestro jerdincito, y disfrutemos del calor de nido de un grupito íntimo?

Intentar quijotescaamente luchar contra la evolución

Donkiholo trovi batali kontraŭ la aktuala historia evoluto, aŭ preskaŭ rezigni pri ekstera ekspansio, ŝajnas al mi montri nesufiĉan komprenon pri la dimensioj de nia kampanjo. Ni provas solvi problemon probable samaĝan kiel la homaro: kaj ni senpacienca, ke jam pasis pli ol jarcento kaj la fina venko mankas!

La lingvo Esperanto estas preta, estas bela ilo evoluigebla, sed ĉu la mondo estas preta por ricevi ĝin? La homaro devos esti pli matura, antaŭ ol ĝi vere komprenos la demandojn, kiujn ni levas per nia agado. Ni proponas veran kaj tre profundan revolucion, ke ni kiel specio konscie elektu kontraŭi la ĝisnunan iron de la historio kaj emfazu nian solidaron trans ĉiuj baroj, ke ni estu en la plej kerna senco demokratioj, kaj ke ni ne akceptu la regon de la plej potenca.

Ĉu mi ĵus diris, ke la homoj estas ankoraŭ tro stultaj por akcepti vere tuthomaran lingvon? Ne, la ĝusta vorto ne estas stulta, sed nekonscia. Vi kaj mi apartenas al avangarda elito - lingve. Certe ni estas nekonsciaj pri aliaj problemoj, sed lingve ni havas la honoron kaj ŝarĝon pioniri, kio postulas de ni prudenton, kuraĝon kaj eltenemon.

Ĉu mia vidpunkto estas provo trovi konsolon en senespera situacio? Ĉu la angla ne estos jam de longe la fakta monda lingvo, antaŭ ol la homaro estos konscia? Nu, povas esti. Vi kaj mi ne povos tion obstakli, se la mondo decidus tiel. Jen do la situacio: la elekto estos inter la angla, la plej forta lingvo, kaj Esperanto, la plej bona por la rolo. Se la homaro sufiĉe rapide maturiĝos, la decido estos por Esperanto. Kion ni do faru? Via vivo kaj mia estas mallongaj, ni povas atingi nur malmulton, sed tion ni devas atingi. Ni laboru por tiu nobla afero, eĉ se ni ne vidos tujan rezulton. Tion ni faru diligente, kreoplene kaj ĝue. Nia kontribuo estas necesa, sed decida nur en tio, ke ni devas vivteni la lingvon kaj la ideon, ĝis la homaro mem decidus.

Lasta penso ĉi-rilate: la mondo ege rapide ŝanĝiĝas: Bildigu la diferencojn inter nia planedo en 1900 kaj en 2000. Sendube ĝi ŝanĝiĝos pli en la venontaj kvindek jaroj ol en la pasintaj cent. En 2002 Esperanto estas uzata de ege malgranda procentaĵo de la homaro; eble en 2052 ĝia populareco vaste superos tiun de la angla nun.

historia actual, o casi renunciar a una expansión externa, me parece mostrar un comprensión insuficiente sobre las dimensiones de nuestra campaña. Estamos intentando resolver un problema que es probablemente tan viejo como la humanidad; ¡y nos impacientamos porque ya pasó más de un siglo y no llega la victoria final!

El idioma Esperanto está a punto, es un bello instrumento evolucionable, pero ¿está el mundo preparado para recibirlo? La humanidad deberá madurar más antes de que comprenda verdaderamente los interrogantes que planteamos con nuestra acción. Estamos proponiendo una verdadera y profunda revolución, que nosotros como especie elijamos conscientemente contrariar la marcha que siguió la historia hasta ahora y enfatizar nuestra solidaridad a través de todas las fronteras, que seamos demócratas en el sentido más profundo, y que no aceptemos la imposición de los más fuertes.

¿Acabo de decir que las personas son aún demasiado estúpidas para aceptar un verdadero idioma de toda la humanidad? No, la palabra apropiada no es estúpida, sino inconsciente. Tu y yo pertenecemos a una élite de vanguardia - lingüísticamente. Seguro que nosotros somos inconscientes acerca de otros problemas, pero lingüísticamente tenemos el honor y la responsabilidad de ser pioneros, lo que exige de nosotros prudencia, coraje y aguante.

¿Es mi punto de vista un intento de encontrar consuelo en una situación desesperada? ¿No llegará a ser el inglés la lengua mundial de hecho mucho antes de que la humanidad sea consciente? Bueno, puede ser. Tu y yo no podremos evitar eso si el mundo lo decide así.

Esa es, pues, la situación: la elección será entre el inglés, el idioma más fuerte, y el Esperanto, el mejor para el objetivo. Si la humanidad madurase bastante rápidamente, la decisión sería por el Esperanto. ¿Qué debemos hacer, entonces? Tu vida y la mía son cortas, podemos lograr sólo un poco, pero eso debemos conseguirlo. Trabajemos por ese noble objetivo, incluso si no veremos un resultado inmediato. Hagámoslo diligentemente, con creatividad y satisfacción. Nuestra contribución es necesaria, pero decisiva en el sentido de que debemos sostener el idioma y la idea hasta que la humanidad misma decida.

Un último pensamiento sobre esto: el mundo cambia muy rápidamente: Considerad los cambios en nuestro planeta entre 1900 y 2000. Sin duda cambiará más en los próximos 50 años que en los 100 pasados. En el 2002 el Esperanto es usado por un porcentaje muy pequeño de la humanidad; quizá en el 2052 su popularidad superará ampliamente a la actual del inglés.

Recenzo

Iu ebla klasifiko pri ĉiuj materialoj publikigitaj en Esperanto: libroj, revuoj, artikoloj... samkiel ĉiuj prelegoj kaj diskursoj en tiu lingvo, dismetus la tuton de tiu materialo en du grupojn. Al iu el ili irus ĉio temanta pri aferoj for de Esperanto kaj senrilate kun tiu Internacia Lingvo, tio estas, la ampleksa aro da homaj aferoj kaj zorgoj, se eble

esceptante nur la lingvan problemon, kiu rekte rilatas kun la esperantista afero kaj kiu konstituus la duan grupon.

Bedaŭrinde, tiu dua grupo, de la materialo en Esperanto kiu temas pri Esperanto mem, la propagando pri ĝi kaj la problemaro de ĝia disvastigo, tiom ampleksas kiel la unua. Kaj ni diras "bedaŭrinde" ĉar al la ne-esperantista publiko - tiu realaĵo povas krei impreson ke Esperanto utilas nur, aŭ ĉefe, por temi pri si mem, pri la propra Esperanto, kaj tiu ne estas la plej konvena vojo por montri al la mondo la utilecon kaj la konvenecon de la Internacia Lingvo. Ideala situacio estus ke la tuta mondo povu konstati ke pere de Esperanto eblas pritrakti ĉiun ajn temon je homa intereso, en la scienca, socia, politika, religia terenoj, ankaŭ en la medioj komerca, literatura, arta, distra kaj ĉiu ajn alia.

Nu, hodiaŭ ni recenzas ĉi tie libron kiu ne povas esti inkludita complete en iu el la du menciitaj grupoj: ĝi apartenas al ambaŭ. Spit' al sia titolo, komencita per la termino "Esperantismo", sia enhavo, ja, entenas ampleksan temaron. Ĝi estas kolekto da prelegoj kaj eseoj verkitaĵ kaj prezentitaĵ de la aŭtoro, Giordano Moya Escayola, naskiĝinta en la jaro 1913, laŭlonge de sia longa vivo

Reseña

Una clasificación que podría hacerse de todo el material publicado en Esperanto: libros, revistas, artículos... así como de las conferencias y discursos pronunciados en ese idioma, distribuiría todo ese material en dos grupos. En uno de ellos estaría todo lo que tiene por tema asuntos ajenos al Esperanto y sin relación con esa Lengua Internacional, es decir, el amplio abanico de cuestiones y preocupaciones humanas, si acaso con la única excepción del problema lingüístico que se relaciona directamente con la cuestión esperantista y que constituiría el segundo grupo.

Por desgracia, ese segundo grupo, el del material en Esperanto que trata sobre el Esperanto mismo, su propaganda y su problemática difusión, es tan amplio como el primero. Y decimos "por desgracia" por que al público no esperantista esa realidad puede darle la impresión de que el Esperanto sirve solamente o principalmente para hablar de sí mismo, del propio Esperanto, y ese no es el mejor procedimiento para mostrar al mundo la utilidad y la conveniencia de la Lengua Internacional. La situación ideal es que todo el mundo pueda

ver que por medio del Esperanto se puede tratar cualquier tema de interés humano, en el terreno científico, social, político, religioso, también en el ámbito comercial, en el de la literatura, el arte, el ocio y cualquier otro.

Pues bien, hoy reseñamos aquí un libro que no puede ser incluido totalmente en ninguno de los dos mencionados grupos: pertenece a ambos. A pesar de su título, encabezado por el término "Esperantismo", la verdad es que su contenido abarca una temática muy amplia. Se trata de una colección

kiel aktivulo de la Esperantista Movado.

La temaro de tiuj prelegoj, laŭ dirite, estas sufiĉe ampleksa; ĝi pritraktas la problemojn de la paco kaj la milito, tiujn de la homa kunvivado kaj konfliktemo, pri la scienca kaj morala progreso de la homaro, pri la naciismoj, la socia evoluado, la procezo de tutmondiĝo, konsideroj pri ia universala civilizacio... La sola rilato aŭ ligilo inter ĉiuj ĉi temoj estas la propra penso de la aŭtoro. Sed okazas ke en tiu penso estas fundamenta komponaĵo Esperanto aŭ pli ĝuste la esperantismo. Oni povas diri ke Giordano Moya ne nur esprimas sin per Esperanto sed krome pensas en Esperanto e interpretas la mondan realon kaj problemaron de esperantisma vidpunkto. Ĉar okazas ke ekzistas ia esperantista maniero aŭ stilo interpreti la mondon kaj la homan realaĵon. Esperanto ne nur estas iu lingvo por internacia uzado: ĝi havas sian propran ideologion, tio kion la kreinto de Esperanto, L.L.Zamenhof, nomis "Interna Ideo" (kvana, interna, baza, centra, esenca ideo... kverzaŭ la animo de la afero). Tiu ideo, kies nomo en Esperanto estas "homaranismo", celas ke la homaro faru en konsento iun grandan rondon familian. Tiusence, Zamenhof ne malkovris nek pretendis malkovri ion originalan: sia "homaranismo" estas alia formulado de iu antikva homa aspiro, kiu ricevas aliajn nomojn en diversaj medioj aŭ kolektivoj: la kristanoj nomas ĝin "karitato", la maldekstruloj kaj aliaj politikaj kolektivoj preferas la terminon "solidareco", en la framasonaj medioj ĝi ricevas la nomon "filantropio", inter la liberaloj oni uzas pli la terminon "frateco". Neeviteble, al ĉiu el tiuj vortoj fine alĝuiĝas serion da kromsignifoj propraj kiuj igas ĝin specifa por ĉiu kolektivo kaj preskaŭ rolas kiel distingilo de la konkerna kolektivo. Tial multaj geesperantistoj preferas konkretigi sian propagandon de la Internacia Lingvo en la teknikaj ecoj de Esperanto kiel punta lingvo facila kaj neŭtrala, permesante ke ĉiuj vivu la homan idealon laŭ sia propra religia, politika aŭ filozofia teniĝo, ne konkurante kun la enradikigitaj kredaroj de multaj personoj pere de terminoj kiaj "homaranismo" kaj "Interna Ideo".

Tamen Giordano Moya, la aŭtoro de la libro kiun ni recenzas, preferas uzadi la esperantistan aŭ Zamenhofan terminaron, kies ideologio plene inspiras lin. Legante sian libron sen sektisma poziciigo oni povas konstati ke efektive temas pri la sama homa idealo kiu impulsas aliajn kolekti-

vo de konferencias y ensayos escritos y pronunciados por el autor, Giordano Moya Escayola, nacido en 1913, a lo largo de su larga vida como activista del Movimiento Esperantista.

La temática de esas conferencias, como ya dijimos, es bastante amplia; trata de los problemas de la paz y la guerra, los de la convivencia y la conflictividad humana, sobre el progreso científico y moral de la humanidad, sobre los nacionalismos, la evolución social, la mundialización globalizadora, consideraciones acerca de una civilización universal... La única relación o hilo conductor entre todos esos temas es el propio pensamiento del autor. Lo que ocurre es que en ese pensamiento es un elemento fundamental constituyente el Esperanto o más exactamente el esperantismo. Podríamos decir que Giordano Moya no sólo se expresa en Esperanto sino que además piensa en Esperanto e interpreta la realidad y la problemática mundiales en función de y a la luz del esperantismo. Porque lo cierto es que existe una manera o un estilo esperantista de interpretar el mundo y la historia humana. El Esperanto no es sólo una lengua para uso internacional: tiene su propia ideología, lo que el creador del Esperanto, L.L.Zamenhof, denominó "Interna Ideo" (idea nuclear, interna, básica, central, esencial... algo así como el alma del asunto). Esa idea, cuya denominación en Esperanto es "homaranismo", pretende que la humanidad, de común acuerdo, constituya un gran círculo familiar. En ese sentido Zamenhof no descubrió ni pretendió descubrir el Mediterráneo: su "homaranismo" es otra formulación de una vieja aspiración humana que recibe otros nombres en diversos ámbitos o colectivos: los cristianos la denominan "caridad", los izquierdistas y otros colectivos políticos prefieren el término "solidaridad", en los ambientes masónicos recibe el nombre de "filantropía", en el ámbito liberal se utiliza más el término "fraternidad". Inevitablemente a cada una de esas palabras termina por adherirse una serie de connotaciones propias que la hacen diferente para colectivo y que sirve casi como identificativo del colectivo correspondiente. Por eso muchos esperantistas prefieren limitar su propaganda de la Lengua Internacional a los aspectos técnicos del Esperanto como lengua puente fácil y neutral, dejando que cada cual viva el ideal humano desde su propia adscripción religiosa, política o filosófica sin entrar a competir con las convicciones arraigadas de muchas personas con términos como "homaranismo" e "Interna Ideo".

Giordano Moya, el autor del libro que reseñamos, prefiere sin embargo usar la terminología esperantista, Zamenhofiana, de cuya ideología está plena-

vojn, kaj ke, laŭ la aserto de iu hispana refreno: *ireblas al Romo tra ĉiu vojo*. Do, en la verko de Giordano oni dediĉas specialan atenton al la "homanismo" kaj ofte aperas tiu vorto kaj la esprimo "Interna Ideo".

Alia koncepto kiu estas tre kara al la aŭtoro kaj kiu ofte aperas en sia verkaro estas tiu de Esperanto kiel "historia faktoro". Giordano klasifikas la faktorojn agantajn sur la disvolviĝo kaj evoluo de la civilizacio laŭ tri tipoj: ekonomiaj faktoroj (kiel la komercado), sociaj faktoroj (kiel la turismo kaj la migrado) kaj historiaj faktoroj (kiel la militoj kaj la politiko). En tiu skemo, mi ne klare vidas kie enkadrigeblus faktoroj kiel la sciencaj eltrovoj kaj la ideologiaj elpensadoj. Sed por la aŭtoro de la libro estas tre klare ke la Esperantismo enkadrigeblus inter la historiaj faktoroj. Fakte, iu el liaj prelegoj, inkludita en la libro kiun ni estas komentante, titoliĝas: "La esperantismo kiel historia faktoro". En la sekvaj paĝoj de ĉi tiu revuo ni transskribas komplete la tekston de tiu prelego, prezentita de Giordano Moya en la Hispana Kongreso de Esperanto de la jaro 1982, en Málaga.

Decas klarigi, tamen, ke li ne pretendas aserti ke la esperantismo estis jam atinginta tiun celon, nek ke li estas tre optimista pri la ebleco ke tio baldaŭ okazos. Por koni sian penson pri tiu temo konvenas legi tion kion li diras en la enkonduko de sia verko, kaj kion ni publikigas, ankaŭ tion, en la sekvaj paĝoj. Oni povus resumi la konkludon de nia rezenco dirante ke tiu libro alportas multajn pensigajn ideojn kiuj valoras por la personoj kiuj interesiĝas pri la kurso de la aventuro de la homa vivo. Precize, "La homa viva aventuro" estas la titolo de iu el la verkoj de la aŭtoro.

Faustino Castaño

Giordano Moya

mente imbuado. Leyendo su libro sin espíritu sectario se puede constatar que se trata efectivamente del mismo ideal humano que anima a otros colectivos y que, como dice un refrán español: *todos los caminos conducen a Roma*. Así pues en la obra de Giordano se dedica una atención especial al "homanismo" y aparece abundantemente esa palabra y la expresión "Interna Ideo".

Otro concepto que es muy caro al autor y que aparece con frecuencia en su obra es el del Esperanto como "factor histórico". Giordano divide los factores que actúan sobre el desarrollo y evolución de la civilización en tres tipos: factores económicos (como el comercio), factores sociales (como el turismo y la emigración) y factores históricos (como las guerras y la política). En ese esquema no veo muy claro dónde encajarían factores como los avances científicos y las elaboraciones ideológicas. Pero lo que está muy claro para el autor del libro es que el Esperantismo encajaría entre los factores históricos. De hecho, una de sus conferencias, publicada en el libro que comentamos, se titula: "El esperantismo como factor histórico". En las páginas siguientes transcribimos íntegramente el texto de esa conferencia, pronunciada por Giordano Moya en el Congreso Español de Esperanto de 1982, en Málaga.

Conviene aclarar, no obstante, que él no pretende asegurar que el esperantismo haya alcanzado ya esa meta, ni que sea muy optimista acerca de que llegue a alcanzarla pronto. Para ver su pensamiento sobre ese tema conviene leer lo que dice en la introducción de su obra, y que publicamos también en las páginas siguientes. Podríamos resumir la conclusión de nuestra reseña diciendo que se trata de un libro que aporta muchos elementos de juicio valiosos para las personas que se interesen por el curso de la aventura de la vida humana. Precisamente "La aventura de la vida humana" es el título de una de las obras del autor.

Faustino Castaño.

Esperantismo

Prelegoj kaj eseoj

ENKONDUKO

Jen kelkaj prelegoj kaj eseoj, verkitaj de la jaro 1969 ĝis 1999. Ili estas korelativaj laŭ datoj kaj enhavas vidpunktojn pri la esperantismo. Miaj pensoj tra tiu tempo variis. En la parolado "Milito kaj Paco" de 1988 en la SAT-Kongreso en Sant Cugat del Vallés, mi elmontris la rolon de Paco-Delegitoj en la tuta mondo kaj tiamaniere eviti la militon. Sed hodiaŭ mi pensas, ke estas eble establi tiujn delegitojn nur en iuj partoj de la mondo en kiuj estas kleraj homoj, kapablaj lerni Esperanton kaj agi por la paco, sed, kion fari en alia grandparto de la mondo, kie regas nescio, fanatikeco kaj integristoj? Preskaŭ nenion, kaj tiele por kio taŭgos la Paco-Delegitoj nur en pacemaj landoj? Ni konkludis, ke nura paca sento ne sufiĉas por establi pacon, estas ankaŭ necese impulsi la organizadon de la paco.

El tiu vidpunkto, Ĉu la penso de Zamenhof por la solvo de Esperanto povas esti erara? Fakte Zamenhof proponis la lingvon Esperanto ne por la precipa rolo de internacia helpa lingvo, sed kiel portanto de sento por la unuiĝo de la homaro, en unu grandan rondon familian.

En tiu epoko, antaŭ la unua mondmilito, la penso de Zamenhof por unuiĝi la homaron aŭ homaranismo ne sukcesis.

La dua mondmilito sekvis. Oni spertis la rusan revolucion, la faŝismon kaj la naziismon; la kunfratiĝo de popoloj aperis kiel iluzio de romantikuloj. La esperantismo vegetis. Nek la lingvo Esperanto nek la homaranismo sufiĉe disvastiĝis por fariĝi historia faktoro. Nek la intelektuloj nek la amasoj interesiĝis pri Esperanto kaj krome la esperantistoj vivis aparte de la problemoj de la mondo.

La lingva problemo fariĝis akuta, sed oni alprenis la anglan-usonon kaj francan kaj hispanan kiel helpajn lingvojn internaciajn, kaj Esperanto estas ignorata.

La nuna monda situacio ne estas tiel sama, kiel en la tempo de Zamenhof. Nuntempe oni sper-

Esperantismo

Conferencias y ensayos

INTRODUCCION

He aquí algunas conferencias y ensayos, escritos del año 1969 al 1999. Aparecen correlativas según la fecha y contienen puntos de vista acerca del esperantismo. Mi pensamiento durante ese tiempo varió. En la charla "Guerra y Paz" de 1988 en el Congreso de SAT en Sant Cugat del Vallés, presenté la función de los Delegados de Paz en todo el mundo para de esa manera evitar la guerra. Pero hoy pienso, que es posible establecer esos delegados sólo en algunas partes del mundo en las que hay personas cultas, capaces de estudiar Esperanto y actuar por la paz, pero, ¿qué hacer en otra gran parte del mundo, donde reina la ignorancia, el fanatismo y los integristos? Casi nada, y así ¿para que servirían los Delegados de Paz sólo en países pacíficos? Llegamos a la conclusión de que no es suficiente sólo sentimientos pacíficos para establecer la paz, también es necesario impulsar la organización de la paz. Desde ese punto de vista, ¿puede ser erróneo el pensamiento de Zamenhof sobre la solución del Esperanto? De hecho Zamenhof propuso el idioma Esperanto no para la función principal de lengua auxiliar internacional, sino como portador de un sentimiento para la unificación de la humanidad, en un gran círculo familiar.

En esa época, antes de la primera guerra mundial, el pensamiento de Zamenhof para unificar a la humanidad u "homaranismo" no tuvo éxito.

Siguió la segunda guerra mundial. Tuvo lugar la revolución rusa, el fascismo y el nazismo; la confraternización de los pueblos aparecía como una ilusión de románticos. El esperantismo vegetaba. Ni el idioma Esperanto ni el homaranismo se difundieron bastante para llegar a ser un factor histórico. Ni los intelectuales ni las masas se interesaron por el Esperanto y además los esperantistas vivieron aparte de los problemas del mundo.

El problema lingüístico se hizo agudo, pero se asumieron las lenguas inglesa-norteamericana y la francesa y la española como lenguas auxiliares internacionales, y el Esperanto sigue siendo ignorado.

La situación mundial actual no es la misma que en la época de Zamenhof. Actualmente se lleva

tas la tutmondigon de la financoj, la komercoj kaj la uzinoj. La grandaj ŝtatoj estas nepotencaj por solvi la grandajn tutmondajn problemojn. Eŭropo entreprenas la komunan merkaton kaj oni perceptas la politikan unuiĝon de Eŭropo, simile al Svisio en malgranda skalo, kaj en granda skalo al Usono. Kelkaj intelektuloj konsideras, ke ne nur Eŭropo devas unuiĝi, sed la tuta mondo. La problemo de la milito ankoraŭ restas nesolvita, kaj ĝi ne povas esti solvita milite. La malkovro de la atomenergio tute ŝanĝis la aferon, kaj indikas, ke devas esti enkondukita nova tutmonda civilizacio en unuiginta homaro. Sed la pensmaniero de la plej multo el la homoj ankoraŭ ne encerbigis tiun novan fakton kaj anstataŭ impulsi la homarunuiĝon, rigardas malantaŭen kaj revas pri malgrandaj ŝtatoj laŭ lingvoj, religioj kaj etnoj en idealigita mezepoko.

La homaro devas unuiĝi kaj tio signifas ŝanĝigon de politikaj strukturoj, tiel same, kiel okazas en Eŭropo. Sed por tion ebligi, necesas, ke la homoj pensu laŭ tutmonda kaj homara skalo. Neniu movado, krom la esperantismo, ekzistas en la mondo por entrepreni tiun taskon. Ankaŭ neniu movado per nacia lingvo povas entrepreni ĝin. Se la lingvo estus de granda ŝtato kiel Usono, la angla-usona lingvo aperus imperiisma. Homarunuiĝu sub Usono estas imperiismo. La lingvo de nepotenca ŝtato ne kapablas entrepreni la monduuiĝon.

Esperanto kaj la esperantismo sub la homaranismo de Zamenhof ĝuste estas la mondmovado, kiu povas kaj devas entrepreni la taskon enkonduki la unuiĝon de la homaro en novan fazon de civilizacio.

Antaŭ tiu tasko, kion faris la esperantistoj? Ordinare ili fermiĝis en izola ebura turo kaj vivis aparte de la homarproblemoj, kaj konsekvence la mondo ignoris ilin.

Kara leganto: la sekvantaj prelegoj kaj eseoj temas pri la graveco de la esperantismo kaj konstatas, ke granda parto de la esperantistoj alprenis la lingvon, sed delasis tute aparte la enkondukon de la homarunuiĝo, kio estis la celo de Zamenhof. La homarunuiĝo estas la nuntempa defio, la futura evoluo de la homaro dependas de ĝia sukceso aŭ malsukceso.

Giordano Moya

a cabo la mundialización de las finanzas, el comercio y la industria. Los grandes Estados son impotentes para solucionar los grandes problemas mundiales. Europa implanta el mercado común y se percibe la unificación política de una Europa, similar a Suiza en pequeña escala, y a EE.UU. en gran escala. Algunos intelectuales consideran que no sólo Europa se debe unificar, sino todo el mundo. El problema de la guerra aún permanece sin resolver, y no puede ser solucionado militarmente. El descubrimiento de la energía atómica cambió totalmente el asunto, e indica que debe ser introducida una nueva civilización mundial en una humanidad unida. Pero la manera de pensar de la gran mayoría de las personas aún no asimiló ese nuevo hecho y en vez de impulsar la unificación de la humanidad, mira hacia atrás y sueña con pequeños Estados según los idiomas, las religiones y las etnias en una edad media idealizada. La humanidad debe unificarse y eso significa cambio de las estructuras políticas, lo mismo que ocurre en Europa. Pero para hacerlo posible, es necesario que las personas piensen a escala de toda la humanidad y mundial.

No existe en el mundo ningún movimiento, aparte del esperantismo, para emprender esa tarea. Tampoco la puede emprender ningún movimiento por medio de una lengua nacional. Si fuese la lengua de un gran Estado como EE.UU., la lengua inglesa-norteamericana aperecería imperialista. La unificación de la humanidad bajo los EE.UU. es imperialismo. La lengua de un Estado débil no es capaz de emprender la unificación mundial.

El Esperanto y el esperantismo bajo el homaranismo de Zamenhof es precisamente el movimiento mundial que puede y debe emprender la tarea de introducir la unificación de la humanidad en una nueva fase de civilización.

Ante esa tarea, ¿qué hicieron los esperantistas? Por lo general se encerraron en una torre de marfil aislada y vivieron aparte de los problemas humanos, y por tanto el mundo los ignoró a ellos. Querido lector: las siguientes conferencias y ensayos tratan de la importancia del esperantismo y constatan que gran parte de los esperantistas asumieron el idioma pero dejaron aparte totalmente la introducción de la unidad humana, que era el objetivo de Zamenhof. La unidad humana es el desafío actual, la evolución futura de la humanidad depende de su éxito o fracaso.

Giordano Moya

La Esperantismo kiel Historia Faktoro

Karaj geamikoj: Ŝajnas, ke mi troigas la rolon de la esperantismo, konsiderante sin kiel historian faktoron, sed kiam oni kantas La Esperon, ni povas klare aŭdi, ke oni komencas per la strofo *"En la mondon venas nova sento"*, kaj oni finas la poemon per *"Nia diligenta kolegaro, en laboro paca ne laciĝos, ĝis la bela ŝonĝo de l'homaro, por eterna ben' efektiviĝos."*

Zamenhof estis tre ambicia rilate la rolon de la esperantismo, ĉar se fine, pere de lia penso esprimita per la vortoj *"Al mond' eterne militanta ĝi promesas sanktan harmonion"* alvenos firma paco, la esperantismo estus la plej grava historia faktoro, supera al ĉiu alia ekzistanta. La tuta mondhistorio estas militoplena, kaj ĝis nun, neniam faktoro, ĉu idea, ĉu socia, ĉu politika, ĉu ekonomia povis firmigi la pacon. La mondo eterne militadis, nun militas, kaj estonte, oni ne scias, sed ni konjektas, ke ĝi daŭre militos. Tamen, ni esperas, ke fine la paco alvenos. Ni fidas precize, ke pere de la esperantismo la miljaraj muroj, kiuj apartigas la popolojn, *"disfalos disbatitaj, pere de la sankta amo alportita de la esperantismo."*

Verne ni havas esperon, sed funde ni estas preskaŭ konvinkitaj ke tiurilate ni pli revas ol tuŝas la realon. Ne estas strange, do, ke nia entuziasmo velkas kaj tio influas malfavore la lingvon mem. La esperantismo estas nun stagna. Ni estas seniluziigitaj, kaj malbone oni povas iri antaŭen pere de pesimismo. Ni estas tiel pesimismaj, ke ni eĉ ne intencas trakti temojn pri paco kaj milito en niaj publikigaĵoj kaj kunvenoj.

Rilate la lingvon, el la dekse simplaj gramatikaj reguloj oni eltiris la dikegan Plenan Gramatikon. Certe tiu gramatika laboro estis fareda, sed pri la paco, oni ne teoriadis nek agadis, nur revadis.

Ĉu ni hontas esti konsiderataj revuloj? Aŭ, ĉu ni estas tiaj? La esperantismo povas kaj devas esti la precipa historia faktoro por enkonduki la mondpacon, sed se ni ne volas esti simplaj revuloj, ni devas analizi la historian malvolviĝon kaj el tio eltiri nian agadon. La nuraj revoj, la nuraj idealoj, ne alportis pacon, nek alportos ĝin. La miljaraj muroj ne disfalos per iluzioj nek per trumpetado, certe estos necesa *"Kolektiĝo de pacaj batalantoj"*, kaj batali, kvankam pace, estas fardado. Sed, oni ne devas batali kontraŭ fantomoj. Ni devas baziĝi en la analizo de la militaj kaj pacaj faktoroj kaj el tio trovi la adekvatan pacagadon.

Rigardante la historion ni klare povas percepti, ke la esperantismo estas, devas esti, kaj eĉ esence estos, la unika plej forta konscia faktoro por la mondpacon. Kaj ni konjektas ĝin, kiel konscian historian faktoron: kial? Ni rigardu la malvolviĝon de la historio. Ĉu oni vidas en ĝi konsciajn faktorojn? Ne! La nuna mondsituacio, karakterizita per disaj nacioj kaj alfrontantaj sociaj kla-

El Esperantismo como Factor Histórico

Queridos amigos: Parece que exagero el papel del esperantismo considerándolo como un factor histórico, pero cuando se canta "La Espero", podemos oír claramente que comienza por la estrofa *"Viene al mundo un sentimiento nuevo"*, y el poema termina por *"Nuestros diligentes colegas, en el trabajo por la paz no se cansarán, hasta que se realice para eterna bendición, el bello sueño de la humanidad."*

Zamenhof era muy ambicioso sobre el rol del esperantismo, pues si finalmente, por su pensamiento expresado por las palabras *"Al mundo que guerreea sin cesar, le promete una santa armonía"* llegase una paz firme, el esperantismo sería el factor histórico más importante, superior a todos los demás existentes. Toda la historia mundial está llena de guerras, y hasta ahora, ningún factor, sea ideológico, social, político o económico pudo asegurar la paz. El mundo batalló, batalla y batallará eternamente; no se sabe pero se puede conjeturar que continuará guerreando. No obstante, esperamos que llegará finalmente la paz. Confiamos precisamente que por medio del esperantismo los muros milenarios que dividen a los pueblos, *"se derrumbarán pulverizados por el santo amor traído por el esperantismo."*

Verdaderamente tenemos esperanza, pero en el fondo estamos casi convencidos de que a ese respecto más bien soñamos que nos basamos en la realidad. No es extraño, pues, que nuestro entusiasmo se marchite y eso influye desfavorablemente sobre el mismo idioma. El esperantismo está hoy estancado. Estamos desilusionados, y mal se puede avanzar con pesimismo. Somos tan pesimistas que ni siquiera intentamos tratar temas sobre la paz y la guerra en nuestras publicaciones y reuniones.

En lo que al idioma se refiere, de las dieciséis reglas simples gramaticales se obtuvo la muy gruesa Plena Gramática. Ciertamente ese trabajo gramatical debía hacerse, pero sobre la paz, no se teorizó ni se actuó, sólo se soñó.

¿Nos avergozamos de ser considerados unos soñadores? O, ¿es que somos así? El esperantismo puede y debe ser el principal factor histórico para introducir la paz mundial, pero si no queremos ser unos simples soñadores, debemos analizar el desarrollo histórico y deducir de ello nuestra actividad. Sólo los sueños, sólo los ideales, no trajeron ni traerán la paz. Los muros milenarios no se derrumbarán por medio de ilusiones ni por el sonar de trompetas, ciertamente será necesario *"el agrupamiento de luchadores por la paz"*, y luchar, aunque sea pacíficamente, es actuar. Pero no se debe luchar contra fantasmas. Debemos basarnos en el análisis de los factores de guerra y de paz y de ello deducir el adecuado plan de acción por la paz.

Mirando la historia podemos percibir claramente que el esperantismo es, debe ser, e incluso esencialmente será, el único factor consciente más fuerte para la paz mundial. Y lo concebimos como un factor histórico consciente: ¿por qué? Miremos el desarrollo de la historia. ¿Se ven en ella factores conscientes? ¡No! La situación mundial actual, caracterizada por naciones separadas y clases sociales enfrentadas, es re-

soj, estas sekvoj de hazardo, de konkurado por la vivo kaj de avideco de regopovo.

La historiaj tempoj estas tute plenaj je militado. La prahistorio ankaŭ montras konstantan lukton de unuj homoj kontraŭ aliaj. La homoj antikve ne formis homaron. Ni konjektas, ke iam, antaŭ la malkovro de la fajro, malmultnombraj prahomoj popolumis parton de la mondo. Ili loĝis sur nur varmaj landoj, kaj la lukto de la homoj kontraŭ sovaĝaj bestoj devis esti drasta kaj konstanta. Pro la drasteco de la lukto pro vivi, la prahomoj ne povis daŭre multiĝi, kaj dise loĝantaj ne havis okazon militi. Sed la afero ŝanĝiĝis, kiam oni malkovris la fajron, kaj poste komencis bredadon kaj la agrokulturadon. Pro la prospero de la civilizacio kaj de la kulturo, la homoj multiĝis, la loĝantecon estis pli densa, kaj fariĝis neevitebla la konkurado inter grupoj da ili. Ne estis nura malamo, kio alfrontigis unujn homojn kontraŭ aliaj, sed la lukto por la vivo, tiel same drasta inter la homoj, kiel inter la nekonsciaj vivuloj, kiuj dense svarmas en la naturo. Jes, la homoj multiĝis, interrilatiĝis, ili kreis socian organizon, aperis la lingvoj, ĉio tio, certe, ne per konscia agado, sed pro la impulso de nekonsciaj faktoroj.

La unuj lingvoj fariĝis imitante la naturajn sonojn, ili estis simplaj kaj ĥaosaj, ĉar ili naskiĝis pro neproceso. Tiel same pro neceso la homoj unuiĝis en tribojn, poste en ŝtatojn kaj imperiojn, plej ofte ne pro propra volo, sed perforte. En la formiĝo de la socio, kiel en tiu de la lingvoj, rolis la hazardo de la lukto por la vivo kaj la blinda antaŭenirado al la estonteco. Pro tio, tiu civilizacio, kiu eraris la direkton, eniris en senlarin vojon kaj disfalas, kaj kiu trafis la adekvatan direkton, plu prosperas.

Malmulte oni devas cerbumi por vidi, ke nia nuna civilizacio eraris en la elekto de la konvena vojo, kaj ni troviĝas en preskaŭ senlarina situacio. La prospero, scienca kaj teknika, kiu malkovris la atomenerĝion, minacas ruinigi la homaron pere de atommilito. Kiel kolektivo, ĉu ni povas eliri el tia danĝera situacio? Kaj kiel povas roli la esperantismo pro transalti de la nuna riskoplena civilizacio al alia pli justa, paca, kaj morale unuigita? Oni ja devas esplori la aferon. En la civilizacio same koincidas unuigaj kaj disigaj faktoroj. La lukto por la vivo, karakterizita per la konkurado inter homoj, inter popoloj, inter ŝtatoj, inter sociaj klasoj, estas disiga faktoro. La kulmino en la konkurado inter sociaj klasoj estas la perforta revolucio, kaj inter la ŝtatoj la milito. Kontraŭe, estas unuigaj faktoroj, la solidareco inter la homoj, la moralo, ordinare entenata en religia fido, kaj eĉ la patriotismo rilate la naciojn. Sen tiuj, ni diru aŭ nomu spiritaj fortoj, la socio disigatas, ĉar neniam perforta subpremado povas daŭre kunigi homojn en socion. Pro tio ŝajnas, ke la propraj moroj, la religiaj kredaĵoj kaj la patriotismo estas kaŭzoj de alfrontiĝo de unuj popoloj kontraŭ aliaj kaj el tio oni deduktas, ke se oni forigas ilin, aŭtomate aperus pli bona socio. Tiu dedukto estas tro simpla. Precize,

sultado del azar, de la lucha por la vida y del afán de poder. Los tiempos históricos están totalmente llenos de guerra. También la prehistoria muestra una constante lucha de unos hombres contra otros. Antiguamente los hombres no constituyeron una humanidad. Deducimos que alguna vez, antes del descubrimiento del fuego, poblaban parte del mundo muy poca gente. Vivían sólo en los países cálidos, y la lucha de los hombres contra animales salvajes debía ser drástica y constante. Por el rigor de la lucha para vivir, los hombres prehistóricos no podían multiplicarse constantemente, y viéndose diseminados no tenían ocasión de guerrear. Pero la cosa fue cambiando, cuando se descubrió el fuego, y después comenzó la ganadería y la agricultura. Por la prosperidad de la civilización y de la cultura, los hombres se multiplicaron, la población era más densa, y se hizo inevitable la competencia entre grupos de ellos. No era sólo odio, lo que enfrentaba a unos hombres contra otros, sino la lucha por la vida, tan drástica entre los hombres, como entre los seres inconscientes, que pululan densamente en la naturaleza. Sí, los hombres se multiplicaron, se interrelacionaron, crearon una organización social, aparecieron las lenguas, todo eso, ciertamente, no por una acción consciente, sino por el impulso de factores inconscientes.

Las primeras lenguas se formaron imitando los sonidos naturales, eran simples y caóticos, ya que nacieron por una ineludible necesidad. Igualmente por necesidad los hombres se unieron en tribus, después en Estados e imperios, lo más a menudo no por propia voluntad, sino por medio de violencia. En la formación de la sociedad, como en la de las lenguas, intervinieron el azar de la lucha por la supervivencia y una marcha ciega hacia el futuro. Por eso, la civilización, que se equivocaba de dirección, entraba en un callejón sin salida y sucumbía, y la que encontraba la dirección adecuada seguía prosperando.

No es necesario cavilar mucho para darse cuenta de que nuestra civilización actual se equivocó en la elección del camino adecuado, y nos encontramos casi en una situación sin salida. La prosperidad, científica y técnica, que descubrió la energía atómica, amenaza con arruinar a la humanidad por medio de una guerra nuclear. Como colectivo, ¿podemos salir de tal peligrosa situación? Y ¿cómo puede actuar el esperantismo para saltar de la actual civilización en peligro a otra más justa, pacífica, y moralmente unida? Ciertamente se debe investigar el tema. En la civilización coinciden igualmente factores de unión y de desunión. La lucha por la vida, caracterizada por la competencia entre personas, entre pueblos, entre Estados, entre clases sociales, es un factor de desunión. La culminación de la competencia entre clases sociales es la revolución violenta, y entre la Estados la guerra. Por el contrario, son factores de unión, la solidaridad entre las personas, la moral, generalmente inmersa en una fe religiosa, e incluso el patriotismo con relación a las naciones. Sin esas, digamos o llamemos fuerzas espirituales, la sociedad se dispersa, pues ninguna opresión violenta puede mantener unidos a los hombres en una sociedad. Por eso parece que las propias costumbres, los credos religiosos y el patriotismo son causas de enfrentamiento de unos pueblos contra otros y de ello se deduce que si se los eliminase, automáticamente aparecería una sociedad mejor. Esa deducción es demasiado simple. Precisamente, gracias a esos factores las

pro tiuj faktoroj, la homoj atingis grupiĝi en popolojn. Sen unuigaj faktoroj la socio disiĝas en haoson. Tiuj spiritalaj faktoroj sukcesis unuigi la homojn en popolojn, sed en la mondo ankoraŭ ne rolas unuigaj faktoroj por unuigi la homojn en homaron. La patriotismo estas unuiga nur por certa popolo, sed disiga inter la popoloj. Tio necesa estas nova patriotismo ampleksanta la tutan homaron.

Kiam pro la iloj de komunikado la homoj loĝantaj en la tuta mondo estas proksimuloj, kiam ni reciproke estas ekonomie interdependaj, ni morale restas disigitaj. Nia mondorganizo en disaj malamikaj ŝtatoj, aŭ konkurantaj grupoj da ŝtatoj, ne respondas al la aktuala malvolviĝo de la homaro. Jen la krizo de nia tempo: krizo de civilizacio, krizo de kulturo, minaco de homarruiniĝo. Ni diris, ke estas krizo de kulturo. Mankas al la nuna mondo la unuigaj spiritalaj fortoj kapablaj ĝin unuigi en homaron. Kaj aŭskultu, karaj samideanoj: la spirita forto, kiu povu unuigi la homaron precize estas la esperantismo mem, kaj kiel diris Zamenhof, nepre kunligita al la homaranismo, kiu ne estas io alia ol pli-fortigitaj esperantismo.

Evidente, la historiaj nekonsciaj faktoroj, puŝataj de kontraŭantaj interesoj kaj sub la regado de reĝoavidoj, donis la socian rezulton, en kiu ni troviĝas. Tamen okazis provoj por konscie kaj kolektive aranĝi la internaciajn konfliktojn, el kiuj, la unua, estis la Ligo de Nacioj.

La Ligo de Nacioj havis gravajn difektojn. Ĝi estis kreaĵo de la venkintoj por daŭrigi la rezulton de la venko. Krome, vastaj neevoluintaj landoj restis plu kolonioj kiel antaŭe, kaj la potencaj ŝtatoj imperialisme regis la mondon kvazaŭ ne ekzistus la internacia organizado. La venĝo de la venkintoj sur la venkitojn kondukis ĉi lastajn al venĝo, kiu alportis la duan mondmiliton.

La dua mondmilito estis pli vasta kaj grava ol la unua. Post la dua mondmilito, la venkintoj helpis ekonomie la venkitajn popolojn, sed baldaŭ prezentigis la nomata malvarma milito, kiu ankoraŭ daŭras. En la invaditaj landoj aperis rezistado, kaj kiel sekvo de tiu laŭdata armila rezistado, restas nun la terorismo. Ĝia morala pravigo estas uzado de interna perforto tra la kampojn politikan kaj socian. Ties rezulto estas generado de diktatoroj kaj mortigo de libereco.

Nia nuntempa mondo estas ĥaosa kaj certe baldaŭ prezentigus tria mondmilito, se ne okazus, ke reciproka teruro, kortuŝa vidaĵo de mondruiiniĝo, sen venkintoj nek venkitoj, kaj precipe la timo de la propraj regantaj minoritatoj esti mortbruligitaj, ankoraŭ baras la kvar apokalipsajn rajdantojn. Sed, ĝis kiam?

Post la dua mondmilito fondiĝis dua mondorganizaĵo, la Organizaĵo de la Unuigintaj Nacioj, (UNO). Bedaŭrinde, la UNO havas la saman senefikecon, kiel la Ligo de Nacioj, malgraŭ la grandaj esperoj, kiujn ĝi alportis. Ni memoru la proklamon pri la "Homaj Rajtoj", kaj la gravajn instituciojn fonditajn. La UNESKO

personas konsiguirone grupari en puebloj. Sin faktore de kohesio la sociedad se diluye en la caos. Esos factore es-pirituales consiguiaron unir a los hombres en puebloj, pero en el mundo aŭn no funcionan factore de cohesio para unificar a los hombres en una humanidad. El patriotismo es cohesivo sŭlo para determinado pueblo, pero separador entre los puebloj. Lo que se necesita es un nuevo patriotismo que comprenda a toda la humanidad.

Cuando gracias a los medios de comunicaciŭn las personas que habitan en todo el mundo estŕn prŕximas, cuando en la economŕa somos reciprocamente interdependientes, permanecemos moralmente desunidos. Nuestra organizaciŭn mundial en Estados enemigos separados, o grupos de Estados compitiendo, no responde al desarrollo actual de la humanidad. He ahŕ la crisis de nuestra ępoca: crisis de civilizaciŭn, crisis de cultura, amenaza de ruina a la humanidad. Dijimos que es una crisis de cultura. Le faltan al mundo actual las fuerzas espirituales de cohesiŭn capaces de unir en una humanidad. Y escuchad, queridos colegas: la fuerza espiritual que puede unir a la humanidad es precisamente el esperantismo mismo, y como dijo Zamenhof, indefectiblemente ligado con el "homaranismo", que no es mŕs que un esperantismo reforzado.

Evidentemente, los factore histŕricos inconscientes, impulsados por intereses enfrentados y bajo el dominio de ambiciosos del poder, dieron el resultado social en el que nos encontramos. Sin embargo hubo intentos de resolver consciente y colectivamente los conflictos internacionales, de los cuales, el primero, fue la Liga de Naciones. La Liga de Naciones tenŕa graves defectos. Era una creaciŭn de los vencedores para perpetuar el resultado de la victoria. Ademŕs, grandes paŕses subdesarrollados seguŕan siendo colonias como antes, y los Estados potentes dominaban imperialistamente el mundo como si no existiese la organizaciŭn internacional. La venganza de los vencedores sobre los vencidos impulsaron a estos ŭltimos a la revancha que trajo la segunda guerra mundial.

La segunda guerra mundial fue mŕs amplia y mŕs grave que la primera. Tras la segunda guerra mundial, los vencedores ayudaron econŕmicamente a los puebloj vencidos, pero pronto se presentŕ la llamada guerra frŕa, que aŭn dura. En los paŕses invadidos brotŕ resistencia, y como continuaciŭn de esa alabada resistencia armada, queda ahora el terrorismo. Su justificaciŭn moral es el uso de violencia interna en los campos politico y social. Su resultado es la generaciŭn de dictaduras y la muerte de la libertad.

Nuestro mundo actual es caŕtico y ciertamente pronto se presentaria una tercera guerra mundial si no fuese por que el terror mutuo, una impresionante visiŕn de ruina mundial, sin vencedores ni vencidos, y principalmente el temor de las propias minorias dominantes a ser abrasadas, aŭn sujeta a los cuatro jinetes del Apocalipsis. Pero, hasta cuando?

Tras la segunda guerra mundial se fundŕ una segunda organizaciŭn mundial, la Organizaciŭn de las Naciones Unidas, (ONU). Lamentablemente, la ONU es tan ineficaz como la Liga de Naciones, a pesar de las grandes esperanzas que suscitŕ. Recordemos la declaraciŭn de los "Derechos Humanos", y las importantes instituciones fundadas. La UNESKO misma, en cuya constituciŭn estŕ la siguiente declaraciŭn: "Puesto que, la guerra nace en la mente de las personas, es

mem, en kies konstitucio estas jena deklaro: "Tial, ke la milito naskiĝas en la menso de la homoj, estas en la menso de la homoj, kie oni devas starigi la bastionon de la paco." Kial tiuj grandaj esperoj fiaskis? Intelektuloj, gravegaj personoj kaj eĉ bonintencaj politikistoj elpensis kaj fondis la "Organizaĵon de la Unuiĝintaj Nacioj." Por kio taŭgis la Ligo de Nacioj kaj tiel same por kio taŭgas la nunaj Unuiĝintaj Nacioj? Ordinare, nur por podio de vanaj kaj vantaj paroladoj. La internacia diplomatio ne kuŝas sur la monda organizaĵo. La UNO estas regata de supraj instancoj, sen partopreno de la ordinara popolo, ĝi pli bone aŭ malbone estas unuiĝo aŭ malunuiĝo de registaroj.

La fondintoj de la Unuiĝintaj Nacioj volis enradikigi la mondorganizaĵon en la popolojn. Estis fonditaj apartaj neŝtataj organizaĵoj: Amikoj de UNO kaj Amikoj de UNESKO, sed ne prosperis. Vere estas, ke se anstataŭ la nuna plimultiĝo de diboĉejoj, estus disvastigitaj tiuj kulturaj societoj, eble la nuna mondorganizaĵo estus bone funkcianta kaj la nuna mondsituacio estus tute alia, multe pli alloga. El tiuj faktoj ni deduktas, ke la mondorganizaĵo estis fondita de malgranda minoritato de intelektuloj kaj ĝia funkciado sub registaroj fiaskis. Kaj, kion faras la popoloj? La popoloj restis kaj restas indiferentaj. La popoloj fariĝis amasoj interesataj pri nur ĉiutagaj zorgoj. La amaso daŭre profitas, kaj ofte malprofitas, de la enorma materiala prospero alportita de scienco kaj tekniko, kio karakterizas nian civilizacion, forgesante kulturen penadon, kiu ebligis ĝin. Oni sin profitas de alta vivnivelo, kvazaŭ ĝi estus rajto sen respondataj devoj, kiuj precize estas moralaj. Ne estas strange, do, ke en la nuntempa situacio la registaroj kaj la mondorganizaĵo fiaskis, sed ni devas klare kaj forte eldiri, ke la plej grandaj fiaskantoj estas la popoloj kaj ni mem ESPERANTISTOJ, kiuj ankaŭ apartenas al la popolo kaj kondukas tiel same. Nia pacagado fiaskas, ĉar ni ne estas je la alteco, kiun bezonas la graveco de nia tempo. Ni anstataŭe okupiĝas pri ĉiutagaj akcesoraĵoj, kvazaŭ ni vivus sur alia mondo. Zamenhof dum la unua mondmilito sin direktis al la diplomatoj per alvoko. Tiu estis io multe pli ol platona alvoko al potenculoj. La alvoko estis proklamo de egalrajteco de la popoloj, sen premantaj nek premataj popoloj. Se Zamenhof klare kaj forte parolis pri la paco kaj la egalrajteco de la popoloj, la esperantismo, kiel movado, diris nenion. Kaj antaŭ kaj post la dua mondmilito ĝi ankaŭ diris nenion, kaj nuntempe, rigarde la ŝtormajn nubarojn, kiuj minacas ruini la tutan homaron, la esperantistoj diras nenion. Ni vivas izole en ebura turo kaj tiu ebura turo, se ni ne reagas, fariĝos la tombo de nia movado kaj eĉ de nia kara lingvo Esperanto. "Al la mond'eterna militanta ĝi promesas sanktan harmonion." Sed ni promesas nenion! Ni ne plendu, ke la movado ne iras antaŭen, ke ĝi stagnas, ĉar, kiuj estas senmovaj estas ni mem, la esperantistoj. Ni troviĝas en grava krizo de civilizacio, kaj nur kreante novan civilizacion, oni povos eliri el la nuntempa

en la mente de la personoj donde se deben establecer los bastiones de la paz." Ĉu por qué fracasará esas grandes esperanzas? Intelectuales, personas importantísimas e incluso políticos bienintencionados concibieron y fundaron la "Organizaci n de las Naciones Unidas".  Para qué sirvió la Liga de Naciones y asimismo para qué sirve la actual ONU? Generalmente, sólo como tribuna de vanos y ampulosos discursos. La diplomacia internacional no reposa en la organizaci n mundial. La ONU está dominada por unas instancias superiores sin participación del pueblo ordinario; para bien o para mal, es una unión o desunión de Gobiernos.

Los fundadores de las Naciones Unidas querian enraizar la organizaci n mundial en los pueblos. Fueron fundadas organizaciones no estatales autónomas: Amigos de la ONU y Amigos de la UNESKO, pero no prosperaron. También es verdad que, si en vez de la actual multiplicidad de lugares de diversión, se difundiesen esas sociedades culturales, quizá la organizaci n mundial actual estaria funcionando bien y la actual situación mundial será muy diferente, mucho más atractiva. De esos hechos deducimos que la organizaci n mundial fue fundada por una pequeña minoria de intelectuales y su funcionamiento bajo los Gobiernos fracas . Y,  qu  hacen los pueblos? Los pueblos permanecieron y permanecen indiferentes. Los pueblos se hicieron masas interesadas solamente en las preocupaciones cotidianas. La masa sin cesar aprovecha, y a menudo desaprovecha, la enorme prosperidad material aportada por la ciencia y la técnica, lo que caracteriza a nuestra civilización, olvidando el esfuerzo cultural que la posibilitó. Se beneficia de un alto nivel de vida, como si se tratase de un derecho sin los deberes correspondientes, que son precisamente morales. No es extraño, pues, que en la situación actual los Gobiernos y la organizaci n mundial fracasen, pero debemos proclamar clara y fuertemente que los mayores fracasados son los pueblos y nosotros mismos los ESPERANTISTAS, que también pertenecemos al pueblo y nos comportamos igual. Nuestra lucha por la paz fracasada puesto que no estamos a la altura que precisa la importancia de nuestra época. En vez de ello nos ocupamos de trivialidades cotidianas, como si vivi semos en otro mundo.

Zamenhof durante la primera guerra mundial se dirigió a los diplomáticos por medio de un llamamiento. Se trataba de algo más que un llamamiento platónico a los poderosos. El llamamiento era una proclama de igualdad de derechos de los pueblos, sin pueblos opresores ni oprimidos. Si Zamenhof habl  clara y fuertemente sobre la paz y la igualdad de derechos de los pueblos, el esperantismo, como movimiento, no dijo nada. Y antes y después de la segunda guerra mundial tampoco dijo nada, y actualmente, mirando las nubes de tormenta que amenazan arruinar a toda la humanidad, los esperantistas no dicen nada. Vivimos aislados en una torre de marfil; si no reaccionamos, nos haremos la tumba de nuestro movimiento e incluso de nuestra querida lengua el Esperanto. "Al mundo que guerrea eternamente le promete una santa armonia."  Pero nosotros no prometemos nada! No nos quejemos de que el movimiento no avanza, que se estanca, puesto que nosotros mismos, los esperantistas, permanecemos inmóviles.

Nos encontramos en una grave crisis de civilización, y sólo

ĥaosa epoko. La agado estas grandioza, precipe direktota al la menso de la homoj. La nuraj pacamaj plendoj ne haltigos komencon de militoj. La surstrataj protestaj manifestacioj eble ankaŭ ne. La pozo de certa pacifismo konsideri kulpuloj unu blokon de potenco kaj la alian blokon pacifista, ne estas pacagado. Pacagado ne estas propagando de unu bloko por malfortigi la alian, cele ĝin venki. Tiu pacifismo estas fuŝa.

Laŭŝajne, la nura forto de la esperantistoj estas la espero. Ni ne havas armilojn, kaj se ni ilin havus, tiuj ne taŭgus por nia tasko. Tro da armiloj estas en la mondo, kaj la sperto de du mondmilitoj montras al ni, ke kiam la armadkonkuro fariĝas ekonomie neeltenebla, tiam eksplodas milito. Ni, esperantistoj, ne havas ekonomian potencon. Ĝenerale la esperantistoj estas modestaj personoj, inter kiuj ne estas grandaj financistoj nek grandaj bankieroj. Ankaŭ ni ne havas politikan influon. La politikistoj agas por siaj propraj nacioj, laŭ lukto de intereso por la regopovo. Al multaj politikistoj, ne interesas, ke trans la landlimojn la homoj interkompreniĝu. La potencaj nacioj promocias siajn lingvojn per influhavaj faktoroj. La malgrandaj ŝtatoj agas sub la premo de la potencaj. Laŭ la ordinara senkonscia irado de la historio, la bloko de nacioj, kiuj venkos, trudos sian ĉefan lingvon. Kandidatoj por mondlingvo estas la angla, la rusa kaj eĉ la Ĉina lingvoj. Esperanto ne havas la eblecon de venko uzante perfor-ton, nek per ekonomia potenco, nek ĝi havos la ŝancon de baldaŭ ĝenerala ŝtato oficialigo. La rekomendo de Esperanto fare de UNESKO estas platona. Esperanto ne povas ordinarie konkuri kun la vastaj naciaj lingvoj de potencaj ŝtatoj. Sed Esperanto havas aliajn kvalitojn, kiujn ne havas la naciaj lingvoj. Esperanto estas lingvo tute neŭtrala pri imperiismoj. Neniu alia lingvo povas tiel roli. Ni esperantistoj, havas la plej grandan ilon por precize enkonduki novan civilizacion, kiu devas eliri el la senelira vojo de la krizo de nia tempo. Vere ni ne estas potencaj, ne havas ekonomiajn rimedojn, sed ankaŭ estas vere, ke ni havas la precipan ilon por ebligi novan civilizacion. Pere de Esperanto ni povas transsalti landlimojn, ni povas agadi en la plej malfavoraj cirkonstancoj por la interkompreniĝo de la popoloj. Ni povas agadi sur la pensmanieron de la popoloj kaj varbi ties intelektulojn kaj la kulturajn kaj moralajn elitojn. Ni devas persvadi agantajn bonvolulojn por krei vastan etoson de monduiĝo. Por ties manko, la ĝermoj de mondorganizaĵoj, kiuj estis la Ligo de Nacioj kaj la Unuiĝintaj Nacioj, fiaskis. Ĉiu lingvo estas la portanto de la kulturo de sia popolo, kaj neniu nacia lingvo povas esti la portanto de homar-anisma kulturo. Tia estas la forto de Esperanto. Esperanto devas fariĝi la spirito de mondkulturo, kiu estu kapabla por enkonduki novan civilizacion.

Probable, la monduiĝo povos komenciĝi en Eŭropo, tiel Esperanto devas roli kiel eŭropa lingvo. La libera kaj egalrajta unuiĝo de Eŭropo povas nur baziĝi sur unueco en diverseco. La slogano "*Ĉiu popolo kun sia*

creando una nueva civilización se podrá salir de la actual época caótica. La acción es grandiosa, principalmente dirigible a la mente de las personas. Las solas quejas en favor de la paz no detendrán el comienzo de guerras. Posiblemente tampoco las manifestaciones de protesta callejeras. La pose de cierto pacifismo de considerar culpable a un bloque de potencias y al otro bloque pacifista, no es acción por la paz. No es acción por la paz la propaganda de un bloque para debilitar a otro para vencerlo. Ese pacifismo es una chapuza. Al parecer, la única fuerza de los esperantistas es la esperanza. No tenemos armas, y si las tuviésemos, no servirían para nuestra tarea. Hay demasiadas armas en el mundo, y la experiencia de dos guerras nos enseña que cuando la carrera armamentística se hace económicamente insostenible, estalla una guerra. Nosotros, los esperantistas, no tenemos potencia económica. Generalmente los esperantistas somos personas modestas, entre las que no hay grandes financieros ni grandes banqueros. Tampoco tenemos influencia política. Los políticos actúan para sus propias naciones, según la lucha de intereses por el poder. A muchos políticos no les interesa que las personas se entiendan a través de las fronteras. Las naciones potentes promocionan sus idiomas por medio de factores influyentes. Los pequeños Estados actúan bajo la presión de los potentes. Según la ordinaria marcha inconsciente de la historia, el bloque de naciones que venza, impondrá su idioma principal. Candidatos para lengua mundial son la inglesa, la rusa e incluso la china. El Esperanto no tiene posibilidad de vencer usando violencia, ni por potencia económica, ni tendrá la oportunidad de una pronta oficialización estatal general. La recomendación del Esperanto por parte de la UNESCO es platónica. El Esperanto no puede ordinariamente competir con las ampliamente difundidas lenguas nacionales de Estados potentes. Pero el Esperanto tiene otras cualidades, que no tienen las lenguas nacionales. El Esperanto es una lengua totalmente neutral en relación al imperialismo. Ningún otro idioma puede actuar así. Los esperantistas tenemos el mayor instrumento para introducir precisamente una nueva civilización, que debe salir del callejón de la crisis de nuestra época. Verdaderamente no somos potentes, ni tenemos recursos económicos, pero también es verdad que tenemos el principal instrumento para posibilitar una nueva civilización. Por medio del Esperanto podemos saltar sobre las fronteras, podemos actuar en las condiciones más desfavorables para la intercomprensión de los pueblos. Podemos actuar sobre la manera de pensar de los pueblos y reclutar a sus intelectuales y las élites culturales y morales. Debemos persuadir a activos voluntarios para crear un amplio ambiente de unificación mundial. Por falta de eso fracasaron los gérmenes de organización mundial que fueron la Liga de Naciones y las Naciones Unidas. Cada lengua es portadora de la cultura de su pueblo, y ninguna lengua nacional puede ser portadora de una cultura "homar-anista". Tal es la fuerza del Esperanto. El Esperanto debe llegar a ser el espíritu de una cultura mundial que sea capaz de introducir una nueva civilización.

Probablemente, la unificación mundial podrá comenzar en Europa, así el Esperanto deberá funcionar como lengua europea. La unificación de Europa, libre y en igualdad de derechos, sólo podrá basarse sobre una unidad en la diversi-

lingvo kaj Esperanto por ĉiuj" estas konvinka argumento. Tiel same, kiu povas esti la lingvo de interrilatiĝo inter la ekskoloniaj popoloj? Ĉu tiuj de la koloniistoj? Kiu devas esti la lingvo de unuigita mondo? Povas kaj devas esti Esperanto. Esperanto estas planita lingvo el elementoj eltiritaj el etnaj lingvoj. Esperanto estas konscia kreaĵo por ebligi interrilatiĝojn kaj interkompreniĝon inter la popoloj per racia lingvo, eltondita de senraciaj hereditaj de barbaraj epokoj, kiam formiĝis la nealfabetaj, la tiel nomataj naturaj lingvoj. Nia mondo ankoraŭ estas tuplena de barbaraj sociaj senraciaj, hereditaj de la traĵuro de daŭra barbara historio, plena de perforto, ekspluatado, submetiĝo kaj militado.

Post la malkovro de Ameriko, la eŭropa civilizacio konkeris la mondon. Post la malkovro de la vapormaŝino, la mondekonomio fariĝis industria kaj interdependa. Kelkaj partoj de la mondo ĝuas altan vivnivelon, sed granda parto de la mondo ankoraŭ restas mizera. La mondo estas dense loĝata, plena de konfliktoj, minacata de ruiniĝo pere de atommilito. Kion ankoraŭ ne povis aranĝi nia civilizacio, estas la solidara kunvivado de la homoj en libereco kaj egalrajteco. Nia civilizacio kreskis ekde la barbaraj tempoj laŭhazardo kaj en senfina konkurado inter homoj, inter sociaj klasoj, inter nacioj kaj inter imperioj. Ni atingis prosperan materian civilizacion pro la industria maŝinismo el teknika kaj scienca deveno. Sed nia konscia faktoro agis sur la historian malvolviĝon, kaj nia socio en la plej grandioza prospero, kiu neniam antaŭe ekzistis, troviĝas en risko de pere fare de la homo mem. Ni troviĝas en krizo de kunvivado, kaj tiu krizo povas esti nur solvata per spirita forto: ĝenerala spirito de solidareco sur kultura bazo.

Tiel same, kiel la planita lingvo Esperanto estas konscia kreaĵo surbaze de egaleco, ankaŭ tiel same devas esti kreataj konsciaj supernaciaj organizaĵoj, ne imperiismaj, enhavantaj unuecon en diverseco. Sed por tio ankoraŭ mankas tiu ideo-forto kapabla fari el disigitaj homoj kaj popoloj, homaron. Esperanto estas la ilo por munduniĝo kaj ĝia interna ideo estas tiu spirito. Zamenhof kreis Esperanton, kaj la Homaranismon kiel plifortigitan esperantismon, por ŝanĝi la barbaran mondon en pacan.

Pri la interna ideo de Esperanto restas nur la rutina kantado de La Espero. Pri la Homaranismo neniu parolas, ĝi estas silentigita. Kaj tial nia lingvo, sen tiu spirito, stagnas. Ni konsciu, ke la lingvo Esperanto kaj la Homaranismo, tiel same en la kampo lingva, kiel en la socia, estas konsciaj, raciaj kaj boncelaj kreaĵoj por, kiel historiaj faktoroj, definitive establi en la mondon la fundamenton de nova pli paca kaj justa civilizacio. Nur tiam, "La popoloj faros en konsento unu grandan rondon familian."

Giordano Moya. Parolado por la 42a Hispana Kongreso en Malaga, 1982.

dad. El eslogan "Cada pueblo con su lengua y el Esperanto para todos" es un argumento convincente. Así mismo, ¿cuál puede ser la lengua de relación entre los pueblos excoloniales? ¿La de los colonizadores? ¿Cuál debe ser la lengua de un mundo unido? Puede y debe ser el Esperanto. El Esperanto es un idioma planificado con elementos tomados de las lenguas étnicas. El Esperanto es una creación consciente para posibilitar la relación y la comprensión entre los pueblos por medio de una lengua racional, podada de elementos irracionales heredados de épocas bárbaras, cuando se formaron las lenguas no alfabéticas, las llamadas lenguas naturales. Nuestro mundo aún está lleno de bárbaras irracionalidades sociales, heredadas de la marcha de una increíble historia de barbarie, llena de violencia, explotación, sometimiento y guerra.

Tras el descubrimiento de América, la civilización europea conquistó el mundo. Tras el descubrimiento de la máquina de vapor, la economía mundial se hizo industrial e interdependiente. Algunas partes del mundo gozan de un alto nivel de vida, pero una gran parte del mundo todavía está en la miseria. El mundo está densamente poblado, lleno de conflictos, amenazado de ruina por medio de una guerra nuclear. Lo que todavía no pudo resolver nuestra civilización, es la convivencia solidaria de las personas en libertad e igualdad de derechos. Nuestra civilización creció desde los tiempos de barbarie según el azar y en una interminable competencia entre las personas, entre las clases sociales, entre naciones y entre imperios. Alcanzamos una próspera civilización material por el maquinismo industrial de origen técnico y científico. Pero ningún factor consciente actuó sobre el desarrollo histórico, y nuestra sociedad en la más grandiosa prosperidad, que nunca anteriormente había existido, se encuentra en peligro de perecer a causa del hombre mismo. Nos hallamos en una crisis de convivencia, y esa crisis puede ser resuelta solamente por medio de una fuerza espiritual: un espíritu general de solidaridad sobre una base cultural. De la misma manera que la lengua planificada Esperanto es una creación consciente sobre una base de igualdad, así también deben ser creadas unas organizaciones conscientes supranacionales, no imperialistas, que contengan unidad en la diversidad. Pero para eso aún falta esa idea-fuerza capaz de hacer de los hombres y los pueblos separados una humanidad. El Esperanto es la herramienta para la unidad mundial y su idea interna es ese espíritu. Zamenhof creó el Esperanto, y el "Homaranismo" como un esperantismo reforzado, para cambiar el mundo de bárbaro a pacífico. Acerca de la idea interna del Esperanto queda sólo el rutinario cantar de La Espero. Acerca del "Homaranismo" nadie habla, es silenciado. Y así nuestra lengua, sin ese espíritu, se estanca. Seamos conscientes de que el idioma Esperanto y el "Homaranismo", tanto en el terreno lingüístico como en el social, son unas creaciones conscientes, racionales y bienintencionadas para, como factores históricos, establecer definitivamente en el mundo el fundamento de una nueva civilización más pacífica y justa. Sólo entonces, "Los pueblos constituirán de común acuerdo un gran círculo familiar."

Giordano Moya. Conferencia para el 42º Congreso Español de Esperanto, en Malaga, 1982.

ESPERANTO

Internacia Lingvo

Un idioma para todo el mundo
La segunda lengua de cada uno

SALUTON, AMIKINO!
BONE KE VI VENIS AL
GIJÓN POR VIDI LA
4-AN FESTON DE LA
LINGVOJ...

¡SALUDOS, AMIGUI QUE BIEN
QUE VINISTE A GIJÓN PARA
VER LA 4ª FIESTA DE LAS
LENGUAS...

VI SCIAS KE HENIEL MI KON-
SENTUS PERDI TIUN OKAZAJON.

SABES QUE DE NINGUN MODO
ME PERMITIRIA PERDER ESA
OCASION...

KROME TRE PLAÇAS AL
MI VIZITI VIAN URBON
ESTAS EN ĜI MULTAJ
BELAJ KONSTRAJTOJ.

ADÉMÁS ME GUSTA MUCHO VISITAR
TU CIUDAD. HAY EN ELLA MUCHOS
EDIFICIOS BONITOS.

NOVELLANO S P

CI-JARE OKAZIS IO EKS-
TERORDINARA NE ESTIS
NECESE SANGI LA MO-
NON KIAM MI ALVENIS
AL VIA LANDO

ESTE AÑO OCURRIÓ ALGO EX-
TRAORDINARIO. NO FUE NECE-
SARIO CAMBIAR EL DINERO
CUANDO LLEGUÉ A TU PAIS.

KOMPRENIS: NUN LA SA-
MA MONO, LA SAMA VALU-
TO, LA EURO, ESTAS UZATA
EN ĈIUJ LANDOJ DE LA EŮ-
ROPA UNIO. DE NUN, ESTAS
KOMERCA KAJ MONA UNUE-
CO EN EUROPO.

CLARO, AHORA EL MISMO DINERO, LA MISMA DIVISA
EL EURO, SE UTILIZA EN TODOS LOS PAISES DE LA
UNIÓN EUROPEA. TENEMOS UNIDAD COMERCIAL Y
MONETARIA EN EUROPA...

KAJ TAMEN, DAŮRE AN-
KORAŮ NE ESTAS LING-
VA UNUECO EN NIA KON-
TINENTO... ĈNI PAROLOJ
EN EUROPO MULTAJN,
MAJN LINGVOJN.

Y SIN EMBARGO, SIGUE SIN HABER UNIDAD LINGÜÍSTICA EN NUESTRO CONTINEN-
TE... SE HABLAN EN EUROPA MUCHAS LENGUAS DIFERENTES...

KAJ DAŮRE DEVOS RESTI TIEL ĈIU LINGVO
NACIA, ETNIA... ESTAS KULTURA HEREDAJO
DE LA KONCERNIA KOMUNUMO. TIUJ LING-
VOJ NE DEVOS MALAPERI KIEL MALAPERIS
LA MON-VALUTOJ DE LA EUROPAJ LANDOJ

Y DEBERA SEGUIR SIENDO ASÍ. CADA LENGUA NACIONAL, ETNICA...
ES UNA HERENCIA CULTURAL DE LA COMUNIDAD CORRES-
PONDIENTE Y NO DEBEN DESAPARECER COMO LAS UNIDADES
MONETARIAS DE LOS PAISES EUROPEOS.

SED PLI KAJ
PLI FARIĜAS
NECESA LA
INTER-KOMU-
NIKADO DE
LA HOMOJ DE
TIUJ LANDOJ

PERO SE HACE CADA VEZ MÁS NECESARIA LA COMUNICACIÓN ENTRE LA
GENTE DE ESOS PAISES.

TIAL ESTAS NE-
CESA IA PENO
KLOPODI LERNI
ALIES LINGVOJN

POR ESO ES NECESARIO ALGÚN ESFUERZO INTEN-
TANDO APRENDER LOS IDIOMAS DE OTROS...

KAJ ĈEFE ESTAS LA
SOLVO DE KOMUNA
LINGVO, NEŮTRALA
KAJ FACILA, KIA
ESPERANTO.

Y SOBRE TODO, ESTÁ LA SOLUCIÓN DE UNA LENGUA COMÚN,
NEUTRAL Y FÁCIL, COMO **ESPERANTO**.

4a Festo de la Lingvoj kaj nia partopreno en ĝi

Ĉi-jare okazis kvarafoje en nia urbo la tiel nomata FESTO DE LA LINGVOJ; ĉi-foje la festado daŭris unu tagon pli ol la antaŭaj jaroj, konkrete, ekde la 11a al 15a de marto. Same ol en la antaŭaj okazoj, tiu kultura aranĝo eblis dank al la apogo de diversaj publikaj kaj privataj institucioj kaj aŭtoritatoj de la Asturia regiono. La celo de tiu festo estas konsciigi la civitanaron pri la neceso koni kaj kompreni alies lingvojn kaj kulturojn krom la proprajn en mondo kie la interkomunikado fariĝas pli kaj pli necesa inter la diversaj popoloj, ĉefe en nia Eŭropo kiu progresadas en sia komerca, financa, ekonomia, socia kaj politika unuigo. La termino «festo», aplikata al tiu ĉi aranĝo rilatas al tio ke estas ludo-tipaj plejparto el la akttoj kiuj konstituas ĝin eĉ se la celo kaj la enhavo de tiu fojro pli koncernas al studo, erudicio, laboro... Verdire, la ĝenerala publiko ne interesiĝas pri ĉi-tipaj fojroj celantaj kulturen disvolviĝon.

Se la FESTO DE LA LINGVOJ atingas, tamen, grandan ĉeestantaron tio estas rezulto el la formo je organizado de la akttoj, konkrete, la fakto ke oni garantias la ĉeeston de ia "kapitata" publiko: por ĉiu horodum la daŭro de la FESTO, estis antaŭe fiksita la alveno kaj ĉeesto de la lernantaro de iu konkreta gimnazio aŭ lernejo. Tiele, laŭlonge de la kvin tagoj de la fojro pasas tra la festejo kompletaj klasoj de multaj lernejoj ne nur el nia urbo sed de aliaj zonoj de Asturio. Tiu publiko, do, ne estas volonta sed devigita vizitanto. La metodo, tamen, ne estas altruda ĉar ĉiukaze la koncerna lernantaro estis jam devigata ĉeesti la lernoklasojn tiutage same ol dum la cetero el la kursotagoj, do por tiuj vizitantoj la afero estas kvazaŭ ferieto kaj festado kaj tamen dum tiu tempo ili daŭre lernas ion utilan. La ideo, krome, estas taŭga konsiderante ke estas precize tiuj gejunuloj kiuj devos alfronti en baldaŭ estonteco la realaĵon de la lingva problemo en la socio en kiu

La 4ª Fiesta de las Lenguas y nuestra participación en ella

Este año tuvo lugar por cuarta vez en nuestra ciudad la denominada FIESTA DE LAS LENGUAS; esta vez la celebración duró un día más que los años anteriores, concretamente, desde el 11 al 15 de marzo. Al igual que en ocasiones anteriores, ese evento cultural fue posible gracias al apoyo de diversas instituciones públicas y privadas y autoridades de la región asturiana. El objetivo de esa fiesta es concienciar a la ciudadanía acerca de la necesidad de conocer y comprender los idiomas y culturas de otros además de las propias en un mundo donde la comunicación se hace más y más necesaria entre los diversos pueblos, principalmente en nuestra Europa que progresa en su unificación comercial, financiera, económica, social y

política. El término «fiesta», aplicado a este evento se refiere al hecho de que son de tipo lúdico la mayoría de los actos que lo constituyen, incluso si el objetivo y el contenido de esa feria concierne más al estudio, erudición, trabajo... A decir verdad, el público en general no se interesa por este tipo de ferias que persiguen un desarrollo cultural. Si la FIESTA DE LAS LENGUAS consigue, sin embargo, una gran presencia, eso es resultado de la forma de organización de los actos, concretamente, el hecho de que se garantiza la presencia

de un público "cautivo": para cada hora de duración de la FIESTA, fue fijada con anterioridad la llegada y presencia del alumnado de algún instituto o escuela concretos. De esa manera, a lo largo de los cinco días del festejo pasan por el recinto ferial clases completas de muchas escuelas, no sólo de nuestra ciudad sino también de otras partes de Asturias. Ese público, pues, no es voluntario sino obligado. El método, no obstante, no es impositivo ya que en todo caso el alumnado correspondiente estaba ya obligado a asistir a las clases de estudio ese día al igual que durante el resto de la días del curso; por tanto, para esos visitantes la cosa es como un día de vacaciones y fiesta y sin embargo durante ese tiempo ellos siguen aprendiendo algo útil. La idea, además, es apropiada teniendo en cuenta que son precisamente estos jóvenes los que deberán afrontar en un futuro próximo la realidad del problema lingüístico en la sociedad en la

ili devos vivadi. Ili ricevas dum sia lerno-vivo la konon necesan por disvolviĝi en tia socio. Fakte, la celo de nia Esperantista Movado estas tiu ke inter la lerno-materioj instruataj en la lernejo troviĝu ankaŭ la Internacian Lingvon. Ĉiu Kongreso de Esperanto aprobas rezolucion ke oni mendu al la koncernaj aŭtoritatoj enkonduki en la planojn de ĝenerala instruado la lernadon de Esperanto. Do, ankaŭ ni aspiras kaj sopiras al tiutipa "kaptita" publiko por nia afero.

Samkiel la antaŭajn jarojn, nia Astura Esperanto Asocio partoprenis en la «Festo de la Lingvoj» por diskonigi inter la publiko la lingvan solvon kiun konstituas la Internacia Lingvo Esperanto. Pri tio ĉi estas necesa ia klarigo: ĉiuj interkonsentas pri la fakto ke ekzistas en la mondo, kaj konkrete en Eŭropo, iu lingva problemo. Sed ne estas

koincido pri la aplikebla solvo a l t i u problemo. De antaŭ 115 jaroj, Esperanto prezentigis al la mondo ne nur kiel solvo al la lingva problemo sed ankaŭ, kaj speciale, kiel ia tipo je solvo. Ni insistas ĉiam pri tio ke la komuna lingvo devas esti neŭtrala

kaj ne detruu kaj anstataŭi aliajn lingvojn kaj kulturojn. Krome, kaj laŭ nia kriterio, la komuna lingvo devus esti facile lernebla. En nia oficiala mesaĝo de la Festo ni emfazis pri tio ke la lingva problemo en Eŭropo kaj en la mondo ne povas esti rezulto de politika aŭ alitipa altrudo fare de la potenculoj kun la sekva supereco de iu homa komunumo kaj kulturo sur la ceteraj; la komuna lingvo devas esti neŭtrala kaj ne prifavorigi iujn damaĝante aliajn.

Tamen estas kromaj aliaj kriterioj pri solvo de la lingva problemo, kaj tia diverseco respeguliĝas ankaŭ en publikaj aktoj kia la Festo de la Lingvoj de Gijón. Multaj partoprenantoj uzas tiun feston por prezenti sian propran lingvon kaj ĉi-ties kulturon. Tio perfekte kongruas kun la celo de la Fes-

toj que deberán vivir. Ellos reciben durante su vida escolar el conocimiento necesario para desenvolverse en tal sociedad. De hecho, el objetivo de nuestro Movimiento Esperantista es que entre las materias de estudio enseñadas en la escuela se encuentre también la Lengua Internacional. Todo Congreso de Esperanto aprueba una resolución que se solicite al las correspondientes autoridades introducir en los planes generales de enseñanza el estudio del Esperanto. Por tanto, también nosotros aspiramos y suspiramos por ese tipo de público "cautivo" por nuestro asunto.

Al igual que en los años anteriores, nuestra Asociación Asturiana de Esperanto participó en la «Fiesta de las Lenguas» para difundir entre el público la solución lingüística que constituye la Lengua Internacional Esperanto. Sobre eso es necesaria una aclaración: todos están de acuerdo sobre el hecho de que existe en el mundo, y concretamente en Europa, un problema lingüístico.

Pero no hay coincidencia sobre la solución a aplicar a ese problema. Desde hace 115 años, el Esperanto se presenta al mundo no sólo como solución al problema lingüístico sino también, y especialmente, como un tipo concreto de solución. Siempre insistimos acerca de que la

lengua común debe ser neutral y no destruir ni plantar otras lenguas y culturas. Además, y según nuestro criterio, la lengua común debería ser de fácil estudio. En nuestro mensaje oficial de la Fiesta hacíamos hincapié en que el problema lingüístico en Europa y en el mundo no puede ser resuelto por una imposición política o de otro tipo por parte de los poderosos con la consiguiente superioridad de un colectivo humano y una cultura sobre el resto; la lengua común debe ser neutral y no favorecer a unos en detrimento de otros.

Pero hay también otros criterios sobre la solución al problema lingüístico, y tal diversidad se refleja también en foros públicos como la Fiesta de las Lenguas de Gijón. Muchos participantes usan esa fiesta para presentar su propia lengua y su correspondiente cultura. Eso encaja perfectamente con el objetivo de la Fiesta, fomentar la comprensión dentro de la diversi-

to, ĵomenti komprenon ene de la diverseco. Kaj kiel propono, eksplicita aŭ ne, de solvo al la lingva problemo, estas ankaŭ la alternativo, sufiĉe reprezentata en la Festo, de la plurlingvismo.

Kiel dirite, nia Esperanto Asocio prezentas sian propran alternativon, kiu ne estas precize la plurlingvismo sed la ideo de komuna lingvo neŭtrala, t.e. apartenanta kiel gepatra lingvo al neniu konkreta etnio aŭ popolo sed serve de la tuta homaro en kondiĉoj de egaleco por ĉiuj homoj kaj popoloj. Krom aserti ke tia neŭtraleco estas karakterizaĵo de Esperanto, en nia stando en la festejo ni prezentadis praktikan pruvon pri la lerno-facileco de tiu Internacia Lingvo. Tiucele ni uzis lernomaterialon speciale preparitan por tiaspecaj okazoj, kiel tiu ĉi Festo, kie ne eblas disertadi dumlonge pri la temo ĉar la fluo de la gevizitantoj estas vigla kaj intensa. Esence, ni montris kiamaniere la strukturigo de nia Internacia Lingvo plifaciligas ties lernadon. Multaj gevizitantoj en nia stando, kiuj atentis niajn argumentojn pri tiu temo, povis

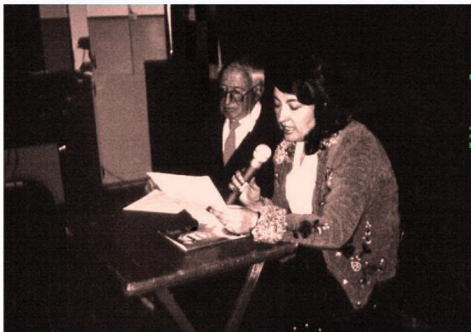
konстати kiom simpla kaj rapida estas la ekscio de la verboj en Esperanto. Rezultis por ili evidenta ankaŭ tio ke la serio de sufiksoj uzataj en ĉi-tiu lingvo postulas malgrandan provizon da malsamaj vortoj, kio igas pli facila la lernadon de Esperanto ol ties de ĉiu ajn alia lingvo.

Krom tiu ĉi laboro, realigita en nia stando kaj per kiu ni aliris al parto el la "kaptita" publiko de la «Festo» (la ĝelernantoj kaj gestudentoj), ni disvolvis ian alian agadon, ĉi-foje destinita al tiu parto de la publiko kiun ni povas nomi "volonta", t.e. al personoj konsciigitaj pri la lingva problemo kiuj ĉeestas la prelegojn kaj aliajn aktojn pri tiu temo. Konkrete, ni organizis prelegon pri la temo kiun ni titoligis «Neceso je komuna lingvo». Tiu ĉi prelego pri Esperanto okazis en la lasta tago de

dad. Y como propuesta, explícita o no, de solución al problema lingüístico, está también la alternativa, bastante representada en la Fiesta, del plurilingüismo.

Como se dijo, nuestra Asociación de Esperanto presenta su propia alternativa, que no es precisamente el plurilingüismo sino la idea de una lengua común neutral, es decir, que no pertenezca como lengua materna a ninguna etnia o pueblo concretos sino que esté al servicio de toda la humanidad en condiciones de igualdad para todos los hombres y pueblos. Además de aseverar que tal neutralidad es una característica del Esperanto, en nuestro stand en el recinto de la fiesta presentábamos una prueba práctica sobre la facilidad de aprendizaje de esa Lengua Internacional. Para esa finalidad utilizamos un material de enseñanza especialmente preparado para el tipo de ocasiones, como esta Fiesta, donde no es posible disertar largamente sobre el tema ya que el flujo de visitantes es fuerte e intenso.

En esencia, mostrábamos cómo la estructura de nuestra Lengua Internacional facilita ese aprendizaje. Muchos visitantes de nuestro stand, que prestaron atención a nuestros argumentos sobre ese tema, pudieron constatar lo simple y rápido que es el estudio de los verbos en Esperanto. También

resultó evidente para ellos que la serie de sufijos usados en este idioma permiten un bagaje reducido de palabras distintas, lo que facilita el estudio del Esperanto más que el de cualquier otra lengua.

Aparte de este trabajo, realizado en nuestro stand y por el que nos dirigíamos a parte del público "cautivo" de la «Fiesta» (los alumnos y estudiantes), desarrollamos también otra actividad, esta vez destinada a aquella parte del público a la que podemos llamar "voluntaria", es decir, a las personas concienciadas por el problema lingüístico, que acuden a las conferencias y otros actos relativos a ese tema. Concretamente, organizamos una conferencia sobre el tema que titulamos «Necesidad de una lengua común». Esta conferencia acerca del del Esperanto tuvo lugar el último día de la Fiesta. Agradecemos a los organizadores de la Fiesta por esa oportunidad que

la Festo. Ni dankas al la organizintoj de la Festo pro tiu okazo kiun ili provizis al ni plu propagandi pri nia afero. Ni estas certaj ke ili ne kulpas pri la mankoj kiuj evidentiĝis en la organizado de tiu akto kaj aliaj similaj: mi temas pri la fakto ke oni ne disponis je loko konvene preparita por prelegoj; tiaj mankoj estas rezulto de la ne-sufiĉo de la oficiala helpo kiun la organizantoj ricevas por la Festo. Ankaŭ oni devis mallongigi la daŭron kaj la tekston de la konferenco pro similaj kaŭzoj.

La temo estis prezentata de S-ino María del Mar Pescador Benavente, Magistrino je Psikologio kaj membro de nia E-Asocio. Ŝi priskribis la nunan problemaron de la mondo ĝenerale kun speciala atento al ĉio koncernanta al la lingva afero kaj atentigis pri la fakto ke tiu situacio, ne nur sed ankaŭ en la lingva tereno, estas klara ekzemplo de kultura imperiismo fare de la granda -anglparolanta- superreganta potenco sur la tuta planedo. Komence ŝi skizis la kadron de ideala interrilato inter la diversaj kulturoj kaj lingvoj, kaj poste ŝi montris la kontraston inter tiu ideala kaj dezirinda solvo kun la nuntempa situacio kaj la evoluo kiun tiu ĉi afero spertas en la nunaj cirkonstancoj de globaliĝo aŭ tutmondiĝo kiuj efikas sur ĉiuj aspektoj de la homa vivo, ĉefe en la ekonomia tereno sed ankaŭ en tiu temo de nia speciala zorgo de la kultura disvolviĝo de la homaro kaj lingva tereno. La prelegantino speciale emfazis pri tio ke la malperfekteco de la nuntempaj internaciaj rilatoj, el kiuj estas esenca komponaĵo la unulingvismo promociata de la usona potenco, estas okazigante gravajn kaj nerenversigajn damaĝojn en la kultura heredaĵo de multaj popoloj de la mondo, kaj ke tio ĉi celas konstrui internacian kadron en kiu estu avantaĝoj nur por la anglo-parolantoj kaj ke la ceteraj popoloj el la Tero devas pagi la koston de tiu operacio per la dediĉo de kroma tempo da lernado kaj monelspezado cele de atingi ian konon de la lingvo de la imperio, kono kiu neniam atingeblos la gradon de superregado por konkuri kaj interrilati kun la denaskaj angl-parolantoj.

Resume pritaksante nian agadon dum tiuj tagoj de la Festo de la Lingvoj, ni devas konkludi ke tiu okazaĵo permesas al ni disvolvi grandan propagandan laboron por nia Ideo eĉ se la sociaj kondiĉoj de la superreganta sistemo tute ne favoras tia-specajn projektojn kiaj nia Internacia Lingvo komuna kaj neŭtrala.

Santiago Mulas Gallego
Prezidanto de ASTURA ESPERANTO ASOCIO

nos brindaron por kontinuar la propaganda de nuesta asunto. Estamos seguros de que ellos no son culpables de las deficiencias que se evidenciaron en la organización de ese acto y otros similares: me refiero al hecho de que no se dispuso de un lugar convenientemente preparado para conferencias; tales deficiencias son resultado de la insuficiencia de la ayuda oficial que los organizadores reciben para la Fiesta. También tuvimos que reducir la duración y el texto de la conferencia por causas similares.

El tema fue presentado por la Srta. María del Mar Pescador Benavente, Licenciada en Psicología y miembro de nuestra Asociación Esperantista. Ella describió la problemática actual del mundo en general con una atención especial a todo lo concerniente al tema lingüístico e hizo hincapié sobre el hecho de que esa situación, no sólo pero también en el terreno lingüístico, es un ejemplo claro de imperialismo cultural por parte de la gran potencia -de habla inglesa- que domina sobre todo el planeta. Al comienzo ella bosquejó el marco de una relación ideal entre las diversas culturas y lenguas, y después mostró el contraste entre esa solución ideal y deseable con la situación actual y la evolución que este asunto está experimentando en las actuales circunstancias de globalización o mundialización que actúan sobre todos los aspectos de la vida humana, principalmente en el terreno económico pero también en este asunto de nuestra especial preocupación del desarrollo cultural de la humanidad y el terreno lingüístico. La conferenciante con especial énfasis señaló que la imperfección de las relaciones internacionales actuales, de las que es un componente esencial el monolingüismo promocionado por la potencia norteamericana, está ocasionando graves e irreversibles daños en la herencia cultural de muchos pueblos del mundo, y que eso tiene como objetivo construir un marco internacional en el que haya ventajas sólo para las personas de habla inglesa, y que los demás pueblos de Tierra deben pagar el coste de esa operación por medio de la dedicación de un tiempo adicional de estudio y un gasto monetario con la finalidad de adquirir un conocimiento de la lengua del imperio, conocimiento que nunca alcanzará un grado de dominio para competir y relacionarse con los nativos de habla inglesa.

Valorando resumidamente nuestra actividad durante esos días de la Fiesta de las Lenguas, debemos concluir que esa oportunidad nos permite desarrollar una gran labor de propaganda por nuestra Idea incluso si las condiciones sociales del sistema dominante no favorecen en absoluto tal tipo de proyectos como nuestra Lengua Internacional común y neutral.

Santiago Mulas Gallego
Presidente de la ASOCIACION ASTURIANA DE ESPERANTO

Universala Deklaracio de UNESKO pri kultura diverseco

La Ĝenerala Konferenco

Sin dediĉinte al la kompleta plenumo de la homaj rajtoj kaj fundamentaj liberecoj proklamitaj en la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj kaj aliaj universale rekonataj juraj instrumentoj, kiel ekzemple la du Internaciaj Konvencioj de 1966 koncerne respektive civilajn kaj politikajn rajtojn, kaj ekonomiajn, sociajn kaj kulturajn rajtojn,

Rememorigante, ke la Preamblo de la Konstitucio de Unesko confirmas, *ke la ampleksa disvastiĝo de la kulturo kaj de la edukado de la homaro al justeco kaj libereco kaj paco estas nemalhaveblaj al la homa digno kaj konsistigas sanktan devon, kiun ĉiuj nacioj devas realigi en spirito de reciprokaj helpo kaj zorgo,*

Plie rememorigante Artikolon 1 de la Konstitucio, kiu asignas al Unesko, inter aliaj celoj, tiun de rekomendado de *tiaj internaciaj interkonsentoj kiaj necesas por antaŭenigi la liberan fluon de ideoj per vortoj kaj bildoj,*

Aludante al la antaŭvidoj koncerne kulturen diversecon kaj la aplikon de kulturaj rajtoj en la internaciaj instrumentoj akceptitaj de Unesko,

Rekonfirmante, ke la kulturo estu konsiderata kiel aro de apartaj spiritaĵoj, materiaĵoj, intelektaj kaj emociaj aspektoj de socio aŭ socia grupo, kaj ke ĝi inkluzivas, aldone al arto kaj literaturo, vivstilojn, manierojn de komuna vivado, valor sistemojn, tradiciojn kaj kredojn,

Notante, ke la kulturo trovigas ĉe la centro de aktualaĵaj debatoj pri identeco, socia kohero, kaj la evoluigo de sciobazita ekonomio,

Asertante, ke respekto pri la diverseco de kulturoj, toleremo, dialogo kaj kunlaboro, en etoso de reciprokaj fido kaj kompreniĝo, estas inter la plej bonaj garantiiloj de internaciaj paco kaj sekureco,

Aspirante al pli granda solidareco surbaze de rekono de kultura diverseco, de konscio pri la unueco de la homaro, kaj de la antaŭenigo de interkulturaj interŝanĝoj,

Declaración Universal de la UNESCO sobre la diversidad cultural

La Conferencia General

Dedicándose a la realización completa de los derechos humanos y las libertades fundamentales proclamadas en la Declaración Universal de los Derechos Humanos y otros instrumentos jurídicos universalmente reconocidos, como por ejemplo las dos Convenciones Internacionales de 1966 con relación respectivamente a los derechos civiles y políticos, y a los derechos económicos, sociales y culturales,

Recordando, que el Preámbulo de la Constitución de la Unesco confirma, *que la amplia difusión de la cultura y de la educación de la humanidad hacia la justicia y la libertad y la paz es inseparable de la dignidad humana y constituye una santa obligación, que todas las naciones deben cumplir en un espíritu de ayuda y preocupación recíprocos,*

Recordando además El artículo 1 de la Constitución, que asigna a la Unesco, entre otros objetivos, *el de recomendar los acuerdos internacionales que sean necesarios para hacer avanzar el libre flujo de ideas por medio de palabras e imágenes,*

Aludiendo a las previsiones en relación a la diversidad cultural y la aplicación de los derechos culturales en los instrumentos internacionales aceptados por la Unesco,

Volviendo a confirmar, que la cultura ha de ser considerada como un conjunto de aspectos espirituales, materiales, intelectuales y emocionales determinados de una sociedad o un grupo social, y que incluye, además del arte y la literatura, unos estilos de vida, maneras de vida en común, sistemas de valores, tradiciones y creencias,

Señalando, que la cultura se encuentra en el centro de debates actuales sobre identidad, cohesión social, y la evolución de una economía basada en el conocimiento,

Afirmando, que el respeto sobre la diversidad de culturas, tolerancia, diálogo y colaboración, en un ambiente de confianza y comprensión recíprocos, están entre las mejores garantías de paz y seguridad internacionales,

Aspirando a la mayor solidaridad sobre la base del reconocimiento de la diversidad cultural, de concienciación sobre la unidad de la humanidad, y del impulso de los intercambios interculturales,

Konsiderando, ke la procedo de globaliĝo, faciligita de la rapida evoluo de novaj informaj kaj komunikaj teknologioj, kvankam ĝi prezentas defion al la kultura diverseco, tamen kreas la kondiĉojn por renovigita dialogo inter kulturoj kaj civilizoj,

Konscia pri la specifa mandato, kiun oni konfidis al Unesko, ene de la sistemo de Unuiĝintaj Nacioj, por sekurigi la konservadon kaj antaŭenigon de fruktodona diverseco de kulturoj,

Proklamas la jenajn principojn kaj akceptas la nunan Deklaracion:

IDENTECO, DIVERSECO KAJ PLURISMO

Artikolo 1 - Kultura diverseco: la komuna heredaĵo de la homaro

La kulturo prenas diversajn formojn tra la tempo kaj la spaco. Tiu diverseco enkorpigas en la unikeco kaj plureco de la identecoj de la grupoj kaj socioj, kiuj konsistigas la homaron, kiel fonto de interŝanĝoj, novigado kaj kreado, kultura diverseco estas same necesa por la homaro kiel biodiverseco necesas por la naturo. Tiesence, ĝi estas la komuna heredaĵo de la homaro, kaj devus esti rekonata kaj asertata por la bono de la nuna kaj estontaj generacioj.

Artikolo 2 - De kultura diverseco al kultura plurismo

En niaj ĉiam pli diversaj socioj, esencas garantii harmonian interagadon inter homoj kaj grupoj kun pluraj, variaj kaj dinamismaj kulturaj identecoj, kiel ankaŭ ilian pretecon kune vivi. Politikoj, kiuj celas la inkluzivon kaj partoprenon de ĉiuj civitanoj, estas garantiiloj de socia kohero, kaj de la vigeleco de civila socio kaj de paco. Tiel difinite, kultura plurismo donas politikan esprimilon al la realeco de kultura diverseco. Neapartigebla disde demokratia kadro, kultura plurismo favoras kulturen interŝanĝon kaj la floran de la kreaĵoj, kiuj subtenas la publikan vivon.

Artikolo 3 - Kultura diverseco kiel faktoro en la evoluo

Kultura diverseco plivastigas la gamon de elektoj malfermaj al ĉiuj personoj; ĝi estas unu el la radikoj de la evoluo, komprenata ne simple kiel ekonomia kresko sed ankaŭ kiel rimedo por atingi pli kontentigan intelektan, emocian, moralan kaj spiritan ekziston.

KULTURA DIVERSECO KAJ HOMAJ RAJTOJ

Artikolo 4 - Homaj rajtoj kiel garantiiloj de kulturo

Konsiderando, ke el proceso de globaliĝo, facitado por la rapida evoluo de novaj teknologioj de informacio kaj komunikacio, aunque presenta un desafío a la diversidad cultural, crea sin embargo las condiciones para un diálogo renovado entre culturas y civilizaciones,

Consciente del mandato específico, que se confió a la Unesco, dentro del sistema de las Naciones Unidas, para asegurar la conservación y el adelanto de una provechosa diversidad de culturas,

Proclama los siguientes principios y acepta la actual Declaración:

IDENTIDAD, DIVERSIDAD Y PLURALISMO

Artículo 1 - Diversidad cultural: la herencia común de la humanidad

La cultura toma diversas formas a través del tiempo y el espacio. Esa diversidad se encarna en la unicidad y pluralidad de las identidades de los grupos y las sociedades que constituyen la humanidad, como fuente de intercambios, renovación y creación, la diversidad cultural es tan necesaria para la humanidad como la biodiversidad es necesaria para la naturaleza. En ese sentido, ella es la herencia común de la humanidad, y debería ser reconocida y afirmada por el bien de la actual y las futuras generaciones.

Artículo 2 - De la diversidad cultural al pluralismo cultural

En nuestras sociedades cada vez más diversificadas, es esencial garantizar una integración armoniosa entre las personas y los grupos con varias, distintas y dinámicas identidades culturales, como también su disposición a convivir. Las políticas, que buscan la inclusión y la participación de todos los ciudadanos, son garantías de cohesión social y del vigor de la sociedad civil y la paz. Así definido, el pluralismo cultural da una expresión política a la realidad de la diversidad cultural. Inseparable del marco democrático, el pluralismo cultural favorece el intercambio cultural y el florecimiento de las capacidades creativas que sostienen la vida pública.

Artículo 3 - La diversidad cultural como un factor en la evolución

La diversidad cultural amplía la gama de opciones abiertas a todas las personas; es una de las raíces de la evolución, comprendida no simplemente como un crecimiento económico sino también como un recurso para conseguir una existencia intelectual, emocional, moral y espiritual más satisfactoria.

LA DIVERSIDAD CULTURAL Y LOS DERECHOS HUMANOS

Artículo 4 - Los derechos humanos como garantías de la diversidad cultural

La defensa de la diversidad cultural es un imperativo ético.

ra diverseco

La defendo de la kultura diverseco estas etika imperativo, neapartigebla disde la respekto al homa digno. Ĝi implicas sindevigon al homaj rajtoj kaj fundamentaj liberecoj, precipe la rajtoj de anoj de minoritatoj kaj de indiĝenaj popoloj. Neniu rajtas elvoki kulturalan diversecon por rompi la homajn rajtojn garantiatajn de la internacia juro, nek por limigi ilian amplekson.

Artikolo 5 - Kultura rajtoj kiel ebliga medio de la kultura diverseco

Kultura rajtoj estas integra parto de la homaj rajtoj, kiuj estas universalaj, nedivideblaj kaj interdependaj. Por ke la kultura diverseco floru, necesas ke oni komplete plenumu la kulturajn rajtojn, kiel ili estas difinitaj en artikolo 27 de la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj, kaj en artikoloj 13 kaj 15 de la Internacia Konvencio de Ekonomiaj, Socialaj kaj Kultura Rajtoj. Tial, ĉiuj personoj devus povi esprimi sin kaj krei kaj disvastigi siajn verkojn en la lingvo, kiun ili mem elektas, precipe en sia propra gepatra lingvo; ĉiuj personoj devus rajti al altkvalitaj edukado kaj trejnado, kiuj plene respektas ilian kulturalan identecon; kaj ĉiuj personoj devus povi partopreni en la kultura vivo, kiun ili mem elektas, kaj realigi la proprajn kulturajn praktikojn, en la kunteksto de respekto al homaj rajtoj kaj fundamentaj liberecoj.

Artikolo 6 - Cele al ĉies alirol al kultura diverseco

Dum oni garantias la liberan fluan de ideoj pere de vortoj kaj bildoj, oni zorgu, ke ĉiuj kulturoj povu esprimi sin kaj konigi sin. Libereco de esprimado, plurismo en la amasmedioj, multlingvismo, egaleca alirol al arto kaj al scienca kaj teknologia scio, ankaŭ en diĝita formo, kaj la ebligo al ĉiuj kulturoj, ke ili havu alirol al a medioj de esprimiĝo kaj disvastigo, estas garantiiloj de kultura diverseco.

KULTURAJ DIVERSECO KAJ KREEMO

Artikolo 7 - La kultura heredaĵo kiel fonto de kreemo

Kreemo tiras forton el la radikoj de kultura tradicio, sed floras en kontakto kun aliaj kulturoj. Pro tio, la heredaĵo en ĉiuj siaj formoj devas esti konservata, fortigata kaj transdonata al estontaj generacioj kiel registro de la homaj spertoj kaj aspiroj, por subteni kreemon en ĉiu diverseco kaj por inspiri autentikan dialogon inter kulturoj.

Artikolo 8 - Kultura bonoj kaj servoj: varoj de unikeco

Fronte al la hodiaŭa ekonomia kaj teknologia ŝanĝiĝo, kiu malfermas vastajn perspektivojn al kreemo kaj navigado, oni devas dediĉi apartan atenton al la

co inseparable del respeto a la dignidad humana. Implica un sometimiento a los derechos humanos y las libertades fundamentales, principalmente los derechos de los miembros de las minorías y de los pueblos indígenas. Nadie tiene derecho a invocar la diversidad cultural para violar los derechos humanos garantizados por el derecho internacional, ni para limitar su amplitud.

Artículo 5 - Los derechos culturales como un medio posibilitador de la diversidad cultural

Los derechos culturales son una parte esencial de los derechos humanos, que son universales, indivisibles e interdependientes. Para que florezca la diversidad cultural, es preciso que se respeten íntegramente los derechos culturales, tal como son definidos en el artículo 27 de la Declaración Universal de los Derechos Humanos, y en los artículos 13 y 15 de la Convención Internacional de los Derechos Económicos, Sociales y Culturales. Por tanto, todas las personas deberían poder expresarse y crear y difundir sus obras en la lengua que ellas mismas elijan, principalmente en su propia lengua materna; todas las personas deberían tener derecho a una educación y un entrenamiento de alta calidad que respete plenamente su identidad cultural; y todas las personas deberían poder participar en la vida cultural que ellas mismas elijan, y realizar las propias prácticas culturales en el contexto de respeto a los derechos humanos y las libertades fundamentales.

Artículo 6 - Persiguiendo el objetivo del acceso de todos a la diversidad cultural

Mientras se garantiza el libre flujo de ideas por medio de palabras e imágenes, ha de procurarse que todas las culturas puedan expresarse y darse a conocer. La libertad de expresión, el pluralismo en los medios de comunicación de masas, el multilingüismo, al acceso igualitario al arte y al conocimiento científico y tecnológico, también en forma digital, y la posibilidad a todas las culturas para que tengan acceso a los medios de expresión y difusión, son garantías de la diversidad cultural.

DIVERSIDAD Y CREATIVIDAD CULTURALES

Artículo 7 - La herencia cultural como fuente de creatividad

La creatividad extrae su fuerza de las raíces de la tradición cultural, pero florece en contacto con otras culturas. Por eso la herencia en todas sus formas debe ser conservada, fortalecida y transmitida a las generaciones futuras como un registro de las experiencias y aspiraciones humanas, para sostener la creatividad en toda diversidad y para inspirar un diálogo auténtico entre culturas.

Artículo 8 - Bienes y servicios culturales: mercancías de unicidad

Frente a la economía actual y el cambio tecnológico, que abren unas amplias perspectivas a la creatividad y la renovación, se debe dedicar una atención especial a la di-

diverseco de la liverado de kultura verkado, al taŭga rekono de la rajtoj de aŭtoroj kaj artistoj, kaj al la specifeco de kulturaj varoj kaj servoj, kiuj, kiel portantoj de identeco, valoroj kaj signifo, ne estu traktataj kiel nuraj varoj aŭ konsumaĵoj.

Artikolo 9 - Kulturaj politikoj kiel kataliziloj de kreemo

Dum oni sekurigas la liberan cirkuladon de ideoj kaj verkoj, kulturaj politikoj ankaŭ kreu kondiĉojn apogajn al la produktado kaj disvastigo de diversigitaj kulturaj varoj kaj servoj per kulturaj industrioj posedantaj la kapablojn sin esprimi je loka kaj tutmonda niveloj. Ĉiu ŝtato havas la respondecon, kadre de siaj internaciaj devigoj, difini sian kulturen politikon kaj ĝin plenumi per la rimedoj, kiujn ĝi konsideras taŭgaj, ĉu per programa subteno ĉu per taŭgaj reguligoj.

KULTURA DIVERSECO KAJ INTERNACIA SOLIDARECO

Artikolo 10 - Fortigi kapablojn por tutmondaj kredo kaj disvastigo

Fronte al nunaj malekvilibroj en la fluoj kaj interŝanĝoj de kulturaj varoj kaj servoj je la tutmonda nivelo, necesas plifortigi internaciajn kunlaboron kaj solidarecon cele al ebligo al ĉiuj landoj, precipe evolulandoj kaj landoj en transiro, starigi kulturajn industriojn, kiuj estu kapablaj vivi kaj konkurenci je nacia kaj internacia niveloj.

Artikolo 11 - Konstrui partnerecojn inter la publika sektoro, la privata sektoro kaj la civila socio

Merkataj fortoj per si mem ne povas garanti konsevon kaj antaŭenigon de kultura diverseco, kiu estas la ŝlosilo al daŭrigebla homa evoluigo. El tiu ĉi perspektivo, la supera pozicio de publika politiko, kunlabore kun la privata sektoro kaj la civila socio, devas esti rekonfirmata.

Artikolo 12 - La rolo de Unesko

Unesko, pro siaj mandato kaj funkcioj, respondecas:

- (a) Antaŭenigi la enkadrigon de la principoj prezentitaj en la nuna Deklaracio en la evoluigajn strategiojn kunmetitajn ene de la diversaj interregistaraj instancoj;
- (b) Roli kiel referencopunkto kaj forumo kie ŝtatoj, internaciaj registaraj kaj neregistaraj organizaĵoj, la civila socio kaj la privata sektoro povu kuniĝi por elabori konceptojn, celojn kaj politikojn favore al kultura diverseco;
- (c) Daŭrigi siajn agadojn por normstarigo, konscigo, kaj kapablokonstruo en la terenoj rilataj al la nuna Deklaracio ene de siaj kampoj de kompetenteco;
- (d) Faciliti la realigon de la Agadplano, kies ĉefajn trajtojn oni aldonis al la nuna Deklaracio.

versidad de la produkcio de obras culturales, al apropiado reconocimiento de los derechos de autores y artistas, y a la especificidad de mercancías y servicios culturales, que, como portadores de identidad, valores y significación, no sean tratados como meras mercancías o artículos de consumo.

Artikolo 9 - Las políticas culturales como catalizadores de la creatividad

Mientras se asegura la libre circulación de ideas y obras, las políticas culturales también han de crear las condiciones de apoyo a la producción y difusión de mercancías y servicios culturales diversificados que se puedan expresar a nivel local y mundial. Todo Estado tiene la responsabilidad, en el marco de sus obligaciones internacionales, de definir su política cultural y cumplirla por medio de los recursos que considere apropiados, sea por medio de una ayuda programada o por medio de normas apropiadas.

DIVERSIDAD CULTURAL Y SOLIDARIDAD INTERNACIONAL

Artículo 10 - Fortalecer la capacidad de creación y difusión mundiales

Frente a los desequilibrios actuales en los flujos e intercambios de mercancías y servicios culturales a escala mundial, es necesario fortalecer la colaboración y la solidaridad internacionales para posibilitar a todos los países, principalmente a los países en vías de desarrollo y en transición, establecer industrias culturales capaces de vivir y competir a escala nacional e internacional.

Artículo 11 - Construir espíritu de colaboración entre el sector público, el sector privado y la sociedad civil

Las fuerzas del mercado por sí mismas no pueden garantizar la conservación y el progreso de la diversidad cultural, que es la clave para una evolución humana sostenida. Desde esta perspectiva, la posición superior de la política pública, en colaboración con el sector privado y la sociedad civil, debe ser reafirmada.

Artículo 12 - La función de la Unesco

La Unesco, por sus mandatos y funciones, tiene la responsabilidad de:

- (a) Hacer progresar el encuadramiento de los principios presentados en la actual Declaración en las estrategias de evolución introducidas en las diversas instancias intergubernamentales;
- (b) Ser como un punto de referencia y un foro donde los Estados, las organizaciones gubernamentales y no gubernamentales, la sociedad civil y el sector privado puedan unirse para elaborar conceptos, objetivos y políticas en favor de la diversidad cultural;
- (c) Continuar su acción para el establecimiento de normas, la concienciación y la capacitación en los terrenos relacionados con la actual Declaración dentro de sus áreas de competencia;
- (d) Facilitar la realización del Plan de Acción, cuyos principales rasgos se añadieron a la actual Declaración.

87° CONGRESO UNIVERSAL DE ESPERANTO

Fortaleza - Brasil 3 al 10 de Agosto - 2002

La ĉi-jara Kongresa Temo:

Diverseco ŝanco, ne minaco

Dimanĉon la 4-an de aŭgusto okazis la unua malfermita kunsido pri la kongresa temo, **Diverseco - ŝanco, ne minaco**. Ĉeestis pli ol cent homoj. En la komenco de la kunsido, José Carlos Morales respondis al demandoj pri lia prezento dum la inaŭguro de la UK kaj s-ro Patrick Gallaud, reprezentanto de **Unesko**, faris mallongan paroladon pri la starpunkto de **Unesko** koncerne la diversecon, en kiu li aludis al la signifa dokumento **Universala Deklaracio pri Kultura Diverseco**, akceptita de la Ĝenerala Konferenco de **Unesko** en novembro 2001. La dua duono de la kunsido estis dediĉita, sub gvido de la reĝisoroj pri la kongresa temo d-rino Jane Edwards kaj d-ro Humphrey Tonkin, al diskutado pri la kongresa temo en malgrandaj grupoj, ĉe kies gvidado troviĝis tuta eskadro da homoj kleraj pri la temo, varbitaj de la reĝisoroj. La celo de la malgrandaj grupoj ne nepre estis atingi interkonsenton, sed doni al la kongresanoj la eblon esprimi siajn ideojn kaj aŭdi tiujn de aliaj - kaj en multaj kazoj la konversacioj, kiuj komenciĝis en la diskutgrupoj daŭris neformale trans la kongresejaj manĝotabloj kaj dum la interspacoj inter kunsidoj.

La partoprenantoj tamen konstatis, eble ne tre surprize, ke ekzistas kaj bonaj kaj malbonaj aspektoj de la tielnomata "globaliĝa" procedo, kaj ke ili ofte konsistigas du flankojn de la sa-

El Tema Kongresual de este año La diversidad una oportunidad, no una amenaza

El domingo, 4 de agosto tuvo lugar la primera reunión abierta sobre el tema kongresual, **La diversidad - una oportunidad, no una amenaza**. Asistieron más de cien personas. Al principio de la reunión, José Carlos Morales respondió las preguntas sobre su presentación durante la inauguración del Congreso Universal y el Sr. Patrick Gallaud, representante de la **Unesco**, intervino brevemente sobre el punto de partida de la **Unesco** en relación a la diversidad, aludiendo al significativo documento **Declaración Universal sobre la Diversidad Cultural**, aprobado por la Conferencia General de la **Unesco** en noviembre del 2001. La segunda mitad de la reunión estuvo dedicada, bajo la supervisión de los moderadores sobre el tema kongresual la doctora Jane Edwards y el doctor Humphrey Tonkin, a la discusión del tema kongresual en pequeños grupos, al frente de los cuales se encontraba toda una escuadra de personas cultas sobre el tema, reclutadas por los moderadores. El objetivo de los pequeños grupos no era necesariamente lograr un acuerdo sino dar a los congresistas la posibilidad de expresar sus ideas y oír las de otros - y en muchos casos las conversaciones, que comenzaron en los grupos de discusión prosiguieron informalmente en los comedores de la sede kongresual y durante el tiempo libre entre las reuniones.

Los participantes sin embargo constataron, quizá sin mucha sorpresa, que existen aspectos buenos y malos del llamado proceso de "globalización", y que

ma fenomeno. Ekzemple, novaj teknologioj alportas siajn bonajn rezultojn: pli da informoj pri la mondo ĝenerale, alproksimigo de la homoj, kaj facila komunikado. Tamen kelkaj landoj ankaŭ spertas pro la novaj komunikiloj hegemonian dominadon de la amasmedioj fare de eksterstarantoj, kaj la trudon de fremdaj kulturaj produktoj. Tutmonda ekonomia sistemo ja alportas eblojn por evoluo kaj disvolviĝo (kune kun la avantaĝoj de grandskala produktado), sed pli kaj pli ofte la grandaj entreprenoj, ignorante la landlimojn kaj la potencon de la registaroj, faras gravajn sociajn decidojn kaj trudas tiujn decidojn elekstere. La sano de la homaro pliboniĝas, ekzemple; sed kiu regas la prezon de la necesaj medikamentoj?

Kun ekonomia hegemonio povas veni lingva hegemonio, kaj la ĝenerale pozitivaj novaj rimedoj de edukado tamen povas akceli la malaperon de tradiciaj kaj lokaj kulturoj. Monda milito estas eble pli facile evitebla, pro la komercaj ligoj inter la landoj, sed la fortaj landoj pli facile manipulas la malfortajn, kie ofte okazas lokaj kaj regionaj militoj.

En la dua kunsido pri la kongresa temo, kiu okazis du tagojn poste, la ĉeestantoj turnis sian atenton al la specifaj lingvaj konfliktoj aŭ dilemoj en la propraj landoj kaj kulturoj. Kvin personoj, el Brazilo, Hispanio, Luksemburgo, Venezuelo kaj Aŭstralio, prezentis podian diskuton pri tiu temo por komenci la kunsidon, kaj poste la tuta ĉeestantaro (denove pli ol cent homoj) dividiĝis en dek malgrandajn grupojn por pli intima diskutado. Ili estis petataj konsideri precipe la lingvan dimension de diverseco, kaj por antaŭenigi la diskuton oni prezentis al ili gamon de manieroj trakti lingvan diversecon en difinita socio, ekde kompleta subpremo de difinita minoritata lingvo, tra malkuraĝigo, tolero, akcepto kaj subteno, ĝis aktiva disvastigo de la koncerna lingvo. Multaj landoj kaj mondopartoj estis reprezentataj en la diskutoj, kaj ne eblas resumi ĉiujn opiniojn esprimitajn aŭ faktojn prezentitajn, sed kelkaj ĝeneralaj trajtoj ja estas citeblaj:

- Dum la pasinta dudeko aŭ trideko da jaroj, en multaj landoj oni fariĝis pli konscia pri la neceso konservi la diversecon ene de la diversaj socioj, kaj pli tolera pri lingva kaj kultura diverseco. Ekstis konscio ekzemple pri regionaj di-

ambos konstituen a menudo las dos caras de un mismo fenómeno. Por ejemplo, las nuevas tecnologías proporcionan sus buenos resultados: más información para el mundo en general, acercamiento de las personas, y fácil comunicación. Sin embargo algunos países también experimentan por los nuevos instrumentos de comunicación la dominación hegemónica de medios de comunicación de masas ajenos, y la imposición de la producción cultural foránea. Un sistema económico mundial ciertamente proporciona posibilidades de evolución y desarrollo (junto con las ventajas de la producción en gran escala), pero cada vez más a menudo las grandes empresas, ignorando las fronteras nacionales y el poder de los Gobiernos, toman graves decisiones sociales e imponen esas decisiones desde fuera. La salud de la humanidad mejora, por ejemplo; pero ¿quién decide sobre el precio de los medicamentos necesarios?

Con la hegemonía económica puede venir la hegemonía lingüística, y los generalmente positivos nuevos medios de educación pueden sin embargo acelerar la desaparición de culturas tradicionales y locales. Un guerra mundial es más fácil de evitar, por las relaciones comerciales entre los países, pero los países fuertes manipulan más fácilmente a los débiles, donde a menudo tienen lugar guerras locales y regionales.

En la segunda reunión sobre el tema congresual, que tuvo lugar dos días después, los asistentes dirigieron su atención a las especificidades de los conflictos culturales y lingüísticos o dilemas en los propios países y culturas. Cinco personas, de Brasil, España, Luxemburgo, Venezuela y Australia, presentaron una discusión desde el podio sobre ese tema para empezar la reunión, y después todos los asistentes (de nuevo más de cien personas) se dividieron en diez pequeños grupos para una discusión más íntima. Se les pidió considerar principalmente la dimensión lingüística de la diversidad, y para adelantar la discusión se les presentó una gama de maneras de tratar la diversidad lingüística en una sociedad concreta, desde la opresión total de una lengua minoritaria, a través de intimidación, tolerancia, aceptación y apoyo, hasta la difusión activa de la lengua correspondiente. Muchos países y zonas del mundo estaban representadas en las discusiones, y no es posible resumir todas las opiniones expresadas o hechos presentados, pero se pueden ciertamente citar algunos rasgos generales:

- Durante los pasados veinte o treinta años, muchos países se hicieron más conscientes sobre la necesidad de conservar la diversidad dentro de las diver-

ferencoj kaj la rajtoj de regionoj. Tiu nova spirito manifestiĝas ekzemple en la jam menciita Deklaracio de Unesco pri Kultura Diverseco.

- Tamen, la politikoj en la diversaj landoj estas tre variaj. En kelkaj landoj la lingvaj rajtoj de minoritatoj estas tre minimumaj, se ili entute ekzistas; kaj en diversaj aliaj la programoj, kiuj celas helpi la minoritatojn, estas neefikaj pro korupto aŭ pro forsuĉo de rimedoj por aliaj celoj.

- Necesas distingi inter la rajtoj de, kaj respondecoj antaŭ, indiĝenaj grupoj, kaj la rajtoj de, kaj respondecoj antaŭ, enmigrintaj grupoj. Oni povas argumenti, ke ĉe indiĝenaj grupoj ekzistas certaj teritoriaj rajtoj al lingvo kaj kulturo, kiuj ne ekzistas ĉe enmigrintoj.

- Tamen povas ekesti certa konflikto inter la demokrata principo kaj la teritoria principo, en tio, ke difinitaj popoloj povus esti traktataj diversmaniere depende de la geografia situo kaj sekve ne ĝui rajtojn egalajn al tiuj de aliaj civitanoj.

- Ĉe enmigrintoj, la registaroj malmulton faras por konservi la scion de la gepatraj lingvoj, ĉar ili favoras integriĝon aŭ asimiliĝon. Ili eventuale tiel perdigas al si lingvosciajn rimedojn valorajn por la evoluigo. Aliflanke, la emo de enmigrintaj grupoj ne integriĝi lingve kaj kulture foje kaŭzas reziston kontraŭ enmigrintoj.

- Eĉ la plej belaj garantioj pri minoritataj rajtoj malmulton signifas se infanoj ne havas aliron al edukado en la gepatraj lingvoj kaj pri la gepatraj kulturoj, aŭ al edukado entute.

- En la moderna mondo, apenaŭ eblas ignori la diverslingvecon eĉ ene de unuopaj ŝtatoj. Nepras, ke ĉiu ŝtato havu klaran politikon pri tiu demando, kiu ne estu limigita al nura unulingvismo, kaj kiu agnosku kaj apogu iun gradon de lingva diverseco.

En la tria kunsido, jaŭdon, la partoprenantoj, kiuj laboris preskaŭ la tutan tempon en malgrandaj grupoj, estis petataj ligi la pli vastan demandon pri lingva kaj kultura diverseco specifike al Esperanto. Kion la Esperanto-movado povus fari, kaj kion ili individue povus fari, por antaŭenigi la spiriton de komprenemo pri diverseco - do samtempe trovi komunajn ecojn inter la homoj kaj konservi la pozitivajn aspektojn de diverseco? Kelkaj parolis pri la neceso plifortigi la Esperanto-movadon mem, ĉar Es-

sas sociedades, y más tolerantes sobre la diversidad lingüística y cultural. Apareció una concienciación, por ejemplo, sobre las diferencias regionales y los derechos de las regiones. Ese nuevo espíritu se manifiesta por ejemplo en la ya mencionada Declaración de la Unesco sobre la Diversidad Cultural.

- Sin embargo, las políticas en los diversos países varían mucho. En algunos países los derechos lingüísticos de las minorías son insignificantes, si es que existen; y en otros los programas que pretenden ayudar a las minorías son ineficaces por la corrupción o el desvío de recursos para otros objetivos.

- Es preciso distinguir entre los derechos de, y responsabilidades ante, grupos indígenas, y los derechos de, y responsabilidades ante, grupos inmigrantes. Se puede argumentar, que en lo que se refiere a los grupos indígenas existen ciertos derechos territoriales a la lengua y la cultura, que no existen para los inmigrantes.

- Sin embargo puede surgir cierto conflicto entre el principio democrático y el principio territorial, en que determinados pueblos podrían ser tratados de distinta manera según su situación geográfica y por consiguiente no gozar de derechos iguales a los de otros ciudadanos.

- Con los inmigrantes, los Gobiernos hacen poco para conservar el conocimiento de las lenguas maternas, pues ellos favorecen la integración o asimilación. De esa manera echan a perder unos recursos de conocimiento lingüístico valiosos para el desarrollo. Por otra parte, el afán de unos grupos inmigrantes a no integrarse lingüística y culturalmente a veces origina resistencia contra los inmigrantes.

- Incluso las más bellas garantías acerca de los derechos de las minorías significan poco si los niños no tienen acceso a la educación en las lenguas maternas y sobre las culturas de sus padres, o a la educación en general.

- En el mundo moderno, es apenas posible ignorar la diversidad lingüística incluso dentro de los Estados unitarios. Es imprescindible que cada Estado tenga una política clara sobre esta cuestión, que no esté limitada sólo al monolingüismo, y que reconozca y apoye algún grado de diversidad lingüística.

En la tercera reunión, el jueves, a los participantes, que trabajaron casi todo el tiempo en pequeños grupos, se les pidió ligar la cuestión más amplia de la diversidad lingüística y cultural con especificidad al Esperanto. ¿Qué podría hacer el movimiento esperantista, y que podrían hacer ellos individualmente, para impulsar el espíritu de comprensión sobre la diversidad - por tanto encontrar a la vez cualidades comunes entre las personas y conservar los aspectos

peranto estas ideala rimedo por transporti diverseco kaj unuecon, ĉar ĝi trovas ekvilibron inter la du. Iuj aludis al la neceso, ke ni trovu aliancojn en aliaj similcelaj organizaĵoj, kiuj strebas por la konservado de kultura diverseco, kaj kelkaj menciis la programon **Indiĝenaj Dialogoj**, kiu uzas Esperanton kiel komunan lingvon de la gvidantoj de indiĝenaj popoloj tra la mondo. La intensa engaĝiĝo de multaj homoj en la diskutado en ĉiuj tri kongrestemaj sesioj pruvis, ke ekzistas granda soifo inter la esperantistoj al pli bona scio pri la kultura kaj lingva diverseco, kaj multaj partoprenantoj aludis al tiu deziro. Esperanto povus esti modelo ne nur de unueco en diverseco sed ankaŭ de ekvilibra informiĝo pri la tuta demando. Ĝi estas, kiel diris unu partoprenanto, "neangla solvo" - solvo ne per la hegemonio de unu granda lingvo, sed per la kreo de demokratia reto de komunikado.

En vendreda kunsido de la gvidantoj de la kongrestemaj kunsidoj, oni decidis jam nun iniciati unu signifan projekton, nome dosieron pri la monda lingva situacio. Tiu dosiero kolektos en unu esperantlingvan lokon la ĉefajn faktojn kaj informojn pri la lingva diverseco, utiligante nacilingvajn fontojn laŭbezono. La dosiero povus havi sian lokon en la retpaĝaro de UEA kaj ankaŭ formi bazon por papera manlibro pri lingva diverseco. Ĝi ankaŭ povus liveri utilan materialon por la venontjara (Gotenburga) kongresa temo, "Lingvaj rajtoj kaj respondecoj". Laborgrupo konsistanta el Edvige Tantin-Ackermann (Italio), Michela Lipari (Italio), Brian Moon (Luksemburgio), Ana Montesinhos de Gomis (Hispanio/Britio), Esteban Mosonyi (Venezuelo), Jorge Mosonyi (Venezuelo) kaj Humphrey Tonkin (Usono) estis starigita por komenci la laboron.

Oni esperas ankaŭ pretigi konsilaron kun sugestoj pri kunlaboro de esperantistoj en la lokoj konservi lingvan diversecon.

La kongresan rezolucion oni devis pretigi jam antaŭ la fino de la pritrakto de la kongresa temo, ĉar ĝi devis esti aprobita de la Komitato. Sekve, ĝi respegulas nur parton de la laboro ĉirkaŭ la kongresa temo.

Humphrey Tonkin

Vicprezidanto de Universala Esperanto Asocio

positivos de la diversidad? Algunos hablaron de la necesidad de fortalecer el movimiento esperantista mismo, pues el Esperanto es un recurso ideal para establecer un puente entre la diversidad y la unidad, pues él encuentra equilibrio entre los dos. Algunos aludieron a la necesidad de que encontremos aliados en otras organizaciones con el mismo objetivo, que se preocupan por la conservación de la diversidad cultural, y algunos mencionaron el programa **Diálogos Indiĝenas**, que usa el Esperanto como lengua común de los dirigentes de pueblos indígenas a través del mundo. El intenso interés de muchas personas en la discusión en las tres sesiones del tema congresual atestigua que existe un gran afán entre los esperantistas por un buen conocimiento sobre la diversidad cultural y lingüística, y muchos participantes aludieron a ese deseo. El Esperanto podría ser modelo no sólo de unidad en la diversidad sino también de información equilibrada sobre toda la cuestión. Él es, como dijo un participante, "una solución no inglesa" - una solución no por la hegemonía de un gran idioma, sino por la creación de una red democrática de comunicación. En una sesión del viernes de los dirigentes de las sesiones del tema congresual, se decidió iniciar ya ahora un proyecto significativo, consistente en un dossier sobre la situación lingüística mundial. Ese dossier coleccionaría en un medio en Esperanto los principales hechos e informaciones sobre la diversidad lingüística, utilizando fuentes en lenguas nacionales según la necesidad. El dossier podría tener su lugar en la red de páginas de UEA y también formar una base para un libro de mano en papel sobre la diversidad lingüística. También podría suministrar un material útil para el tema congresual del año que viene (en Gotenburgo), "Derechos y responsabilidades lingüísticas". Un grupo de trabajo formado por Edvige Tantin-Ackermann (de Italia), Michela Lipari (de Italia), Brian Moon (de Luxemburgo), Ana Montesinhos de Gomis (España-Gran Bretaña), Esteban Mosonyi (de Venezuela), Jorge Mosonyi (Venezuela) y Humphrey Tonkin (de EE.UU.) fue establecido para comenzar el trabajo.

Se espera también preparar una serie de consejos con ideas sobre colaboración de los esperantistas en el intento de conservar la diversidad lingüística.

La resolución congresual se debió preparar ya antes del final de la discusión del tema congresual, pues debía ser aprobada por el Comité. Por tanto, refleja sólo parte del trabajo acerca del tema congresual.

Humphrey Tonkin

Vicpresidente de la Asociación Universal de Esperanto

Esperantologia Konferenco

Conferencia Esperantológica

La Esperanto-Kulturo: La Cultura del Esperanto

Diverseco en unueco, unueco en diverseco

Diversidad en la unidat, Unidat en la diversidad

Oni celas, ke en Esperanto la diversaj kulturoj de la mondo trovu komunan lingvan grundon. Fakte, la tuta progreso de Esperanto, la evoluo de ĝia literaturo, la disvolvigo de la lingvo, la sociaj medioj, kiuj formiĝas por uzi la lingvon - ĉio ĉi okazas kvazaŭ en interago kun la diversaj kulturoj. Tamen, en la Esperanto-komunumo eventuale kelkaj kulturoj estas pli fortaj ol aliaj. Kion oni povas fari por igi nian lingvon kaj nian kulturon pli internaciaj, pli malfermaj al ĉiuj popoloj kaj kulturoj - kaj pli fortaj ĝenerale? Jen la deirpunkto por la ĉi-jara Esperantologia Konferenco. La konferenco okupas la posttagmezon de la kongresa vendredo kaj havis iom alian formon ol en antaŭaj jaroj.

En ĉeesto de sesdeko da homoj, la unua parto konsistis el podiat diskuto inter grupo de konataj figuroj de la Esperanto-kulturo: Gersi Alfredo Bays (Brazilo), la eldonanto de Fonto; Syozi Keiko (Japanio), komitatano de UEA kaj aktiva en la eldona agado; Vera Blanke (Germanio), terminologo kaj aktivulo pri teatro; Tan Xiuzhu (Ĉinio), prezidanto de Ĉina Esperanto-Ligo; Barbara Pietrzak (Pollando), redaktoro de Pola Radio; kaj Georgo Handzlik (Pollando), kantisto kaj sekretario de la Belartaj Konkursoj. Prezidis Humphrey Tonkin (Usono), direktoro de la Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo- Problemo (CED). Responde al lia demando, *En kio konsistas la Esperanto-kulturo?*, venis diversaj respondoj. Iuj emfazis la skriban literaturon. Libro estas ties esenca elemento, diris Syozi Keiko, kaj Gersi Bays emfazis la fakton, ke la lingva elemento en la Esperanto-komunumo es-

Se pretende ke las diversaj kulturoj del mundo encuentren en el Esperanto un terreno lingüístico común. De hecho, todo el progreso del Esperanto, la evolución de su literatura, el desarrollo del idioma, los medios sociales que se forman para usarlo - todo esto tiene lugar a modo de interacción con las diversas culturas. No obstante, en la comunidad del Esperanto eventualmente algunas culturas son más fuertes que otras. ¿Qué se puede hacer para que nuestra lengua y nuestra cultura sean más internacionales, más abiertas a todos los pueblos y culturas - y más fuertes en general?

He ahí el punto de partida para la Conferencia Esperantológica de este año. La conferencia duró toda la tarde del viernes del congreso y tuvo una forma algo diferente a la de años anteriores.

En presencia de unas sesenta personas, la primera parte consistió en una discusión en el podio entre un grupo de conocidas figuras de la cultura del Esperanto: Gersi Alfredo Bays (de Brasil), editor de "Fonto"; Syozi Keiko (de Japón), miembro del comité de UEA y activo en la acción editora; Vera Blanke (de Alemania), terminólogo y activista sobre teatro; Tan Xiuzhu (de China), presidente de la Liga Esperantista de China; Barbara Pietrzak (de Polonia), redactor de Radio Polaca; y Georgo Handzlik (de Polonia), cantante y secretario de los Concursos de Bellas Artes. Presidió Humphrey Tonkin (de EE.UU.), director del Centro de Investigación y Documentación sobre el Problema Lingüístico Mundial (CED). En respuesta a su pregunta, *¿En qué consiste la cultura del Esperanto?*, vinieron diversas respuestas. Algunos enfatizaron la literatura escrita. Los libros son su elemento esencial, dijo Syozi Keiko, y Gersi Bays enfatizó el hecho de que el elemento lingüístico en la comunidad del Esperanto es la esencia de su cultura. Vera Blanke llamó la aten-

tas la esenco de ĝia kulturo. Vera Blanke atentigis, ke Esperanto abundas je frazeologiaĵoj, la parolturnoj, kiuj ekestas nur en la kunteksto de komuna kulturo. Georgo Handzlik faris distingon inter la konservita kulturo - la historio de Esperanto, la skribita literatura - unuflanke, kaj la viva kulturo esprimita ekzemple per artaj prezentoj. Laŭ Barbara Pietrzak, kulturo estas *la ĉiutagaĵoj ĉirkaŭ ni* en nia Esperanto-vivo. Responde al la demando, *Kio plej mankas al vi en via kultura agado?*, Vera Blanke opiniis, ke mankas sufiĉaj talentaj homoj por fari la laboron necesan ekzemple por evoluigo de la lingvo, precipe la faka lingvo. Tan Xiuzhu bedaŭris la mankon de sufiĉaj plene kompetentaj esperantistoj - kaj la manko de legantoj de la Esperanto-gazetaro - kio kontribuis ekzemple al la malapero, post kvindek jaroj, de la revuo *El Popola Ĉinio*. Georgo Handzlik, revenante al la demando pri frazeologio, pledis por leksikono pri la Esperantismo, kiu klarigu oftajn movadajn esprimojn kaj aludojn, tiel ke novuloj pli facile kaj rapide orientiĝu.

Gersi Bays deklaris, ke en la eldonado mankas unuavice mono. Certe ne mankas manuskriptoj: kvindekda manuskriptoj vicostaras por apero ĉe eldonejo Fonto. Tamen, Esperanto-libroj aperas en tre limigitaj eldonkvantoj, ĉar mankas sufiĉaj aĉetantoj. Humphrey Tonkin eĉ sugestis, ke la aĉetintoj ofte ne legas la koncernajn librojn, kaj ke mankas vera librokulturo en Esperanto, por komunumo de legantoj kun postula estetika gusto. Georgo Handzlik aldonis, ke apenaŭ ekzistas serioza recenzoarto, ĉar recenzantoj emas laŭdi ĉion. Simila problemo, sed eĉ pli akuta, aflikta la teatran arton en Esperanto, laŭ Vera Blanke: la manko de spektantoj. Tonkin pledis por prezentoj dum kongresoj en multe pli malgrandaj teatraj spacoj, tiel ke povu okazi pluraj prezento de la sama verko, kun pli intima kontakto inter aktoroj kaj spektantoj kaj sekve pli alta lingva kompreno fare de la spektantoj (en grandaj kongresejaj salonoj ofte maltaŭgaj por teatraj prezentoj, oni ofte tre malmulton komprenas). Laŭ li, ne tiel mankas spektantoj, sed mankas taŭgaj prezentomanieroj.

La diskutantoj traktis ankaŭ la lingvan aspekton de la Esperanto-kulturo, precipe la demandon, ĉu Esperanto estas esence eŭropa, kun eŭropaj

distincioj de fraseologio, los giros que se forman sólo en el contexto de una cultura común. Georgo Handzlik hizo distinción entre la cultura conservada - la historia del Esperanto, la literatura escrita - por una parte, y la cultura viva expresada por ejemplo por medio de presentaciones artísticas. Según Barbara Pietrzak, cultura es *las cosas cotidianas en torno a nosotros* en nuestra vida del Esperanto.

Respondiendo a la pregunta, *¿Qué es de lo que más carecemos en nuestra acción cultural?*, Vera Blanke opinaba que faltan bastantes personas de talento para hacer el trabajo necesario por ejemplo para hacer evolucionar la lengua, principalmente la correspondiente a diversos sectores o especialidades. Tan Xiuzhu lamentaba la falta de bastantes esperantistas plenamente competentes - y la falta de lectores de la prensa en Esperanto - que contribuyó por ejemplo a la desaparición, tras cincuenta años de existencia, de la revista *El Popola Ĉinio*. (De la *China Popular*) Georgo Handzlik, volviendo a la pregunta sobre fraseología, se pronunció a favor de un diccionario sobre el Esperantismo, que aclare expresiones y alusiones frecuentes del movimiento esperantista, de manera que los novatos se orienten más fácil y rápidamente.

Gersi Bays declaró que en la edición falta, en primer lugar, dinero. Ciertamente no faltan manuscritos: cincuenta manuscritos esperan en la cola para su aparición en la editora "Fonto". Sin embargo, libros en Esperanto aparecen con muy limitada tirada, ya que faltan suficientes compradores. Humphrey Tonkin incluso sugirió que los compradores a menudo no leen los libros adquiridos, y que falta una verdadera cultura del libro en Esperanto, para una comunidad de lectores con un gusto estético exigente. Georgo Handzlik añadió que apenas existe un arte de la reseña serio, pues los reseñadores tienen tendencia a alabar todo. Un problema similar, pero incluso más agudo, aflige al arte teatral en Esperanto, según Vera Blanke: la falta de espectadores. Tonkin abogó por representaciones teatrales durante los congresos en recintos mucho más pequeños, de manera que puedan tener lugar varias representaciones de la misma obra, con un contacto más íntimo entre los actores y los espectadores y consecuentemente una más alta comprensión lingüística por parte de los espectadores (en salones congresuales grandes a menudo no apropiados para representaciones teatrales, frecuentemente se comprende muy poco). Según él, no faltan tanto espectadores, sino que faltan maneras apropiadas de representación.

Los debatientes trataron también el aspecto lingüis-

valoroj. Ne nepre, diris Tan Xiuzhu; sed li konsentis, ke Esperanto estas foje malfacila por orientanoj.

La dua parto de la konferenco konsistis el diskuto de la dokumento "La Kultura Agado de Universala Esperanto-Asocio", kiun kompilis Humphrey Tonkin por la Komitato de UEA. Pro manko de tempo, la Komitato apenaŭ povis pridiskuti la dokumenton en siaj dumkongresaj sesioj. La dokumento ne estas klopodo difini prioritatojn por UEA, sed kvazaŭ elmapi la tutan teritorion. Laŭ Tonkin, tiu teritorio havas kvar ĉefajn terenojn: la lingvo, la literatura, la aliaj artoj, kaj la historio kaj sur ĉiuj kvar terenoj ekzistas nemalhavebla rolo por UEA.

La dokumento kaj la antaŭa podia diskuto provokis viglan diskuton inter la publiko. Iuj pledis por pli profunda studado pri la sociologio de la Esperanto-movado mem: ni ne sufiĉe konas nin mem kaj niajn ecojn. Aliaj emfazis, ke la movado konsistas ĉefe el dulingvuloj, kiuj ofte ne estas plene kompetentaj en sia adoptita lingvo Esperanto; sekve necesas multe pli da emfazo flanke de UEA je la lernado kaj perfektigo de Esperanto-scio inter la publiko. Se temas pri la historio, Tonkin atentigis pri la malbona stato de multaj Esperanto-bibliotekoj (tiu de Vieno estas brila escepto; sed la Biblioteko Hodler de UEA bezonas pli da atento), kvankam Vilmos Benczik (Hungario) memorigis la ĉeestantojn ke la rolo de legado en socio komplete ŝanĝiĝis en la lastaj jaroj, tiel ke la strukturo kaj portado de kulturo absolute transformiĝis. Efektive, li aldonis, la dokumento de Tonkin povus esti verkita jam antaŭ 25 jaroj: hodiaŭ la paradigmoj estas aliaj. Similan dubon esprimis unu el la gejunuloj en la salono: *la junulara kulturo de Esperanto*, ŝi asertis, *ne respondas al la normoj prezentitaj en la dokumento, kaj postulas pristudon.*

Kvankam kelkaj notis pliajn mankojn en la dokumento (ekzemple la manko de iu ajn aludo al la Esperanto-kabaredo), ĝenerale oni ŝajne trovis ĝin stimula kaj utila. Kaj oni evidente konsentis pri du aferoj: unue, ke UEA ja ludas ŝlosilan rolon en la vivigo de la Esperanto-kulturo, kaj, due, ke la Esperanto-kulturo, spite ĉiujn obstaklojn, restas vigla, energia, kaj konstante surpriza.

Humphrey Tonkin

ico de la cultura del Esperanto, pricipalmente la pregunta de si el Esperanto es esencialmente europeo, con valores europeos. No necesariamente, dijo Tan Xiuzhu; pero estuvo de acuerdo en que el Esperanto es a veces difcil para los orientales.

La segunda parte de la conferencia consistió en un debate del documento "La Acción Cultural de la Asociación Universal de Esperanto", compilado por Humphrey Tonkin para el Comité de UEA. Por falta de tiempo, el Comité apenas pudo debatir el documento en sus sesiones del congreso. El documento no es un intento de definir prioridades para UEA, sino algo así como trazar el mapa de todo el territorio. Según Tonkin, ese territorio tiene cuatro terrenos principales: el lingüístico, el literario, las otras artes, y la historia, y sobre todos esos terrenos existe un papel nada insignificante para UEA.

El documento y el debate previo en el podio provocaron una discusión vigorosa entre el público. Algunos abogaron por un estudio más profundo de la sociología del movimiento del Esperanto mismo: no nos conocemos bastante a nosotros mismos y nuestras cualidades. Otros enfatizaron que el movimiento está formado principalmente por bilingüistas que frecuentemente no son plenamente competentes en su lengua de adopción, el Esperanto; por lo que es necesario un énfasis mayor de UEA sobre el estudio y perfeccionamiento del Esperanto entre el público. En lo que se refiere a la historia, Tonkin advirtió sobre el mal estado de muchas bibliotecas de Esperanto (la de Viena es una excepción brillante; pero la Biblioteca Hodler de UEA necesita más atención), aunque Vilmos Benczik (de Hungría) recordó a los asistentes que el papel de la lectura en la sociedad cambió completamente en los últimos años, de tal manera que la estructura y transmisión de la cultura se transformó absolutamente. Efectivamente, añadió, el documento de Tonkin podría haber sido escrito hace ya 25 años: hoy los paradigmas son otros. Expresó una duda similar una de las jóvenes presentes: *la cultura juvenil del Esperanto*, dijo ella, *no responde a las normas presentadas en el documento, y requiere un estudio.*

Aunque algunos señalaron más carencias en el documento (por ejemplo la falta de una alusión al cabaret de Esperanto), generalmente al parecer se le encontró útil y estimulante. Y evidente se estuvo de acuerdo con dos cosas: primero, que UEA ciertamente juega un papel clave en la vitalización de la cultura del Esperanto, y, segundo, que la cultura del Esperanto, a pesar de todos los obstaculos, sigue vigorosa, enérgica, y sin cesar sorprendente.

Humphrey Tonkin

LA KULTURA AGADO DE UNIVERSALA ESPERANTO-ASOCIO

Antaŭ kelkaj monatoj la vicprezidanto de UEA, en sia rolo kiel estrarano pri strategio, estis komisiita de la Estraro verki superrigardon de la kultura politiko de la Asocio kaj prezenti ĝin al la Komitato. La dokumenton oni pridiskutis en Fortalezo. Ni prezentas ĝin al la legantoj en artikola formo, kun kelkaj korektoj kaj aldonoj de la aŭtoro, tia kia ĝi estis publikigita en la septembra numero de la revuo «Esperanto» de Universala Esperanto-Asocio.

La Statuto de UEA notas kvar celojn de la Asocio: (a) disvastigi la uzadon de la Internacia Lingvo Esperanto, (b) agadi por la solvo de la lingva problemo en internaciaj rilatoj kaj faciligi la internacian komunikadon, (c) plifaciligi la ĉiuspacajn spiritajn kaj materiajn rilatojn inter la homoj, malgraŭ diferencoj de nacieco, raso, sekso, religio, politiko, aŭ lingvo, kaj (ĉ) kreskigi inter siaj membroj fortikan senton de solidareco kaj disvolvi ĉe ili la komprenon kaj estimon por aliaj popoloj.

Tiuj celoj ne estas atingeblaj sen plene funkcianta, fleksebla kaj esprimpova lingvo, nek sen plene vivanta kaj memkonscia lingvo-komunumo, kiu uzas la lingvon por plej diversaj celoj kaj en plej diversaj manieroj.

En plej vasta senco, la Esperanto-kulturo konsistas el tiuj komunaj simbolaj elementoj, esprimataj per Esperanto, kiuj donas al la parolantaro de la lingvo senton de solidareco, memfido kaj identeco. Tiu kulturo, kiun subtenas kaj vivigas la komuna semantiko de komuna lingvo, manifestiĝas tra ĉiuj agadoj kaj esprimiĝoj de la parolantaro de Esperanto. La Esperanto-kulturo estas kaj produkto de tiu parolantaro kaj ĝia formanto. Ĝi estas aparte vigla inter la junularo: nenie alie ĝi estas tiel vigle kaj intense vivata kiel inter esperantistaj gelunuloj, kies lingvaĵoj, kulturaj formoj, kaj ideoj estas gravaj fontoj de lingva kaj kultura refreŝigo.

Pro la internacieco de la parolantaro de Esperanto, kaj la fakto ke la granda plimulto de tiuj parolantoj parolas Esperanton kiel duan lingvon,

LA ACCIÓN CULTURAL DE LA ASOCIACIÓN UNIVERSAL DE ESPERANTO

Hace unos meses el vicepresidente de UEA, en su función como dirigente sobre estrategia, se le encargó por la Dirección que escribiera una descripción de la política cultural de la Asociación y la presentase al la Comité. El documento fue debatido en Fortaleza. Lo presentamos a los lectores en forma de artículo, con algunas correcciones y añadidos del autor, tal como fue publicado en el número de septiembre de la revista «Esperanto» de la Asociación Universal de Esperanto.

Los Estatutos de UEA registran cuatro objetivos de la Asociación: (a) difundir el uso de la Lengua Internacional Esperanto, (b) actuar por la solución del problema lingüístico en las relaciones internacionales y facilitar la comunicación internacional, (c) hacer más fáciles las relaciones espirituales y materiales en todos los aspectos entre las personas, a pesar de las diferencias de nacionalidad, raza, sexo, religión, política, o idioma, y (ch) hacer crecer entre sus miembros un sentimiento fuerte de solidaridad y desarrollar en ellos la comprensión y estima por otros pueblos.

Esos objetivos no son posibles de conseguir sin un idioma plenamente capaz, flexible y expresivo, ni sin una comunidad lingüística viva y consciente de sí misma, que utiliza el idioma para los más diversos objetivos y de las más diversas maneras.

En el sentido más amplio, la cultura del Esperanto consiste en los elementos simbólicos comunes, expresados por el Esperanto, que proporcionan a los hablantes de la lengua un sentimiento de solidaridad, autoconfianza e identidad. Esa cultura, a la que sostiene y vivifica la semántica común de una lengua común, se manifiesta a través de todas las acciones y expresiones de los hablantes en Esperanto. La cultura del Esperanto es un producto de esos hablantes y su formador. Es especialmente vigorosa entre la juventud: en ninguna otra parte es tan vigorosa e intensamente vivida como entre los/las jóvenes esperantistas, cuyas expresiones idiomáticas, formas culturales, e ideas son unas fuentes importantes de renovación lingüística y cultural.

Debido al carácter internacional de los Esperanto-parlantes, y al hecho de que la gran mayoría de ellos hablan el Esperanto como segunda lengua, la cultura del Esperanto está especialmente abierta a las influencias

la Esperanto-kulturo estas aparte malferma al transkulturaj influoj, kiuj alvenas ĝin el la diversaj naciaj lingvoj kaj iliaj parolantaroj. Kvankam tiuj influoj estas en si mem salutindaj, la Esperanto-kulturo devas esti sufiĉe forta kaj sufiĉe adaptiĝema por ilin peri kaj ensorbi: la kulturo elserĉo de komunaj valoroj estas do neeviteble grava elemento en la evoluigo de la Esperanto-kulturo. Kulturoj postulas aktivan kultivadon - kaj tio aparte gravas ĉe Esperanto.

Ĉar inter la celoj de la Asocio estas disvastigi la uzadon de Esperanto, la Asocio nepre devas okupiĝi pri la kultura dimensio de la lingvo. Same la faciligo de la internacia komunikado kaj de ĉiuspecaj spiritaĵoj kaj materiaj rilatoj inter la homoj neeviteble havas sian kulturalan dimensio. Kaj la sento de solidaritato, al kiu la Statuto aludas, estas rekte ligita al la kreo de komunaj kulturaj valoroj.

Pro ĉio ĉi, la evoluigo de la Esperanto-kulturo estas fundamenta akompananto kaj realiganto de la celaro de la Asocio. Sed kulturo estas kolektiva fenomeno: neniu organizaĵo povas krei kulturon, sed nur krei la kondiĉojn, en kiuj la partoprenantoj mem ĝin kreu. Sekve, la Asocio ne nur mem iniciatu agadon, sed instigu aliajn samon fari, kaj ankaŭ konstante memori la ordinarajn uzantojn de Esperanto pri ilia respondeco krei, vivteni kaj antaŭenigi la Esperanto-kulturon.

La lingvo

La lingvo Esperanto estas la objekto, pro kiu Universala Esperanto-Asocio ekzistas, kaj la peranto de tiuj valoroj, kiuj estas aludataj en la celaro de la Asocio. La Asocio respondecas pri la evoluigo de la lingvo laŭ pluraj manieroj.

Unue, la oficiala lingvo de UEA estas difinita en la statuto de la Asocio kiel *la Internacio Lingvo Esperanto, tia, kia ĝi estas difinita per sia Fundamento, per la verkaro de ĝia iniciatin-*

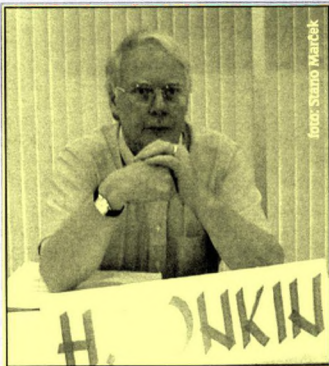
transculturales, que le llegan de las más diversas lenguas nacionales y sus hablantes. Aunque esas influencias son en sí mismas deseables, la cultura del Esperanto debe ser bastante fuerte y suficientemente adaptable para representarlas y assimilarlas: la búsqueda consciente de valores comunes es, pues, un elemento inevitablemente importante en la evolución de la cultura del Esperanto. Las culturas requieren un cultivo activo - y eso es especialmente importante en el Esperanto.

Ya que entre los objetivos de la Asociación está el difundir el uso del Esperanto, la Asociación debe ocuparse sin falta de la dimensión cultural de la lengua. Igualmente facilitar la comunicación internacional y todo tipo de relaciones espirituales y materiales entre las personas inevitablemente tiene su dimensión cultural.

Y el sentimiento de solidaridad, al que los Estatutos aluden, está directamente relacionado con la creación de valores culturales comunes.

Por todo esto, la evolución de la cultura del Esperanto es un componente fundamental y realizador de los objetivos de la Asociación. Pero la cultura es un fenómeno colectivo: ninguna organización puede crear una cultura, sino sólo crear las condiciones, en las que los participantes mismos la creen. Por tanto, la Asociación no debe sólo iniciar la acción sino que además debe instigar a otros a hacer lo mismo,

y también recordar constantemente a los usuarios ordinarios del Esperanto su responsabilidad en crear, sostener y hacer avanzar la cultura del Esperanto.

Humphrey Tonkin

La lengua

El idioma Esperanto es el objeto, para el que la Asociación Universal de Esperanto existe, y el representante de esos valores, que se aluden en los objetivos de la Asociación. La Asociación se responsabiliza de la evolución de la lengua de varias maneras.

En primer lugar, el idioma oficial de UEA está definido en los estatutos de la Asociación como *la Lengua Internacional Esperanto, tal como fue definida en su*

to Zamenhof kaj per la ĝenerala lingvouzo kontrolita de la Akademio de Esperanto. La Asocio havas intereson teni la Akademion funkcionanta kaj kapabla fari sian laboron. Ĝi havas intereson lanĉi, kunordigi kaj instigi aliajn iniciatojn, kiuj celas evoluigi kaj fortigi la lingvon, inkluzive la terminologian laboron.

Sekve, UEA havas intereson disvastigi la verkojn de Zamenhof kaj aliajn modelajn tekstojn, kiuj kontribuas al la efika evoluigo de la lingvo. Ĝi plenumas tiun taskon per sia libroservo, sia eldona fako kaj la revuo *Esperanto*. Gravas, ke tiuj agadoj ne malfortigu, sed ja fortigu, la eldonan agadon en Esperanto ĝenerale, kaj do la Asocio preferas aktive kunlabori kun aliaj eldonejoj kaj libroservoj.

Pro ĉio ĉi, la Asocio devas mem uzi la lingvon modele, sekvante plej altajn lingvajn normojn en la eldona agado, en la revuo, en la repaĝaro, en korespondado, kaj en ĉiuj aliaj komunikadoj kun la Esperanto-komunumo. Per subteno de iniciatoj kiel la internacia Kongresa Universitato aŭ la revivigita Oratora Konkurso, ĝi instigas aliajn strebi al altaj normoj kaj evoluigi ankaŭ la sciencan lingvon.

Krome, UEA havas intereson disvastigi la lernadon kaj instruadon de Esperanto. Ĝi faras tion pere de eldono de lerniloj, vortaroj kaj terminaroj, sed ĉefe per aktiva kunlaboro kun ILEI kaj per subteno de aliaj taŭgaj iniciatoj.

UEA estas gravega influanto de la ĝenerala lingvouzo, precipe la parola. Kiel organizanto de la plej granda ĉiujara manifestacio de la Esperanto-movado, nome la Universala Kongreso, ĝi havas respondecon ekspluati ĝin ĝis maksimumo por altigi la lingvo-nivelon de la partoprenantoj, por prezenti al ili plej bonajn modelojn, kaj por instigi ilin al aktiva uzado de la lingvo. UEA pli kaj pli aktive uzas la Interreton por sia komunikado. Gravas, ke ĝi stimulu efikan uzadon de la reto kiel vojo al klerigo pri Esperanto, disvastigo de la sento de kolektivo tiel esenca al la Esperanto-kulturo, kaj evoluigo de la lingvo.

La literaturo

Pro la disvastigiteco de la parolantaro de Esperanto kaj pro tio ke ĝi estas dulingva parolantaro malferma al eksteraj influoj, la skriba lingvo, kaj precipe la literaturo, estas aparte grava. Jam ekzistas forta, eĉ eksterproportia (kompare kun

Fundamento, por las obras de su iniciador Zamenhof y por el uso general controlado de la Academia de Esperanto. Así pues, la Asociación tiene interés en mantener la Academia en funcionamiento y con capacidad de realizar su cometido. Tiene interés en lanzar, coordinar e instigar otras iniciativas que pretenden hacer evolucionar y fortalecer el idioma, incluyendo el trabajo de terminología.

Por tanto, UEA tiene interés en difundir las obras de Zamenhof y otros textos modélicos, que contribuyen a la evolución eficaz de la lengua. Realiza esa tarea por medio de su servicio de librería, su rama editorial y la revista *Esperanto*. Es importante que no se debiliten esas acciones sino que se fortalezcan, la rama de edición en general y por tanto la Asociación preferiblemente deben colaborar activamente con otras editoriales y servicios de librería.

Por todo esto, la Asociación debe usar ella misma la lengua modélicamente, siguiendo las más altas normas lingüísticas en la actividad editora, en la revista, en las páginas de la red, en la correspondencia, y en todas otras comunicaciones con la comunidad del Esperanto. Sosteniendo iniciativas como la Universidad Congresual Internacional o el revivido Concurso de Oratoria, instiga a otros a aspirar a altas normas y evolucionar también la lengua científica.

Además, UEA tiene interés en difundir el estudio y la enseñanza del Esperanto. Realiza eso por medio de la edición de materiales de estudio, diccionarios y vocabularios, pero principalmente por la colaboración activa con ILEI y apoyando otras iniciativas adecuadas.

UEA es una importantísima influencia del uso general de la lengua, principalmente la hablada. Como organizadora de la mayor manifestación anual del movimiento del Esperanto, es decir el Congreso Universal, tiene la responsabilidad de explotarla al máximo para elevar el nivel lingüístico de los participantes, para presentarles los mejores modelos, y para instigarlos al uso activo de la lengua.

UEA utiliza Internet cada vez más activamente para su comunicación. Es importante estimular el uso eficaz de la red como un medio de instrucción sobre el Esperanto, difusión del sentimiento de colectivo tan esencial a la cultura del Esperanto, y evolución de la lengua.

La literatura

Debido a la dispersión de los Esperanto-parlantes y a que se trata de un colectivo bilingüe abierto a influencias externas, la lengua escrita, y principalmente la literatura, es especialmente importante. Existe ya una fuerte, incluso desproporcionada (en comparación con

la nombro de parolantoj) literatura originala kaj tradukita en Esperanto, kaj longa literatura tradicio, kiu komenciĝis tiam kiam la lingvo komenciĝis. Kiel la plej granda Esperanto-organizaĵo, la Asocio havas unike gravan respondecon varti kaj nutri tiun literaturon.

UEA havas respondecon, unue, instigi la verkadon de bonkvalitaj verkoj, serĉante vojojn por helpi verkistojn kaj atentigi la publikon pri iliaj verkoj. Ĉi tion ĝi plenumas parte per la Belartaj Konkursoj kunlige kun la Universalaj Kongresoj. Kvankam la Belartaj Konkursoj jam havas longan tradicion, estas grave, ke la Konkursoj aperu ĉiam freŝaj antaŭ la publiko, kaj elvoku aktivan interesigon.

La Asocio mem, pere de sia eldona fako, eldonas literaturajn verkojn, sed ĝi ankaŭ havas respondecon fari ĉion eblan por kunordigi kaj instigi la eldonadon de Esperanto-verkoj fare de aliaj eldonejoj, kaj faciligi ilian distribuigon kaj vendigon.

Pro la nombro de partoprenantoj, la Universalaj Kongresoj estas unike gravaj en la kreado de vivanta teatra tradicio en Esperanto: nur ili arigas grandan spektantaron. Sekve, inter la ĉefaj eroj en la kongresa programo ĉiam estu teatraj prezentoj, kaj la organizantoj de Universala Kongreso faru ĉion eblan por kunvoki por ili viglan kaj bone informitan spektantaron. UEA krome uzu siajn kontaktojn kaj servojn por helpi la formadon, la vivkapablon kaj la prezentojn de teatraj trupoj ankaŭ ekster la UK.

En diaspora movado kun malgrandaj grupigoj de homoj, necesas evoluigi pli intimajn teatrajn spektaklojn, en pli malgrandaj ejoj. En tiaj medioj (anstataŭ la grandaj haloj de kongresejoj), la aktoroj estas en pli proksima kontakto kun la spektantoj, kaj pli kompreneblaj al foje ne tute perfektaj regantoj de la lingvo. En tiu kunteksto ankaŭ la Esperanto-kabaredo havas rolon kaj meritas atenton.

Apenaŭ evoluinta estas la filmarto en Esperanto. Indus almenaŭ malfermi diskuton pri kiel oni povus stimuli tiun arton -kaj la parenkan video-arton, kiu estas nun branĉo de la Belartaj Konkursoj- inter la E-parolantaro.

La aliaj artoj

Ĉar Esperanto estas lingva fenomeno, lingvaj aspektoj de la belarto estas evidente plej esencaj al la agado de UEA. Sed la aparta interesiĝo pri

la cantidad de hablantes) literatura original y traducida en Esperanto, y una larga tradición literaria, que comenzó cuando comenzó la lengua. Como la mayor organización del Esperanto, la Asociación tiene una gravísima responsabilidad en cuidar y nutrir esa literatura. UEA tiene la responsabilidad de, primeramente, instigar la composición de obras de alta calidad, buscando maneras de ayudar a los escritores y atraer la atención del público sobre sus obras. Esto lo realiza en parte por medio de los Concursos de Bellas Artes en conexión con los Congresos Universales. Aunque los Concursos de Bellas Artes tienen ya una larga tradición, es importante que aparezcan siempre novedosos ante el público y que susciten un interés activo.

La Asociación misma, por medio de su rama editorial, edita obras literarias, pero también tiene la responsabilidad de hacer todo lo posible para coordinar e instigar la edición de obras en Esperanto por parte de otras editoriales y facilitar su distribución y venta.

Debido a la cantidad de participantes, los Congresos Universales son importantísimos para la creación de una tradición teatral viva en Esperanto: sólo ellos reúnen un gran público espectador. Por consiguiente, entre los principales componentes del programa congresual debe haber siempre representaciones teatrales, y los organizadores de un Congreso Universal han de hacer todo lo posible para convocar para ellas un vigoroso y bien informado conjunto de espectadores. UEA además debe usar sus contactos y servicios para ayudar a la formación, subsistencia y presentación de compañías teatrales también fuera de los Congresos Universales.

En un movimiento disperso con pequeñas agrupaciones humanas, es necesario hacer evolucionar hacia unos espectáculos teatrales más íntimos, en locales más pequeños. En tales entornos (en vez de los grandes salones de los recintos congresuales), los actores están en un contacto más próximo con los espectadores, y resultan más comprensibles para los a veces no perfectamente dominadores del idioma. En ese contexto también el cabaret en Esperanto juega un papel y merece atención.

Apenas evolucionó el arte cinematográfico en Esperanto. Merecería la pena al menos abrir una discusión acerca de cómo se podría estimular ese arte -y su parente el arte del vídeo, que es ahora una rama de los Concursos de Bellas Artes- entre los E-parlantes.

Las otras artes

Puesto que el Esperanto es un fenómeno lingüístico, los aspectos lingüísticos de las bellas artes son eviden-

la lingvo kaj literaturo ne igu la Asocion ignori la muzikon (precipe kanton), dancon, kaj la vidajn artojn, kiuj havu sian rolon interalie ankaŭ en la eldona agado kaj en la Universalaj Kongresoj.

En lastaj jaroj, la UK havas sian propran amatoran koruson - agado kiu stimulas partoprenon, proponas medion por aktiva kunlaborado, kaj ekspluatlas la ekziston de adekvata aŭdantaro inter la kongresanoj.

Malpli oftaj en lastaj jaroj, sed reenkondukindaj, estas ekspozicioj de artaĵoj, ekzemple fotografaĵoj, dum la UK.

UEA ankaŭ kunlaboru kun fakaj Esperanto-asocioj sur tiuj ĉi terenoj kaj ludu rolon de iniciatanto kaj kunordiganto laŭ la ebloj.

La historio

Kiel la plej granda kaj plej internacia Esperanto-organizaĵo, la Asocio havas respondecon konservi kaj konigi la heredaĵon de Esperanto. Estas malfacile doni atenton al la pasinteco kiam oni laŭstatute fokusigas al la nuntempo kaj la estonteco, sed la hodiaŭa situacio de la lingvo kaj movado estas evidente rezulto de ĝia historio.

Unu el la ĉefaj kolektoj de historia materialo en la Esperanto-komunumo estas la Biblioteko Hodler. UEA havas respondecon konservi tian materialon, kompletigi ĝin, kaj igi ĝin kiel eble plej alirebla por la publiko en kaj ekster la Esperanto-komunumo, kaj precipe por la membroj.

Sed ĝiaj respondecoj estas pli vastaj ol tio. Kiel la administre plej forta Esperanto-asocio, UEA faru sian eblon kunordigi la konservadon, studadon kaj konigon de la historio de Esperanto, kunlaborante kun Esperanto-bibliotekoj kaj -muzeoj tra la mondo.

Interalie, UEA klopodu malhelpi, ke gravaj historiaj dokumentoj, arkivoj kaj dosieroj perdiĝu - kiel tro ofte okazas nuntempe. Ĝi aktive elserĉu manierojn kolekti kaj konservi tian materialon.

Disvastigo

La kulturo de Esperanto, kaj ĝiaj kulturaj produktoj, estas tro nekonataj en la ekstera mondo. La Asocio povas ludi gravan rolon en disvastigo de informoj pri la Esperanto-kulturo al la ekste-

temente los más esenciales para la acción de UEA. Pero el interés especial sobre el idioma y la literatura no debe hacer que la Asociación ignore la música (principalmente el canto), la danza, y las artes visuales, que han de tener su papel entre otros también en la acción editorial y en los Congresos Universales.

En los últimos años, los Congresos Universales tienen su propio coro de aficionados -acción que estimula la participación, propone un medio para la colaboración activa, y saca provecho a la existencia de una adecuada audición entre los congresistas.

Menos frecuentes en los últimos años, pero recuperables, son las exposiciones artísticas, por ejemplo de fotografías, durante los Congresos Universales.

UEA ha de colaborar también con asociaciones de Esperanto especializadas en todos estos terrenos y jugar un papel de iniciador y coordinador según las posibilidades.

La historia

Puesto que es la mayor y más internacional organización del Esperanto, la Asociación tiene la responsabilidad de conservar y dar a conocer la herencia del Esperanto. Es difícil prestar atención al pasado cuando según los estatutos se enfoca al presente y al futuro, pero la situación actual del idioma y del movimiento es un resultado evidente de su historia.

Una de las principales colecciones de material histórico en la comunidad del Esperanto es la Biblioteca Hodler. UEA tiene la responsabilidad de conservar ese material, completarlo, y hacerlo lo más accesible posible para el público en y fuera de la comunidad del Esperanto, y principalmente para los miembros.

Pero sus responsabilidades son más amplias que eso. En tanto que es la asociación de Esperanto más fuerte desde el punto de vista administrativo, UEA ha de hacer lo posible por coordinar la conservación, estudio y difusión de la historia del Esperanto, colaborando con bibliotecas y museos de Esperanto de todo el mundo. Entre otras cosas, UEA debe procurar evitar que importantes documentos históricos, archivos y dosieres se pierdan - como muy a menudo ocurre actualmente. Ha de buscar activamente maneras de reunir y conservar ese material.

Difusión

La cultura del Esperanto, y sus producciones culturales, son demasiado desconocidas en el mundo exterior. La Asociación puede jugar un papel importante en la difusión de informaciones sobre la cultura del Esperan-

ra publiko, interalie konvinkante tiun publikon, ke Esperanto ne konsistas el seka gramatiko, sed vibra, verva kaj inventema parolantaro. La Esperanto-kulturo ĉiam havu sian lokon inter la temoj de gazetaraj komunikoj, informiloj, kaj aliaj materialoj kaj intervenoj, kiujn la Asocio uzas por atentigi la publikon pri Esperanto.

Universala Esperanto Asocio faru ĉion eblan por ebligi al la ekstera publiko aĉeti librojn kaj periodaĵojn en kaj pri Esperanto, ekzemple per inkluzivo de libroj en kaj pri Esperanto en la normala inventaro de nacilingvaj librovendejoj kaj libroservoj.

Per la Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo (CED), la Asocio stimulas la seriozan studadon de la Esperanto-komunumo kaj la Esperanto-kulturo kiel fenomenoj. CED celas eduki la parolantojn de Esperanto pri la fono kaj kunteksto de la lingvo, tiel ebligante al ili pli fortan kaj sciencajn argumentadon por la lingvo. Ĝi ankaŭ celas stimuli sciencistojn kaj fakulojn ekster la Esperanto-komunumo esplori la fenomenon de Esperanto kaj la kondiĉojn kaj kuntekston de lingvaj problemoj ĝenerale. CED siavice aperigas plejparte nacilingvan revuon, *Language Problems and Language Planning*, por kontribui al la scio pri lingvaj problemoj ĝenerale, kaj pri la metodoj de studado de lingva malsameco, lingva dominado kaj lingva malegaleco.

Konkludo

La vorto kulturo havas multajn signifojn. En tiu ĉi superrigarda artikolo, ĉefe du estis uzataj: kulturo kiel la sumo de kutimoj, moroj kaj simboloj de difinita homgrupo, kaj kulturo kiel la arta esprimiĝo de iu homgrupo. UEA havas respondecon zorgi pri ĉiuj aspektoj de la Esperanto-parolkomunumo, ĉiam koncentrante siajn fortojn, tamen, je siaj statutaj respondecoj. En la kadro de tiu pli vasta devo, ĝi havas respondecon stimuli la kreaĵon vivon de la Esperanto-parolantaro.

Eĉ se la Asocio estas unavice neŭtrala organizaĵo por disvastigi la lingvon, ĝia laboro estos vana se mankas malantaŭ tiu lingvo tio, kio tenas ĝin viva - nome vibra komunumo de Esperanto-uzantoj, kiuj uzas Esperanton kiel konserv-egon kaj peranton de siaj plej altaj valoroj.

Humphrey Tonkin

to al público externo, entre otras maneras conviniendo a ese público de que el Esperanto no consiste en una gramática escueta, sino en una comunidad hablante vibrante, inspirada y con inventiva. La cultura del Esperanto ha de tener siempre su lugar entre los temas de los comunicados de prensa, medios de información y otros materiales e intervenciones que la Asociación usa para atraer la atención del público sobre el Esperanto. UEA ha de hacer lo posible para posibilitar al público externo comprar libros y periódicos en y sobre el Esperanto, por ejemplo incluyendo libros en y sobre el Esperanto en los inventarios normales de librerías en lenguas nacionales.

Por medio del Centro de Investigación y Documentación sobre el Problema Lingüístico Mundial (CED), la Asociación estimula el estudio serio de la comunidad del Esperanto y de la cultura del Esperanto como fenómenos. CED pretende educar a los Esperanto-parlantes sobre el fondo y el contexto del idioma, posibilitándoles así una más fuerte y científica argumentación para la lengua. También pretende estimular a los científicos y especialistas fuera de la comunidad del Esperanto a investigar el fenómeno de Esperanto y las condiciones y contexto de los problemas lingüísticos en general. CED a su vez publica la mayor parte en una revista en lengua nacional, *Language Problems and Language Planning*, para contribuir al conocimiento sobre los **problemas lingüísticos en general**, y sobre la metodología del estudio de diferenciación lingüística, dominación lingüística y desigualdad lingüística.

Conclusión

La palabra cultura tiene muchos significados. En este artículo descriptivo, principalmente fueron usados: cultura como la suma de costumbres, hábitos y símbolos de un grupo humano definido, y cultura como el arte de expresarse de un grupo humano. UEA tiene la responsabilidad de cuidar de todos los aspectos de la comunidad hablante de Esperanto, concentrando siempre sus fuerzas, sin embargo, en sus responsabilidades estatutarias. En el marco de ese deber más amplio, tiene la responsabilidad de estimular la vida creadora de los Esperanto-parlantes.

Incluso si la Asociación es en primer lugar una organización neutral para difundir el idioma, su trabajo será vano si falta detrás de la lengua lo que la mantiene viva - es decir una vibrante comunidad de usuarios del Esperanto que lo utilizan como reserva y representante de sus más altos valores.

Humphrey Tonkin

Kongresa Rezolucio

La 87-a Universala Kongreso de Esperanto, kunveninte en Fortalezo (Brazilo) de la 3-a ĝis la 10-a de aŭgusto 2002 kun 1484 partoprenantoj el 58 landoj, kun la temo "Diverseco - ŝanco ne minaco",

Konstatas, ke la daŭranta integriĝo tutmonda kondukis al pozitivaj rezultoj, ekzemple internaciaj instrumentoj pri homaj rajtoj, sed ankaŭ al malegalecoj kaj al la ĉiam pli rapida perdiĝo de malgrandaj lingvoj kaj kulturoj,

Gratulas UNESKON pro ties agado sur la kampo de lingva kaj kultura diverseco, ekzemple per la Tago de la Patrino Lingvo la 21-a de februaro ĉiujare, kaj aparte bonvenigas, ke la Ĝenerala Konferenco alprenis la 2-an de novembro 2001 Universalan Deklaracion pri Kultura Diverseco,

Konstatas, ke la principoj kaj celoj de UNESKO en tiu kampo kongruas kun la idealoj de la movado por Esperanto, kiu celas per neŭtrala komunikilo transponi la kulturojn, tiel kreante forumon por egaleca interŝanĝo de kulturaj valoroj,

Atentigas en tiu kunteksto pri la graveco de la lingva dimensio de kultura diverseco, kaj substrekas la pretecon de la Esperanto-movado kunlabori kun ĉiuj organizaĵoj, kiuj okupiĝas pri la kultura dimensio en internaciaj aferoj.

Resolución Congresual

El 87º Congreso Universal de Esperanto, reunido en Fortaleza (Brasil) del 3 al 10 de agosto del 2002 con 1484 participantes de 58 países, con el tema "La diversidad - una oportunidad no una amenaza",

Constata, que la continuada integración mundial condujo a unos resultados positivos, por ejemplo unos instrumentos internacionales sobre los derechos humanos, pero también a desigualdades y a la pérdida cada vez más rápida de pequeñas lenguas y culturas,

Felicita a la UNESCO por su acción en el campo de la diversidad lingüística y cultural, por ejemplo por medio del Día de la Lengua Materna el 21 de febrero de cada año, y en especial da la bienvenida al hecho de que la Conferencia General asumió el 2 de noviembre del 2001 la Declaración Universal sobre la Diversidad Cultural,

Constata, que los principios y objetivos de la UNESCO en ese campo se corresponden con los ideales del movimiento para el Esperanto, que pretende establecer un puente entre las culturas a través de un medio de comunicación neutral, creando así un foro para el intercambio igualitario de los valores culturales,

Advierte en ese contexto sobre la importancia de la dimensión lingüística de la diversidad cultural, y subraya la disposición del movimiento del Esperanto para colaborar con todas las organizaciones, que se ocupan sobre la dimensión cultural en los asuntos internacionales.

Ĉu baldaŭ estos Irakio la milit-celo de Usono?

José María Laso Prieto

El la fakto ke ni draste kondamniss la terurajn terorismajn atakoj de la 11a de septembro, kaj ĉiun ajn formon de terorismo, oni ne devas konkludi ke ni akceptas tiun postan agadon, ne malpli naŭzigan, de la usona regantaro. Tia agado kontraŭas la Internacian Rajton ĉar ne respektas la premisojn kiujn la 51a artikolo de la Ĉarto de la UNO postulas por ke estu aplikebla la rajto je legitima memdefendo. La senproporcieco de tiu replikado, la teknologia superpotenco kontraŭ la plej primitiva ŝtato, povas esti respegulita en la tradicia esprimo "mortigi muŝojn per kanon-pafado". Eĉ se tio estas jam sufiĉe grava por la internacia situacio, tamen estas krome pliaj riskoj. Lasttempe, la usona senatano Helms, iu el la plej radikalaj instigantoj de la embargo kontraŭ la kuba popolo proponis ke oni profitu la okazon provizita de la reago kontraŭ la terorismo, por amase bombardadi Irakion. La teniĝo de tiu ĉi falko (agresema), samkiel ties de multaj el siaj kuncivitanoj, estas aserti ke Usono povas permesi al si ĉion kiel tutmonda ĝendarmo. Ne nur ne ekzistas iu ajn pruvo ke Irakio estas implikita en la atakoj al Novjorko kaj Vasingtono sed eĉ ne estas verŝajna tia implikiĝo. Sufiĉa peno estas por la regantaro de Irakio rezisti la genocidan embargon de Usono kaj la konstantajn bombardadojn de ĉi ties kaj la brita aviadfortojn.

Neniu povas ignori la riskon kiun implicus bombardado al Irakio. Estante Irakio lando araba kaj muzulmana, povus rezulti ia reago de gravaj amasoj el la monda loĝantaro. Tamen, oni ne povas ignori tian eventualecon, konsiderante la tradician senrespondecon en la agado de la usona kliko militista-industria, kiu estis jam denoncita de la generalo Eisenhower kiam li ĉesis kiel usona prezidento. Krome, Usono estas jam bombardante la irakian popolon kaj estis farante tion ekde la Golf-milito. Paralele Usono kaj Britio, pludaŭrigis senlime sian peraviadilatan patroladon super la t.n. "zonoj de liber-flugado" kaj la regulajn atakojn kontraŭ irakiaj instalaĵoj en la nordo kaj la sudo de la lando. Nek la 688a rezolucio de la Sekurek-Konsilio de la UNO, nek iu ajn alia, reguligas la peraviadilatan patroladon aŭ la starigon de malpermesitaj zonoj por la irakiaj

¿Será pronto Iraq el objetivo de los EE.UU?

José María Laso Prieto

Del hecho de que hayamos condenado resueltamente los horribles atentados del 11 de septiembre, y cualquier forma de terrorismo, no debe deducirse que admitamos la no menos repugnante actuación posterior del Gobierno de EE.UU. Tal actuación, viola el derecho internacional al no cumplir con los requisitos que el artículo 51 de la Carta de la ONU exige para que sea aplicable el derecho a la legítima defensa. Lo desproporcionado de dicha réplica, la superpotencia tecnológica contra el Estado más primitivo, puede reflejarse en el viejo refrán de "Matar moscas a cañonazos". Con ser ello grave para la situación internacional, no quedan así agotados sus riesgos. Recientemente, el senador norteamericano Helms uno de los más radicales propugnadores del bloqueo contra al pueblo cubano proponía que se aprovechara la oportunidad que la reacción contra el terrorismo brindaba, para bombardear masivamente Iraq. La posición de este halcón, como la de muchos de sus compatriotas, es sostener que EE.UU puede permitirse todo como gendarme mundial. No sólo no existe la menor prueba de que Iraq esté involucrado en los atentados de New York y Washington sino que tampoco es verosímil su implicación. Bastante tiene el Gobierno de Iraq con resistir el genocida embargo de los EE.UU y los constantes bombardeos de su aviación y la británica.

El riesgo que supondría un bombardeo a Iraq no puede escapar a nadie. Al ser Iraq un país árabe y musulmán, se podría desencadenar una reacción en cadena en importantes sectores de la población mundial. Sin embargo, tal eventualidad no se puede descartar, considerando la tradicional irresponsabilidad con la que actúa el complejo militar-industrial norteamericano, que ya fue denunciado por el general Eisenhower al cesar como presidente de los EE.UU. Además, los EE.UU ya están bombardeando al pueblo iraquí y lo han venido haciendo desde la Guerra del Golfo. Paralelamente EE.UU y Gran Bretaña, han continuado indefinidamente su patrullaje aéreo sobre las "zonas libres de vuelo" y los ataques periódicos contra las instalaciones iraquíes en el norte y el sur del país. Ni en la resolución 688 del Consejo de Seguridad de la ONU, ni en ninguna otra, aparece regulado el patrullaje de los cielos o el estableci-

aviadiloj, pro kio mankas leĝa apogo internacia al ambaŭ disonoj, kaj ili estas nur rezulto de la unuflanka volo de Vasingtono kaj Londono. Francio, kiu partoprenis komence en tiuj operacioj, retiriĝis el ili antaŭ multe da tempo. Estas evidenta ke ankaŭ la kelkmilo da patrolad-operacioj kaj la atakoj efektividitaj kontraŭ diversaj celoj dum ĉi lastaj jaroj, estas eksterleĝaj de teknika vidpunkto. Male, ĉia memdefenda agado entreprenata de Irakio en sia teritorio devas esti konsiderata kiel laŭleĝa, de la vidpunkto de la Internacia Rajto, kaj estas evidenta ke tia ne estas la kazo.

Laŭ la **International Action Center** de Novjorko, pli ol dudek mil bomboj kaj misiloj estis jetitaj kontraŭ la Irakia teritorio dum la lastaj jaroj, pretekstante ĉiam atakoj al kontraŭ-aviadilaj misil-baterioj kaj ties radar-sistemoj, sed la operacioj efikas ankaŭ kontraŭ civilaj celoj. Laŭ irakiaj inform-fontoj, dum la jaro 1999 kaj 2000 la atakoj okazigis 300 mortintojn kaj preskaŭ 800 vunditojn. Preskaŭ ĉiam, kiam la aviadiloj de patrolado detektas ke ili estis perceptitaj de la irakiaj radaroj, ili pretiĝas al la detruado de la fonto per bombardado aŭ aer-teraj misiloj antaŭ ol oni povu pafi kontraŭ ili. La Prezidento Buŝ, jam en la unua monato de sia regado, decidis plenumi militan agadon kontraŭ Irakio, kiam la 16a de februaro de 2001 atakis kelkajn radar-instalaĵojn kaj de la kontraŭ-aviadila komando, okazigante ankaŭ kelkajn civilajn viktimojn. Tiam Bagdad ne estis bombardita ekde decembro de la jaro 1998. La usona Ministrejo pri Defendo informis ke ĉinaj ekspertuloj kaj militistoj estis konstruintaj en Irakio reton el optika fibro por pli bone kunordigi la sistemojn je aera defendo. Vasingtono komunikis al Pekino sian malkontenton pro tia helpo, Ĉinio komence rifuzis la kulpigon sed poste promesis entrepreni esplor-procezon. Poste oni sciis ke la 13a de oktobro de la jaro 2001 usonaj aviadiloj denove bombardis Irakion. La bombardado al Irakio post la Golf-milito okazigis jam multenombrajn civilajn viktimojn kiuj enorme multobligus se Usono efektividigis bombardadon similan al tiuj kontraŭ Afganio. Tiukaze la reago de la araba kaj musulmana mondoj povus esti terura. Bedaŭrindas ke la, cetere admirinda, usona popolo povas esti kondukata de sia regantaro al situacio tiel katastrofa kiel tiu okazigita de sia malvenko en Vjetnamio. Pri tio konscios tiu popolo kiam ĝi komencos ricevi siajn unuajn kadavrojn.

miento de zonas de prohibición para la aviación irakí, por lo que ambas carecen de respaldo jurídico internacional, y obedecen exclusivamente a la voluntad unilateral de Washington y Londres. Francia que participó inicialmente en esas operaciones se retiró de las mismas hace mucho tiempo. Obviamente, los miles de acciones de patrullaje y los ataques efectuados contra diversos objetivos en todos estos años, son técnicamente ilegales también. Por el contrario, todas las acciones defensivas que adopte Iraq en su territorio tendrían que ser consideradas como legales, desde el punto de vista del derecho internacional, y obviamente no es ese el caso.

Según el *International Action Center* de Nueva York, más de veinte mil bombas y misiles han sido lanzados contra el territorio irakí en los últimos años, siempre argumentando golpes quirúrgicos contra baterías de misiles antiaéreos y sus sistemas de radares, pero las operaciones han afectado también a objetivos civiles. Según fuentes iraquíes, durante 1999 y 2000 los ataques causaron 300 muertos y casi 800 heridos. Casi siempre, cuando los aviones de patrulla se detectan que son localizados por los radares iraquíes, proceden a la destrucción de la fuente con bombardeos o misiles aire-tierra antes de que se pueda efectuar un lanzamiento en su contra. El presidente Bush, a menos de un mes de su mandato, decidió ejercer la acción bélica contra Iraq, cuando el 16 de Febrero de 2001 atacó varias unidades de radar y del mando antiaéreo, causando también varias víctimas civiles. Bagdad no había sido bombardeada desde diciembre de 1998. El Departamento de Defensa de EE.UU informó que expertos y militares chinos habían construido en Iraq una red de fibra óptica para integrar mejor los sistemas de defensa aérea. Washington hizo saber a Pekín su malestar por tal asistencia, China inicialmente rechazó las acusaciones pero más tarde dijo que llevaría a cabo una investigación. Después se supo que el 13 de octubre de 2001 aviones norteamericanos han bombardeado de nuevo Iraq. Los bombardeos a Iraq después de la Guerra del Golfo han causado ya numerosas víctimas civiles que se multiplicarían enormemente si EE.UU iniciase bombardeos semejantes a los de Afganistán. La reacción de los mundos árabe y musulmán podría entonces ser terrible. Es de lamentar que el, por tantas razones admirable, pueblo norteamericano pueda ser conducido por su Gobierno a una situación tan catastrófica como la que ocasionó su derrota en Vietnam. De ello será consciente en cuanto comience a recibir sus primeros cadáveres.

Kuirante kun Pilar

Cocinando con Pilar

Mitula kremo ingrediencoj

- 2 ladskatoloj da marinitaj mituloj
- 2 ladskatoloj da tinuso, senoleigita
- 6 fromaĝ-pecetoj

elaborado

Oni devas meti ĉiujn ingrediencojn en la vazon de la kirlilo aŭ de la Termomiks-kuir-roboton kaj sekve intermiksigi ĉion ĝis la formiĝo de homogena maso.

Pasiega fromaĝaĵo ingrediencoj

- 3 ovojn
- 1 glaso da sukero
- 1 glaso da faruno
- 2 glasoj da lakto
- 100 gramoj da butero
- iomete da salo

elaborado

Intermiksigu ĉiujn ingrediencojn por ties procesado en la vazon de la kirlilo aŭ de la Termomiks-kuir-roboto. Ŝmirinte kaserolon per fandita butero, metu en ĝin la mason por ties bakado en forno dum 20 minutoj.

Paté de mejillones ingredientes

- 2 latas de mejillones en escabeche
- 2 latas de bonito escurreido
- 6 quesitos

elaboración

Se vierten todos los ingredientes en el vaso de la batidora o del Termomix y a continuación se tritura hasta que se forme una masa homogénea.

Quesada pasiega ingredientes

- 3 huevos
- 1 vaso de azúcar
- 1 vaso de harina
- 2 vasos de leche
- 100 gramos de mantequilla
- un poco de sal

elaboración

Mezclar todos los ingredientes para su proceso en la batidora o en el Termomix. Habiendo antes calentado la mantequilla, se unta una cazuela y se vierte la masa en ella para cocerla al horno durante 20 minutos.

La Rido Junigas

LA RISA REJUVENECE

EN APOTEKO

-Bonvolu doni ian vitaminon por mia infano!

-Ĉu A, Bo aŭ Co vitaminon?

-Tute egale. Li ankoraŭ ne scias legi.

DUM EKZAMENO

Ĉarma junulino estas vane demandata pri mitologio de epopeo.

-Bonvolu diri fraŭlino almenaŭ tion, kiu estis la unua viro!

-Pardonon, sinjoro profesoro-indignas ŝi ruĝvizaĝe- tio estas ja mia privata afero, aŭ ne!

IDEALA MODELO

Juna pentristo akceptas gaste fraŭlinon, kaj amplene li flustras:

-Karulino, vi estos mia modelo, la unua kiun mi tiel ardege amas...

-Ho, mi vere feliĉas... sed kiom da modeloj vi havis ĝis nun!

-Estis kvar. Unu pomo, du piroj kaj unu vinbotelo...

EN LA FARMACIA

- Por favor d me alguna vitamina para mi niño!

-  Vitamina A, B o C!

-Es igual. El aún no sabe leer.

EN UN EXAMEN

Una encantadora joven es preguntada, en vano, acerca de las epopeyas de la mitologia.

-Señorita, tenga a bien decir al menos,  quien fue el primer hombre!

-Perdon, señor profesor- se indigno ella, toda colorada- eso es ciertamente asunto privado.  o no!

MODELO IDEAL

Un joven pintor acoge como hu esped a una señorita y lleno de amor le susurra:

-Querida, tu serás mi modelo, la primera a quien yo tan ardientemente amo...

-  Oh! Yo verdaderamente soy feliz... pero  cuantos modelos tuvistes hasta ahora!

-Fueron cuatro. Una manzana, dos peras y una botella de vino...

Recopilado y traducido por Santiago Mulas.

ĈU LA NUMEROJ EFIKAS SUR VIA VIVO?

LOS NÚMEROS ¿INFLUYEN EN SU VIDA?

Ĉu la ciferoj entenas ian kaŝitan signifon? "¡Jes, ja!", eldirus iuj legantoj, eble montrante iun interesan ekzemplon: la teroristaj atakoj de la 11a de

septembro de 2001. "Ĵus kiam mi ekkonis tiun okazaĵon -diris iu numerologiistino-, mi atentis pri la dato: 11-9-2001." Menciindas ke la 11-numero estas konsiderata kiel "ŝlosa numero" en numerologio. Tial iuj amatoroj de tiuj aferoj ellaboris liston de diversaj aspektoj konektitaj kun tiuj atakoj signalante tiun "ŝlosan numeron". Jen kelkaj ekzemploj de iliaj konkudoj:

- La tragedio okazis la 11a de la monato 9: $1 + 1 + 9 = 11$.
- La 11a de septembro estis la 254a tago en la jaro: $2 + 5 + 4 = 11$.
- La aviadilo kiu koliziis kontraŭ la norda turo estis la 11a flugo.
- En tiu flugo estis 92 personoj en la aviadilo: $9 + 2 = 11$.
- La aviadilo kiu koliziis kontraŭ la suda turo portis 65 pasaĝeroj: $6 + 5 = 11$.
- La profilo de la Ĝemelaj Turoj elvokis la numeron 11.
- La angla esprimo *New York City* konsistas el 11 literoj.

La numerologio, praktiko kiu asigas specialan signifon al la ciferoj, samkiel al ties kombinoj kaj sumoj, estas tre disvastigita en Afriko, Azio kaj Ameriko. Kial ĝi tiom allogas? Laŭ ia repaĝo, la dekodifikado de la literoj de la alfabeto formantaj la nomojn -iuj fama karakterajo de la numerologio- "prezantas ĝustan informon pri la personaj ecoj, la karaktero kaj la (mal)virtoj". Tiu sama fonto aldonas ke la studado de "naskiĝ-dato montras la travojon de nia vivo, kun ties (mal)ĝojoj".

Ĉu veras tiuj asertoj, aŭ alportas kaŝitajn danĝerojn la metafizika studo de la numeroj?

¿ENCIERRAN las cifras un sentido oculto? "¡Seguro que sí!", exclamarán algunos lectores, señalando tal vez un interesante ejemplo: los ataques terroristas del

11 de septiembre de 2001. "Nada más enterarme de la noticia -dice una numeróloga-, me fijé en la fecha: 11-9-2001." Cabe destacar que el 11 se considera un "número maestro" en numerología. De ahí que algunos de sus partidarios elaboraran una lista de diversos aspectos relacionados con aquellos ataques que apuntan a dicho "número maestro". He aquí varios ejemplos de sus conclusiones:

- La tragedia ocurrió el día 11 del mes 9: $1 + 1 + 9 = 11$.
- El 11 de septiembre fue el día 254 del año: $2 + 5 + 4 = 11$.
- El avión que impactó contra la torre norte era el vuelo 11.
- En aquel vuelo había 92 personas a bordo: $9 + 2 = 11$.
- El avión que impactó contra la torre sur llevaba 65 pasajeros: $6 + 5 = 11$.
- El perfil de las Torres Gemelas evocaba el número 11.
- La expresión inglesa *New York City* consta de 11 letras.

La numerología, práctica que concede un significado especial a las cifras, así como a sus combinaciones y sumas, goza de amplia difusión en África, Asia y América. ¿A qué obedece su atractivo? Según cierta página de la Red, la descodificación de las letras del alfabeto que componen los nombres -una característica popular de la numerología- "ofrece información exacta sobre la personalidad, el carácter y los defectos y virtudes". Esta misma fuente añade que el estudio de "la fecha de nacimiento revela la trayectoria de nuestra vida, con sus alegrías y sinsabores".

¿Son ciertas estas afirmaciones, o plantea peligros ocultos el estudio metafísico de los números?

2002

Nova vortaro

Nuevo diccionario

Hispana-Esperanto-Hispana

Español-Esperanto-Español

Alia pliriĝo de la Esperanto-lernilaro estas la nova vortaro de Esperanto, ambaŭdirekta, por hispanlingvanoj: poŝvortaro, 474 paĝoj, formato de 170 x 110 mm. Ĝia aŭtoro estas Miguel

Gutierrez Adúriz, el Kantabrio, membro de la Akademio de Esperanto; la libro estis prezentita en Alakanto okaze de la 61a Hispana Kongreso de Esperanto, okazinta dum la tagoj 1a al la 4a de aŭgusto ĉi-jare. Estas notinde ke dum la 115-jara historio de Esperanto estis ĝis nun eldonitaj, por la hispanparolantaj geesperantistoj, nur kromaj du vortaroj, tiu de Ernesto Tudela

Flores, kaj poste la Lexicón-Sopena, el kiu oni faris kelkajn reeldonoj ekde la jaro 1967 sed sen aktualigo.

Nun ni disponas, dank' al la penlaborado de Miguel G. Adúriz, je aktualigita vortaro Hispana-Esperanto-Hispana, kiu ricevis la nomon 2002, kun ĉiuj novaj vortoj enkondukitaj dum la lastaj jaroj en la Esperanto-vortprovizo.

Ĉi-tiu nova vortaro estas jam de nun nepre ilo de ĉiu Esperanto-lernanto el la hispanlingvaj landoj kaj de tiuj esperantistoj el tiuj landoj, kiuj volas disponi je la plej aktuala vorto-kolekto de Esperanto en nia lingvo.

Otro enriĝecimio de la materialo de studo de Esperanto lo konstituje el nuevo diccionario de Esperanto, en ambas direcciones, para los hispanoparlantes: diccionario de bolsillo, 474 páginas, formato de 170 x 110

mm. Su autor es Miguel Gutierrez Adúriz, de Cantabria, miembro de la Academia de Esperanto; el libro fue presentado en Alicante con ocasión del 61º Congreso Español de Esperanto, que tuvo lugar del 1 al 4 de agosto de este año.

Merece la pena considerar que durante los 115 años de historia del Esperanto, hasta ahora fueron editados, para los esperantistas hispanoparlantes, sólo otros dos diccionarios, el de Ernesto Tudela

Flores, y después el Lexicón-Sopena, del que se hicieron varias reediciones desde el año 1967 pero sin actualización.

Ahora disponemos, gracias al enorme trabajo de Miguel G. Adúriz, de un diccionario Español-Esperanto-Español actualizado, que recibió el nombre 2002, con todas las nuevas palabras introducidas durante los últimos años en el vocabulario del Esperanto.

Este nuevo diccionario es ya desde ahora un recurso insustituible de todo estudiante de Esperanto de los países de habla hispana y de aquellos esperantistas de esos países, que quieran disponer del más actual vocabulario de Esperanto en nuestro idioma.

Libroj akireblaj ĉe la eldonejo de Miguel G. Adúriz

Titolo	Prezo (eŭroj)
Apenaŭ papilioj en Bergen-belsen	8
La dorsosako de Panjo Rut	6
La maŝino kiu kriis	6
Tena	6
Verdaj Donkiĥotoj	8
Tirano Banderas	6
La stultaj infanoj	5
Sanga nupto	5
Sferoj-4, 5, 6, 7, 8, 9	6
Sferoj-10	8
Future-1	4
Orbito Nula	5
Esperanto. Curso del idioma internacional	6
Esperanto. Clave de los ejercicios	3
2002, Diccionario Español-Esperanto; Esperanto-Español	9

Grupo Nifo; Floranes 57, 2C; ES-39010 Santander;
Hispanio. Tel: (42)-26-00-58; Retposhto: <liven@nexo.es>.

Esperanto en Interreto

En la antaŭa numero de ĉi tiu revuo, publikigita ĝuste antaŭ unu jaro, estis artikolo kun la sama titolo: Esperanto en Interreto. Pere de tiu artikolo ni provis al ni legantoj proksimume dekon da ret-adresoj en kiuj eblis trovi materialon rilate al Esperanto. Ĉar tiel rapide ŝanĝas kaj evoluas la situacio en Interreto, eble kiam tiu revuo alvenis al ni legantoj la informo estis jam ne-aktuala. Sed la afero radikale ŝanĝiĝis dum la jaro pasinta de tiam. Kiam ni esploris la reton, pere de traserĉ-programo, celante informon laŭ la terminoj: **PIV**, **Esperanto kaj vortaro**, por havigi al ni informon pri la nova **Plena Ilustrita Vortaro**, la respondo de la programo estis ke ekzistas ne malpli ol 2314 retpaĝoj temantaj pri tiu afero. Se la serĉado estas ĝenerale pri Esperanto, rezultas ke estas 63900 paĝoj kun la vorto "esperanto" en la nomo de la retadreso kaj 207000 enkalkulante ĉi-tiujn paĝojn plus tiujn kiuj havas Esperanton kiel temo sed kun aliaj paĝ-nomoj. Hodiaŭ ne eblas provizi liston, kiel pasintjare: la tuta revuo ne sufiĉas por tiom da ret-paĝ-adresoj; la serĉadon de Esperanto-materialo en la reto, do, oni devas fari pere de tiuj serĉ-programoj menciitaj. Kompreneble, tiu kolosa pliiĝo de la nombro da ret-paĝoj pri Esperanto ne respiegulas similgrandan progreson de la Internacia Lingvo en la mondo, sed nur kreskiĝo de nia ĉeesto en la reto kaj potencie iĝo de la reto mem ne nur sed ankaŭ rilate al nia afero.

Esperanto en Internet

En el número anterior de esta revista, publicado hace un año justamente, había un artículo con el mismo título: Esperanto en Internet. Por medio de ese artículo proporcionábamos a nuestros lectores aproximadamente una decena de direcciones de la red en las que se podía encontrar material sobre el Esperanto. Dada la rapidez con la que cambia y evoluciona la situación en Internet, quizá cuando esa revista llegó a nuestros lectores ya no era actual la información. Pero la cosa cambió aún más radicalmente durante el año que pasó desde entonces. Cuando hemos explorado la red, usando un programa buscador, según los términos: **PIV**, **Esperanto y vortaro**, para obtener información sobre el nuevo **Diccionario Ilustrado Completo**, la respuesta del programa fue que existían no menos de 2314 páginas en la red que trataban de ese asunto. Haciendo una búsqueda general sobre "Esperanto", resulta que hay unas 63900 páginas con la palabra "esperanto" en el nombre de la dirección en la red, y unas 207000 comprendiendo esas páginas más aquellas que tiene el Esperanto como tema pero con otros nombres de página. Hoy sería imposible dar una lista como la del año pasado: la revista completa no bastaría para todas esas direcciones; la búsqueda de material sobre el Esperanto, por tanto, se debe hacer usando ese tipo de programas buscadores que mencionamos. Por supuesto, ese aumento colosal de las páginas en la red sobre el Esperanto no refleja un crecimiento similar de la implantación de la Lengua Internacional en el mundo, sino solamente un crecimiento de nuestra presencia en la red y una potenciación de la propia red, no sólo pero también en lo relativo a nuestro tema.

Al niaj geamikoj
ni deziras feliĉan
Kristnasko-feston
kaj prosperan,
feliĉan kaj pacan
novan jaron 2003.

Deseamos a nuestros
amigos una feliz
Navidad y que el
nuevo año 2003
les traiga felicidad,
paz y prosperidad.

